

A viharban (I.)

ELŐSZÓ

Az elmúlt ötvenöt év során többször is megpróbáltam írni azokról az eseményekről, amelyeket itt készülök elmondani. Attól tartottam azonban, hogy nem lesz módom új adatokkal gazdagítani azok ismeretét, akik a náci megszállás alatti Magyarország cionista ellenállási mozgalma iránt érdeklődnek, miután a témát már bőségesen és megfelelő színvonalon feldolgozták.

Jó barátom, Ráfi Ben-Sálom még 1945-ben autentikus és kimerítő beszámolót írt az ellenállásról. Három héber nyelvű kiadás után a könyve *We Struggled for Life* (Az életért harcoltunk) címmel a Moreshet Kiadó gondozásában angolul is megjelent, majd 2003-ban magyarul is hozzáférhetővé vált. Szita Szabolcs gondos szerkesztői munkája és jegyzetei segítik az olvasót a *Mert élni akartunk* című kötet, illetve az egykori események megértésében. (A kiadásért köszönet illeti a Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítványt.)

Cvi Goldfarb: *A végsőkig* című visszaemlékezését a Hakibuc Hameuchad Kiadó adta ki 1980-ban. Magyarországon a nyolcvanas évek közepén a Medvetánc című folyóiratban jelent meg Schmidt Mária tanulmánya, majd 1990-ben Benedek István Gábor és Vámos György: *Tépd le a sárga csillagot!* című interjúkötete. A kilencvenes évek első felében ezen kívül tucatnyi rádióműsorban mondták el egykori ellenállók, embermentők az emlékeiket, élményeiket. Budapesten is megjelent Áser Cohen: *A haluc ellenállás Magyarországon 1942-1944* című könyve, majd Ávihú Ronen *Harc az életért* című munkája került az olvasó asztalára. Éli Netzer: *Nagyobbak sorsuknál* címmel ugyanezt a témát szépirodalmi eszközökkel dolgozta fel.

A bőséges ismereteket nyújtó jelentős magyarországi Holocaust-irodalom összefoglaló munkái, Braham professzor vagy Karsai László kötetek érthető módon csak korlátozott terjedelemben, és az egész véskorszak egyik epizódjaként idézik fel a magyarországi zsidó ifjúsági ellenállási mozgalmak kezdeményezéseit és működésük eredményeit. A felsorolt részletes feldolgozások, kiegészítve a különböző folyóiratokban megjelent tanúvallomásokkal, eredeti dokumentumokkal és a memoárokból található beszámolókkal, megfelelő anyagot szolgáltatnak azok számára, akik a Soá és a hősiesség korának e fejezete iránt érdeklődnek.

Élményeimről jó néhány emberrel, köztük fiaimmal és unokáimmal is beszélgettem, s arra a meggyőződésre jutottam, hogy nagyon nehéz átérezni annak a maroknyi fiatal ellenállónak a küzdelmét, akik a háborúban kilátástalan feladatra vállalkoztak: szembeszálltak a hatalmas túlerővel, noha nem rendelkeztek a harchoz szükséges eszközökkel és feltételekkel. A földalatti harc hőseinek fegyvere az elszántság és leleményesség volt a hatalmas és olajozottan működő gépezettel szemben, s kizárólagos céljuk: minél több zsidót kimenekíteni az ellenség karmaiból. Azt gondolom, rendjén való megemlékezni a behívó nélkül harcba sietőkről, a sok száz embermentőről.

Próbáltam megfejtetni, honnan merítették ezek a tehetséges fiatalok a vakmerőséget és a józanságot, a lelki erőt és a valóság-érzékletet a harcukhoz? Leírtam, honnan jöttek, milyen forrásból szívták magukba a szellemi táplálékukat, miként voltak képesek megőrizni emberségüket a reménytelenség óráiban. Kíváncsi voltam a gyengeségeikre is, a bizonytalanság perceire. Megemlékeztem a vitákról: tudom milyen gondolatok gyötörték őket akkoriban. Mérlegelem: vajon miért döntöttek az egyik, és nem a másik akció mellett? Rá akartam jönni, mi terelte őket a a dicsfény és csillogás nélküli útra. Jó barátom, Jichák Herbszt (nyugodjék békében) azt mondta: inkább szeretnék Izraelben felépíteni egy falut, mint egy kibuc névadójává válni. Nem volt szándékomban és okom sem volt rá, hogy önéletrajzot írjak, ámbar a könyvben megjelenített alakok között természetesen ott rejtőzködöm magam is. Amennyiben egyes szám első személy-

ben írom meg könyvem, feltételezhetően eljutottam volna az önbírálatához. Bizonyára többet lehetett volna tenni, de nem tetünk meg mindent, mert fiatalok voltunk, tapasztalatlanok, és mert nagyon egyedül álltunk a viharban. Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy az olvasóval megismertessem azt a nagyszerű tény, hogy a földalatti mozgalom aktivistái azonosan gondolkodtak, és úgy végezték földalatti tevékenységüket, mintha erre kiképezték és gyakorlatoztatták volna őket. Nem voltak parancsnokok és vezérek közöttünk, barátok voltunk; elosztottuk egymás között a munkát és a felelősséget, mindenféle utasítás, vagy egymás fegyelmezése nélkül.

A könyvvel nem a dokumentálás vagy a tanúskodás volt a célom. Nem fényképezni akartam, hanem képet festeni. Amikor visszaforgatom a lapokat, lelkiismeretem háborog az igazságtalanság, vagy a méltánytalanság ellen, amelyet néhány barátommal szemben elkövettem. Ahelyett, hogy dicsőíteném személyiségüket, regényalakokat hoztam létre, s ezek költött neveken képviselik őket. Mindezt nem azért, hogy mindenki által ismert egyéniségüket elrejtsem, hanem, hogy segítségül hívja az írói "szabadságot", több árnyalatot és színt adjak a történethez. Nem azért, hogy, Isten őrizz, kétségbe vonjam tetteik jelentőségét, hanem azért, mert valószínűleg emlékezetem is cserbenhagyott néhányszor. Az események, amelyek alijázásunk óta kísérek, továbbá tudatos eltávolodásunk az egykori, szorongásos napoktól, elhomályosítják a bennem lévő kép élességét.

Ezzel együtt, amennyire csak képességem engedte, igyekeztem erősebb vonalakkal megörökíteni néhány, általam nagyra becsült ellenállót: Egon, Áron, Marek Gut, Szimcha Hunwald, Miki Langer és Komoly Ottó alakját. Ők, az elesett harcosok számomra példaképek: drága áldozatok abban az ütközetben, amelyben a győzelem esélyei szinte a semmivel voltak egyenlők, s a kockázat végtelen nagy volt.

Tépelődöm azon is, igazságos voltam-e a szép nem képviselőivel, a csodálatos és bátor bajtársnőkkel, akik éppen olyan vakmerőek és hősiességek voltak, mint férfitársaik, s önként jelentkeztek minden elképzelhető küldetésre. Nem kötelezettségből, bemagolt előírásnak eleget téve teszem ezt: jómagam is nyertese vagyok Tova egyéniségének, aki még kivándorlásunk előtt lett a feleségem, és megbízható, hűséges társam volt mindenben, amit véghezvittem és átéltem. Velem volt életünk minden félelmével és kis győzelmeivel együtt. Harcostársaim is megkapták társnőiktől ugyanezt a segítséget és biztatást.

Remélem, hogy az olvasók, és köztük főleg a fiatalok, megértik a történetben rejlő belső meggyőződésemet: amíg népünk nagy többsége szétszórásban él, nincs garancia arra, hogy nem éri még egyszer hasonló csapás. Izrael népe csak saját országában, szülőföldjén, hazájában élvezheti szabadságát, csak ott lehet biztonságban. Az országban és a diaszpórában felnövekvő fiatalok nevelése nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a zsidóságnak az ellenállásban és a mentésben hagyományai vannak.

2004. április

A VIHAR ELŐJELEI

A ház olyan volt, mint egy múzeum. A túlméretezett látványosság szembeötlővé tette a tulajdonosok gazdagságát, és ezzel valamiféle dőlyfősséget is sugárzott. Az értékes, de össze nem illő bútorok, a kristálygyűjtemény, a Közel-Keletről származó nargilék, a festmények, a különböző kézimunkák és a horgolt csipkék együttese három nemzedék óta a Grünwald familia előkelőségét hirdette. A kifinomult művészelkek, akik meg-megfordultak a család "palotájában", őszinte gyönyörűséggel, mély csodálattal adóztak a valóban értékes antik tárgyaknak, és az alkalmilag beszerzett különlegességeknek. A vendégszoba falát hatalmas gobelin díszítette, a dohányzóban, művészien faragott, történelmi levegőt árasztó késő-barokk bútor állt, a vendég figyelmét megragadták a falakon sorakozó Corot, Matisse és Munkácsi fest-

mények. A többi műre is elismerést váltott ki a szemlélőből, viszont képtelenség volt nem észrevenni a felhalmozott érték tárgyak diszharmoniját, az egységes stílus és ízlés hiányát.

A kisvárosban a rosszmájúak sokat beszéltek arról, hogy a Grünwaldok a család hiányos műveltségét temérdek pénzüikkel próbálják pótolni, gyökértelenségüket gazdagságukkal hivatkozva szeretnék elfeledtetni. A jól értesültek még vicces történetet is terjesztettek a néhány évvel ezelőtt elhunyt öreg Grünwaldról: hogyan próbált Ferenc-József császár öfelségétől tengernyi pénzen bárói címet vásárolni.

Ezekből a susmogásokból a ház jelenlegi tulajdonosának fülébe is eljutott valami. Eszter Grünwald apja a húszas években a megyeszékhely eszes és sikeres bankembere volt, de a gazdasági válság elvitte minden vagyonát. Eszter addig szorgalmasan tanult Drezdában, egy jobb házból való úrilányok számára fenntartott intézetben. Amikor imádott apja csődbejutott és földönfutóvá lett, majd szívszélhűdésben meghalt, sürgősen hazarendelték. Kétségbeesett, jajveszékelt anyja csak árnyéka volt korábbi önmagának, nyilvánvalóvá lett, hogy ezután neki kell gondoskodnia róla is, nem csak saját magáról. Többé nem mehetett vissza Drezdába. Egy ideig a helyi gimnáziumban a német és a francia nyelvtanár mellett dolgozott kisegítőként, közben néhány diáknak különórákat is adott. Méltósággal viselte megváltozott sorsát, mindössze szép, egyébként is bánatos szemében szaporodtak el az elfojtott szomorúság hajszálerei. Magatartása inkább tiszteletet, mint sajnálatot váltott ki környezetéből.

Eszter sokáig nem törölte ki szívéből Ottó Güntert, a szép szemű német fiatalembert, akivel gyakran sétált Drezdában az Elba partján. Nem felejtette szenvedélyének virágba szökkenését, az Elba-part sétányán nyíló orgona illatát. A zsidó lány és a német fiú álmai ott úgy fonódtak egybe, mint a folyóparton álló magas fák lombkoronái, amelyek szinte elérték az eget. Együtt álmodtak az örök, magas, emberséges életről, és mindenek felett a közös boldogságról, amely telve van szerelemmel, muzsikával, művészettel és gyöngédséggel. Eszter rövidesen mégis eljegyezte magát a gazdag, nála tizenöt évvel idősebb Oszkár Grünwald üzletemberrel, egy hatalmas fűrésztelep tulajdonosával. A házasság megfontolt, józan mérlegelés eredménye volt.

Oszkár sikeres, magabiztos férfi volt, foglalkozására nézve kereskedő, végzettsége alapján közgazdász, szíve-vágya szerint pedig lelkes természetbarát. Amikor Eszter az esküvői sátor, a chupa alá állt vele, világos volt számára, hogy – leszámítva monogramjuk azonosságát (sokszor elcsodálkozott a sorsnak ezen a különös játékán) – férje semmiben sem hasonlít Ottó Günterre. Lassan megszerette azonban Oszkár férfias nagylelkűségét, szelleme szikrázását, és hűséges, jó feleségévé vált. Keze és szeme mindenben rajta volt. Irányította a ház körüli teendőket, a vendégfogadásokat – amelyeknek híre ment – és gondoskodott fiaik és lányaik tanulásáról. Lelkének nyugalma átragadt környezetére, és néha, amikor az óriási tükörben nézegette magát, úgy találta, eltűnt szeméből a szomorúság, és helyét a boldogság ragyogja be.

A kifinomult ízlésű Eszter mindent elkövetett, hogy szebbé tegye otthonát. Tudta, az embereknek tulajdonképpen igazuk van, amikor pellengérré állítják bútoraik hányaveti stílusalanságát, bár az is világos volt számára, hogy a megjegyzések mögött nem egyszer az irigység munkál. A férjével azonban nem tudott közös nevezőre jutni. Oszkár büszke volt a családi hagyományra, tisztelte apja és nagyapja emlékét, így különleges és nagyon ritka pillanat volt, ha hozzájárult egy bútor vagy emléktárgy eltávolításához. Eszter megértette férjét, és igyekezett minél ritkábban próbára tenni az érzelmeit.

A Grünwaldok harmadik generációja foglalkozott fake-reszkedéssel, mostanára szinte uralmuk alatt tartották a szlovák Kárpátok lejtőinek fenyő- és jegenyeerdőit. A környék szlovák és sváb favágói több száz éve vágják a hatalmas törzseket. Ők is, mint a fák óriás termetűek és izmosak, lehetetlen megállapítani hogy arcuk a friss és csípős hegyi levegőtől vörös, vagy a bőséges pálinkától, amelyet nyáron azért kortyolgatnak, hogy működésbe hozzák fáradt izmaikat, télen pedig, hogy "ereikben felmelegítsék

megalvadt vérüket". Nyáron a sudár törzseket a lejtőkhöz vonszolják, és onnan görgetik tovább, télen a ledöntött oszlopokat az esti órákban, vagy hajnalhasadáskor a hóval fedett, fagyott utakon csúsztatják, hogy aztán a tehervonó állatok segítségével szállítsák a rakodóra. A favágók megélhetése most már nemzedékek óta a Grünwald családtól függ.

A 19-ik század hetvenes éveiben a Grünwaldok közvetítettek az erdőbirtokosok, magyar és német nemesek, valamint a zsellérek között. A földesurak drága idejéből nem futotta a gazdagságok ügyeire, szívesebben vetették magukat az élvezetekbe és gáláns kalandokba. Üzleti érzék híján finnyáskodva kerültek a kereskedők alantas világát, az ölükbe hullott örökséggel csak addig törődtek, míg bérbe adták erdeiket és földjeiket, a haszonból aztán mindenki megkapta a maga részét. Az uraknak rengeteg pénzre volt szükségük. A forró, nyári napokon fürdővárosokba utaztak, a hosszú téli esték unalmát a bálók és karneválok tündöklő világában oldották fel. Regimentnyi cselédet tartottak, versenylovaik számára istállókat építettek, fizetniük kellett szilaj és tékozló kártyajátékaik veszteségeit, a barát nőket ékszerekkel lepték meg. Ruhákat és drága prémekeket, valamint készpénzt adtak a kispolgári környezetből származó széplányoknak, akiket csábított ez a fajta élet, és boszorkányos gyorsasággal sajátították el az előkelő viselkedés és fényűzés fogásait.

A megholdogult reb Szander Grünwald, Oszkár nagyapjának az apja jámbor zsidó ember volt, de nem csupán az eget nézte. Ahogy kortársai mondták: meglátta a születendő, és már akkor kiszagolta a jó üzletet, mikor másoknak még fogalmuk sem volt a lehetőségről. Csak a Jóisten a megmondhatója, reb Szander honnan vette hozzáértését, hiszen fiatalságának java részét a jesivák, a zsidó vallási iskolák falai között töltötte. Senki sem vitatta, hogy az erdők kihasználásában nincs hozzá hasonló szakember. A helyi öregek még emlékeztek Szander rabbi jókora csizmájára, magabiztos és kemény lépteire. Az öreg szélében és hosszában bejárta a Kárpátok sűrű erdeit. Kísérői néha zúgólódva követték, lélegzetük elnehezedett, arcukba szállt a vér, és úgy fújtattak, mint egy elromlott pumpa. Ő meg, az öreg hegyi zergék rugalmasságával és biztonságával lépkedett, mindent észrevett, és kijelölte, mintha csak mellékesen tenné, hol, mikor, és hogyan kell vágni az erdőt, merre görgetni a fát, hol ajánlatos kerítést húzni a csemeték köré.

Reb Szander értett az erdőtulajdonos arisztokraták nyelvén is, az alkudozásnak is művésze volt. Soha sem hajbókolt és nem értékelte alá magát. Tudták róla, hogy mélységesen vallásos és egyenes ember, pontosan betartja fizetési kötelezettségeit, tisztességesek az ajánlatai, és jól ismeri tárgyalópartnereit. Tudomása volt arról, mennyit veszett a gróf a kártyán, ki az új szereleme, melyik lovat szereti leginkább, mi történt vele a legutolsó kiruccanásán, és legfőképpen: mikor került pénzsűkébe és mikor nyert a játékon. Reb Szander a titkokat megőrizte, és mindig kész volt a segítségre. Néha meghálálták.

A Grünwald ház nappalijában, üveges szekrényben, csipketerítőn egy különleges pipa feküdt, amelyet reb Szander Andrassy gróftól kapott ajándékba. Dédunokája, a kis Róbert, aki éppen most töltötte be 13-ik évét, néha legyőzhetetlen vágyat érzett, hogy az öreg jószágot kiemelje a helyéről, és a kezébe vegye. Szeretettel megtörölte, sőt szájába is bevette a szopókáját, a pipa feje játékosan himbálózott a hasa tájékán. Számára az ereklye nem a család előkelő származásának kézzelfogható bizonyítéka, mindössze egy kedves és furcsa játék volt.

A nagy, aranyozott antik falióra éppen egyet ütött amikor Róbert hazatért az iskolából. Nem is olyan régen Grünwaldéknál mindig pontosan erre az óraiütségre tálaltak. Körülbelül egy éve azonban, már nem tartják fontosnak ezt a szabályt. Mióta rendeltileg megtiltották, hogy zsidó családok "árja" alkalmazottakat tartsanak, felmondtak a szakácsnak és a cselédlánynak. Az anya kezei, amelyek eddig nem ismerték a "fekete" munkát, most megteltek tennivalóval. Rendben tartotta a lakás négy szobáját, főzött, foltozta a ruhákat, vasalt, és még ezernyi feladatot látott el. A hűséges cseléd hetente egyszer, a sötétség leple alatt eljött hozzájuk, magával vitte a nagy zsák mosnivalót, ezzel könnyítette

az asszony életén. Ezen kívül Eszterre várt az is, hogy a gyerekeivel foglalkozzon.

Klára, az idősebb, tizenhat éves lány, nem sokat segít anyjának. Ha valamilyen munkaeszközt vesz kezébe, anyja rászól: "Tönkreteszed az ujjaidat, Klára, azonnal hagyd abba!" Bizonyos benne, hogy lánya hosszú és vékony ujjainak a zongora billentyűi fölött van a helye. Klára már egy éve nem jár iskolába, otthon ül, unalmát rakásnyi könyv olvasásával próbálja elűzni. Annak ellenére távolították el a megyeszékhely gimnáziumából, hogy osztálytársnői között ő volt a legjobb. Nem segítettek rajta apja kapcsolatai, és hiába volt az iskolaigazgatónak adott vastag, karácsonyi boríték is. A zsidó tanulóknak tilos volt átlépniük az iskola küszöbét.

A zongoratanár is hirtelen, egyik napról a másikra hagyta abba a leckeadáást. Német származású volt, mint sokan a szlovák kisvárosban, de nem volt antiszemita. A Klára Grünwaldnak adott órákat több ok miatt is kedvelte. Fizetését óramű pontossággal kapta, és gyakorta soron kívüli jutalomban is részesült. A szerény, és finom lelkű Klára a legjobb tanítványa volt, abszolút hallással, kiváló zenei memóriával, és meglepően gyors ujjakkal megáldva. Beethoven szonátáit, amelyet a férfi annyira szeretett, élvezettel és odaadással játszott. Ráadásul a Grünwald családé volt a város legjobb zongorája, amelyet jó pár évvel ezelőtt drága pénzen vásároltak Németországban. Kurt Müllert, a zongoratanárt azonban ismerősei egyre többet szapulták a Grünwald-ház miatt: "túl sokat áldozol az időből arra a zsidó nőre". A gúny és a trágár szó sértette fülét, de Kurt türtöztette magát és hallgatott. A tehetségesen zongorázó tanítványa közelében, a csodálatos hangszer jólesően nézte a lány sudár, hibátlan alakját, amint keze lágyan és biztonsággal szállt a billentyűkön. A tekintete néha tovább is siklott: a lány gyengéden remegő szűzies melle együtt hullámoztak mozdulataival és lélegzetével. Egy napon a zsidóknak megtiltották, hogy privát órákat vegyenek, akkor végérvényesen be kellett szüntetnie Klára tanítását.

Az egyre gyakoribb megszorítások közül leginkább a zongoraórák elmaradása okozott fájdalmat Klárának, azt még az iskola elhagyásánál is jobban sajnálta. Egyre érdektelenebbé vált körülötte a világ. Az öccsével is kevesebbet törődött, pedig teljes szívvel szerette. Értékelte eszét, villámgyors gondolkodását, emiatt még elkényeztetett szemtelenségét és nagyzolásait is elfogadta. A kamasznak a gyerekesség mellett voltak érett megnyilvánulásai. Ártatlansága és a ravaszsága, cselekedeteiben a hirtelenség és a meggondoltság, az ösztönösség és a tudatosság elegye a nővére szemében harmonikus teljességet alkotott. Korábban sokat játszottak, szórakoztak, élcelődtek egymással. Most is hallotta, hogy a fiú matat a szomszéd szobában, de hallgatagon olvasott tovább.

Akkor állt csak fel, amikor meghallotta apja basszusát, amint gyerekeit étkezéshez szólítja. Mint mindig, az asztal most is szépen volt megterítve. Csupán az ezüst evőeszközt cserélték fel egyszerűbbre és olcsóbbra, amikor a hatóság lefoglalta a nemesfémeket. Már senki sem figyelt fel erre a lényegtelen változásra. A zsidó házakból származó érték tárgyak és ékszerek a bankokban gyűltek össze, ahol a szemüveges, barátságos hivatalnokok a törvény előírásainak megfelelően pontos kimutatást készítettek, nyugtát adtak az átvett tárgyakról, és aláírásával szentesített nyugtával igazolta azokat.

A napfény táncot járt az asztalon. A fény megvilágította a párolgó levest. Oszkár figyelte a sárgás cseppeket: a színarany foltok úgy úszkáltak a leves felszínén, mintha apró dinárok lennének. "Ezt az aranyat még nem vették el, ez is valami" – gondolta némi szarkazmussal.

Nem, Grünwaldot tényleg nem az arany sorsa nyugtalanította. Világéletében sikeres ember volt, minden kincské változott a kezében, amihez csak hozzáért. Az utóbbi években jól ment a faüzlet. A németek mindent felvásároltak Szlovákiától és jól meg is fizettek érte. A fiatal szlovák állam felzárkózott az oroszok elleni "szent háborúhoz", az országban teljes volt a foglalkoztatottság, és sok volt az építkezés. Oszkár Grünwald azonban

észlelte a veszélyt is. Vállalatának részvényeit két éve egy "árja" cég tulajdonába adta. A Kárpátok elnevezésű új vállalat élére kineveztek egy jószívű keresztény igazgatót, (árjásítót vagy strómant – ki hogyan nevezi), akinek fogalma sem volt a faüzletről, de aki a cég nevében szó nélkül aláírt minden iratot, csekket, szerződést és váltót. A cukorgyár korábbi kishivatalnokának új fizetése ötszöröse volt a réginek, és nem hiányoztak a jutalmak sem. A cég tulajdonosai és igazgatói mint alkalmazottak, szakértők vagy tanácsadók vitték tovább az ügyeket. A nyereséget visszaforgatták a vállalatba, növelték vele a vagyont. Mindenki számára világos volt, hogy a háború végeztével a vagyont visszaszáll zsidó tulajdonosaira.

Tehát nem ezek a gondok rajzoltak ráncot Oszkár Grünwald homlokára. Szinte oda se figyelve fia tanulása felől érdeklődött, de látszott rajta, hogy egyáltalán nem hallja meg a választ. Néhány napja a hatóságok hozzákezdtek azon zsidók névsorának összeállításához, akiket munkára akartak küldeni a megszállt Lengyelországba. Az utóbbi hónapokban Lengyelország különböző helyeire zárt és tömött vagonokban már több ezer fiatal fiút és lányt elszállítottak. Igaz, ezek a fiatalok minden kétséget kizárólag megbirkóznak majd a nehéz munkával. A suttogó propaganda fekete szárnyain érkező híresztelések, miszerint a németek egyetlen célja, hogy megsemmisítsék a zsidókat, egyelőre hazugnak bizonyultak. Grünwald saját szemével látta a levelezőlapot, amelyet az egyik nő küldött egy Waldsee nevű helyről, amelynek már maga a neve is: erdei tó, bizonyítja, hogy az nem lehet valami szörnyűséges vidék, feketén-fehéren meg volt benne írva, hogy dolgoznak, és jól vannak. Akkor még senki nem ismerte Auschwitz nevét. Az újságokban boldog, munkaruhás lányok mosolyogtak a tábor bejáratánál, felettük jól látható jelmondat hirdette: A munka felszabadít.

Minden megnyugtató híradás ellenére Oszkár aggódott, képtelen volt megszabadulni gyanakvásától. Nem, nem a munkától félt. Sem neki, sem feleségének nincsen mit tartaniuk a munkától. A gyerekei miatt aggódott, bár úgy tudták, hogy a gyerekek különleges elbánásban részesülnek. Kérvényt adott be, hogy gazdasági okokból mentse fel. Cége, a Kárpátok, ékes szavakkal igazolta kérésének megalapozottságát. A válasz késlekedett. Ahogy múlt az idő, úgy érzett növekvő nyomást a szívében. A véget nem érő éjszakákon elkerülte szemét az álom, ám nappal, családja előtt szilárdnak akart látszani. Mi lenne abból a hasznuk, ha megéreznék a kétségeit?

Egyelőre csak a fia várta jóleső izgalommal a közeli utazást, zavarta volna, ha minden barátja, osztálytársa elmegy, őt meg itt marasztalja a család. Elege lett abból, hogy a szlovák gyerekek elkerülik, hogy egyik-másik ok nélkül csúfolja, egyszer néhányan meg is dobálták. Kérte az apját, hogy ne kérvényezze a felmentésüket.

A vézna kamasz utálta a kását, most sem akarta megenni. Az anyja unszolása, hogy legalább megízlelje, és apja rábeszélése nem használt semmit. Megkóstolta a levest, beleharapott a fasírtba, és máris össze akarta hajtani a szalvétát, hogy eltűnhesse játékai közé. Akkor az anyja, figyelmeztetően felemelte az ujját, és felhúzta a szemöldökét:

- Ha nem eszel, nem jössz velünk, a transzporttal!

A fiú az anyjára nézett, vizsgálta a fenyegetés komolyságát, de miután nem jutott egyértelmű döntésre, visszaiült, kismította szalvétáját, és hősiesen megevett egy adag kását. Eszter arcára keserű mosoly ült ki. Grünwald hallgatott. Befejezte az étkezést, meggyújtotta egyik finom cigarettáját, és megkérdezte:

- Anya, hozol nekem egy kávét a dolgozószobámba?

A SORSOT NEM LEHET BECSAPNI

Glázer a nagy bőrfotelbe süppedve, hanyagul keresztbe tett lábakkal olvasott a szoba sarkában. Képtelenség volt megállapítani, vajon odafigyel-e a zenére. Milyen furcsa ember! – villant át Klára agyán. A lány, félig csukva tartott szemmel, hosszú szempilláin keresztül zongorázás közben is figyelte a fiatalembert: a gesztenyebarna, sima haj mintha már napok óta nem látott volna fésűt, széles, izmos válla idegesen meg-megrán-

dult, a zakójára kihajtott ing szabadon hagyta bozontos mellét. Klára tekintette lesiklott a nadrág kirojtosodott végére, ott megállapodott egy idegesítően lógó cérnaszálon. "Olyan, mint egy sündiszno" – mosolygott magában.

Glázer akkurátusan összehajtotta a kezében lévő könyvet, az asztalra helyezte, majd epésen megkérdezte:

- Mit tettél szegény Chopinnel, Klára?

Kissé rekedtes baritonjában árnyalatnyi gúny bujkált, mintha egy zöldfülűt oktatta. Klárát sikerült azon nyomban kihozni béketűréséből:

- Fogalmam sem volt, hogy a tanár úrnak méltóztatik rám is figyelni – vágott vissza sértődötten. Klára tisztában volt azzal, hogy szépen játszik. Művészetével szívesen szerzett örömet társainak, és természetesen szerette le is aratni érte a dicséretet. Glázer megbánta, hogy megsértette a lányt, ahelyett, hogy kizárólag őt hallgatta volna, a könyvébe mélyedt. Feltett szándéka volt, hogy kiengeszteli.

- A könyvtől még élvezhetem a zenét. Nagyon sajnálom, hogy abbahagyta, miután mostanában sem időm, sem alkalmam, hogy ilyen szép zenét hallgassak – az utolsó szavakat külön is kihangsúlyozta. – Befejezed a prelűdöt, vagy talán mást szeretnél játszani?

- Nem! – makacsolta meg magát Klára. Lezárta a zongora fedelét, felugrott a székeről és kisietett. Glázer mosolyogva nézett utána. Kedvelte Klárát. Látszatra bakfis csupán, de jóval érettebb a koránál. Kisvárosi a neveltetése, kissé provinciális a műveltsége, s bár jó iskolákba járt, a tanulással eddig csak gyűjtögette, de nem igen hasznosította az ismereteket. A zongora mellett, a zene árnyalataival viszont nagyszerűen ki tudta fejezni az érzelmeit.

Glázer minden fiataalt a cionista Hásomér Hácáir mozgalom követelményei szerint minősített. Ő maga is ennek a mozgalomnak a nevelte volt, aktivista, majd vezető lett. Most azon tűnődött, hogy talán túlzottan leegyszerűsítő, sablonos, ahogyan megítéli a fiatalabbakat. Mint a cipész, aki először beszélgetőpartnere lábbelijének méretét próbálja felbecsülni. Sajnálta, hogy megsértette a lányt, de a helyén maradt, nem ment utána, nem próbálta megbékíteni. Ő is rosszkedvű volt.

Munkája, amelyet általános vélemény szerint sikeresen végzett, és eleinte maga is élvezett, már nem elégítette ki. Egy éve, amikor a zsidó gyerekeket kitessekelték az állami iskolákból, Glázer összerelt harmincöt srácot, s megpróbálta pótolni számukra mind a nyolc osztályt, s valamennyi szaktanárt. Nem tudta, mekkora feladatra vállalkozott, hiszen nem volt tanár, noha évekel korábban, a prágai főiskolán a pedagógia is a tantárgyai közé tartozott. A haluc szónak a héberben több értelmezése is van. Többek között előharcos, pionír, előörs, a futballban csatár. Halucoknak hívják azokat a zsidókat is, akik még az elmúlt századelőn Erec-Izraelbe mentek, hogy termékenyvé tegyék a földjeit.) Végtelen türelmével és sugárzó szeretetével hamar megnyerte a diákjait. A gyerekek vonzódtak hozzá, és kedvvel tanultak nála. Idősebb barátjuk lett, tisztelve szerették.

Egy hónapja minden megváltozott. Egy reggel a pedáns és pontos Glázer nem érkezett meg az iskolába, munkahelyére. Néhányan a lakására siettek, attól félve, hogy megbetegedett, de nem találták otthon. Előző nap elment valahová, azóta nem tért vissza, mondták a szomszédok. Senki sem tudta, hol lehet. Két nappal később aztán ismét megjelent. Arca viaszszárgára változott, ő maga elhanyagolt és szórakozott lett. Órái érdektelenül és szürkén zajlottak, a gyerekek unatkoztak. A tanár úr szomorúan, és közömbösen ült a helyén. A kicsik kihasználták az alkalmat, játszottak és zavarták az órákat, a nagyok megdöbbenve és zavartan figyeltek. Aztán Glázer lassan-lassan ismét visszatért a régi kerékvágásba, a teremben újra visszaállt a fegyelem. A szünetekben, mint azelőtt, ismét velük tartott, az udvaron együtt labdázott diákjaival. Felújította az énekórát is, kellemes hangján héber dalokat énekelt, amelyeket diákjai megkedveltek, és fordítása alapján meg is értettek. Látszólag ismét a régi volt, de akik közelebb kerültek hozzá, érezték, hogy mégis más ember lett.

A gyerekek előtt bágyadt és közömbös, szívesebben húzódott meg, bújt a gondolatai mögé.

Amikor most a szobából távozó lány után nézett, ismét elöntötte a keserűség, megint a hetekkel azelőtt történetekre emlékezett. A városka központjában, egy útelágazásnál áll egy elárúsító bódé, úgynevezett kioszk. Tulajdonosa, Szobol, félszemű összeroncsolódott arcú világháborús rokkant. Vevői, akik cigarettát, gyufát, édességet vagy egy pohár üdítőitalt vásároltak nála, hónapok óta elkerülték a kioszkját, már a közelébe se mentek, mióta esténként ott ödögött egy-két tucat német kamasz. Utálta őket, megkeserítették az életét, mert viselkedésükkel, ordítással elriasztották a kuncsaftokat. "Pontosan az én kioszkomat választottátok gyülekezőhelyül, az anyátokat. Végül még csödbe fogtok kergetni..." – csendes káromkodása beleveszett a zshivajba és az üvöltözésbe, amely a járda felől áradt. "Dögöljön meg az apátok apja, és a gyerekeitek anyja! Fattyúfajzatok..."

A zshivajt, a fel-feltörő röhögést, egy-egy durva beszólás után vad füttykoncert és lábdobogás kísérte. "Robbantsd szét a fejét, és egyenesítsd ki azt a ronda hatosát, Tóni!" "Zúzd össze a koponyáját, és tépd ki belőle bűzös csatornáját!" "Szakítsd le a nyolcasát, és ragaszd be az albumodba!" – hangzott, amikor valaki közelített a csordához. Szobol nem pontosan értette a füléhez jutó német kifejezéseket. Nem tudta, hogy a hatos értelme a jellegzetesen zsidós orr, a nyolcas pedig zsidó fület jelent. "Tegyen a Hitlerjugend, amit akar, de máshol szórakozzanak!" – mérgelődött Szobol. A szlovák városi tanácshoz beadott panaszai hatástalanok maradtak. "Nem szabad megzabolózni a fiatalok lelkesedését, harci szellemét – oktatták ki a tanácsnokok – és egyáltalán: a németek rossz néven vennék ifjaik molesztálását. A legokosabb: nem kezdeni velük. Azt a néhány betört ablakot, és más kisebb kárt, amelyet a német fiatalok okoztak, javíttassa meg, hozassa rendbe, és nyújtsa be róluk a számlát."

Pável Szobol nem igazán kedvelte a zsidókat. Gyerekkorában édesanyja zsidó családok mosónője volt. Az iskolában neki kevés sikere volt, ellenben néhány zsidó osztálytársa kitűnt a tanulásban. Neki egyszerű zsiros kenyér volt a tízóraija, már ha volt, azok fehér kenyérben libamájat vittek, amelynek illata belengte az egész osztályt. Néha megkínálták ugyan a finomságból, de úgy érezte, fizetségként, ha a verekedésekben melléjük állt. A katonaságnál is a zsidók jártak jobban: az első világháború idején, amelyből ő aknától megnyomorított arccal tért vissza, nekik sikerült veszélytelen beosztásokat kiügyeskedniük. Most is azt látja, hogy a zsidók meglapulnak a sötétség leple alatt, elkerülik a szembesítést a sihederekkel, mint ijedt madarak menekülnek előlük, és azt gondolja magában: "Ha velem tennék ugyanezt, már régen golyót eresztettem volna a bordáik közé, még akkor is, ha tudom, hogy utána felkoncolnak érte."

Azon az estén a légkör különösen tüzes volt, a kiáltozás egyre harsányabb. Szobol látta, hogy a Hitlerjugend parancsnok csendben körbejár a fiatalok között, és akcióra készíti fel őket. A zsidó tanító viszont nem félt tőlük, és csak azért is ezen az úton ment. Úgy látszik – gondolta magában Szobol – ezt a fickót nem lehet megfélemlíteni. A kamaszok elzárták az utat, egyesek ordítottak, mások, mintha rángatnák őket, hangos nevetésbe törtek ki, megint mások arcán széles vigyor terült el.

Glázer, tempós, magabiztos léptekkel közeledett, magas szárú bakancsa kopogott a járdán. Az erős fiatalember fejlett izmai a kabátján át is jól látszottak. Egyenes tartása, nyugodt és biztos léptei, ferdén tartott, kemény nyaka, nyílt, magabiztos tekintete még a felbőszített suhancoknak is feltűnt. Szobol közelebb hajolt a kioszk üvegablakához.

Ahogy Glázer néhány lépés távolságra érkezett az élő kerítéstől, pillanatnyi feszült csend lett. Úgy haladt a fiúk felé, mintha ott sem lennének. Azok viszont, az előre kitervelt manőver szerint szorosan bekerítették. Szobol állkapcsának rángatózása görcsös vonaglásba váltott. A tanító most megállt, és csendesen azt mondta:

- Tegyétek szabaddá az utamat, nincs időm arra, hogy veletek szórakozzak!

Erre fenyegető szikra lobbant a tucatnyi büszke Übermensch szemében, megszólalt egy síp, s a jelre öklök sokasága zuhogott Glázerre. A fiatalember félreugrott, szembefordult a támadóival, és néhány jól irányzott ökölcsapással válaszolt. Az egyik ifjú a földre zuhant, arcát elöntötte a vér. A másik gyomrára szorította a karját, és úgy görnyedt össze, mintha görcs állt volna belé. Glázer kihasználta ellenfelei pillanatnyi megtorpanását, áttörte a gyűrűt, és miközben ütötte, vágta, rúgta ellenfeleit, gyors léptekkel tovább haladt. A suhancok egy ideig még kiabáltak utána, de csoportjuk hamar szétszéledt. Indultak hazafelé, és miközben segítették sebesültjeiket, egymást vádolták, amiért a zsidó meg tudott szökni karmaik közül.

Szobol, aki a pult felett nyújtogatta a nyakát, hogy mindent lásson, s mintha egy sportversenyt nézne, izgalmában mindvégig egy törlőkendőt morzsolgatott, a rövid összecsapás végén száraznak érezte a torkát. Gyorsan öntött magának egy kupica pálinkát. "Jézus szerelmére, életemben még nem láttam ilyent! A zsidócska úgy elintézte őket, ahogy az a nagykönyvben meg van írva!" A kezében lévő ronggyal letisztította a pultot, és elhatározta, aznap korábban zárja be üzletét.

Glázert másnap hívatta Perlman úr, a zsidó hitközség vezetője, akihez az iskola ügyei is tartoztak. Fájó térdel, bicegve (előző este több rúgást is kapott), arcán karmolások nyomaival nyitott be a tiszteletet parancsoló, kellemes modorú ügyvéd irodájába. Az felé nyújtotta kezét és megkülönböztetett szívéllyel üdvözölte. Aztán, mint aki előadás megtartására készül, megköszöri a torkát, és apai hangon mondta:

- Tanár úr, bizonyára tudja, hogy valamennyien tiszteljük önt. Sőt, joggal mondhatnám azt is, szeretettel viseltetünk ön iránt. A hitközségi előljárók egyhangú véleménye, hogy önnél keresve sem találhattunk volna jobb tanárt gyerekeink nevelésére. Szeretik önt, és a felnőttek is tisztelik. Kifejezetten szerencse, hogy ezekben a mindannyiunk számára nehéz időkben éppen ön van a gyerekeinkkel. Glázer ráemelte tekintetét, próbálta megérteni, miért a dicséret. Várta a lényegét. Az ügyvéd szemüvege mögött, a vékony arany keret alatt, a bal szeme sarkában lévő vörös, duzzadt hajszálereket látott, azok most megkeményítették az arc kifejezését:

- Szükségesnek tartottam elmondani ezeket a dolgokat. Hangsúlyozni szeretném még, hogy eddig sem volt, és természetesen ma sincs semmi kifogásunk ön ellen. A tegnap este történtek is büszkeséggel töltöttek el bennünket, senki sem vitatja, hogy bátran viselkedett, és alaposan ellátta a gazfickók baját. Ámde nem gondolja, hogy reakciója kissé, hm... hogy is mondjam... kissé elhamarkodott volt? Mérlegelte, hogy a jelenlegi helyzetben, az adott körülmények között, mi lesz a verekedés következménye? Bár nem tartozik közvetlenül a dologhoz, de annak a fiatalembernek az apja, akit tegnap eltángált, már korán reggel itt járt nálam, és fizetséget követelt a gyógyítás, az elszenvedett fájdalom és a szégyen fejében...

- Amennyiben így áll a dolog, az összeget vonják le a fizetéséből! – szakította félbe Glázer.

- Isten őrizze! Maga is tudja, hogy természetesen nem erre gondoltam. – A hitközség elnöke megbántott arcot vágott, és olyan mozdulatot tett, mint akitől a gondolat is távol áll. – A mi egész közösségünk olyan, mint egy megbolydult hangyaboly. A városi németek körében pogromhangulat uralkodik. Ön tudja a legjobban, hogy életünk egy hajszálon múlik. Az adott helyzetben komolyan, felelősséggel kell megterveznünk minden egyes lépésünket. Nyilván egyetért velem abban, hogy okosabb lett volna, ha uralkodik az érzelmeim. Vajon egyáltalán értelmes dolog sötét utcákon járni, és ráadásul éppen azon a helyen? Józan, megfontolt embernek ismertem...

Glázer idegesen megrándította vállát, és félbeszakította az ügyvédet:

- Miből gondolja, Perlman úr, hogy nem gondoltam végig, mit kell tennem?

- Minden reményem, hogy nem így történt. Hiszen fel sem merem tétélezni, hogy egy olyan okos ember, mint ön, veszélybe akarná sodorni közösségünket. A tette bátor cselekedetnek számít. Drága Glázer úr! Az lett az osztályrészem, hogy ebben a nehéz, kiszámíthatatlan időben én álljak közösségünk élén, és ez különös

felelősséget ró rám. Értse meg tehát, hogy kötelességem megóvni önmagunkat minden további bajtól, azokon túl, amelyek már amúgy is megkeserítik életünket.

Az elnök visszafojtott beszéde tele volt félelemmel és felelősségtudattal. Idős, ápolt arca komolyságot, és megfontoltságot árult el, szürke szeme szigorúan tekintett Glázerre. A fiatalember szánakozva hallgatta. Azon járt az agya, hogy alkalmas-e ez az ember a magára vállalt feladatra. Egyáltalán: akad-e valaki, aki képes megvédeni a közösséget egy hatalmas, gyilkos és jól megszervezett hatalomtól?

- Sajnálom, de nem érthetek önnel egyet, Perlman úr. Vannak olyan idők és próbatételek az ember és a közösség életében, amelyben nem a becsületesség, a jóakarát vagy a józanság mértékével mérnek. Olyankor a bátorság számít: merjük-e meglátni a kegyetlen valóságot, és a cselekedeteinkért vállaljuk-e a felelősséget?

Glázer meglepődött saját szavain, olyan hangot használt, amelyen diákjaival szokott beszélni. Úgy érezte magát, mint egy felhúzott rugó, tele belső feszültséggel. Önmegtartóztatása már a múlté volt:

- Mindössze egy hete, hogy közöltem önrel az értesülést, miszerint kormányzati körökben elhatározták a zsidók száműzetését. Akkor ön azt mondta, nincs végleges döntés, van még remény. Megkértem, készítse fel a közösséget a deportálás lehetőségére. Azt felelte, nem szabad pánikot kelteni, amúgy se tudunk rajta semmit sem változtatni. Kezdeményeztem, hogy próbáljunk pénzt gyűjteni, amelynek segítségével átszöktethetnénk az embereket a határon. Elbújhatnának az erdőben, és néhányan jóakarátú keresztényeknél is. Azt felelte, ezeket a lépéseket a hatóságok azokon torolnák meg, akik képtelenek elmenekülni, és ők vannak többségben...

Apró izzadságcseppek lepték el Glázer homlokát. Szárazság kínozza torkát. Perlman kihasználta a pillanatnyi szünetet:

- Tanár úr, lehetséges, hogy az egyetlen dolog, amelyben különbözünk egymástól, az a csekély harminc év, amellyel ön fiatalabb nálam. De temperamentumunk vesztünket okozhatja, amennyiben áttörjük a józanság gátját. Azt ajánlotta, hogy szütleik, testvéreik és családjaik kontójára segítséget nyújtsak néhány fiatal megmentéséhez. Képtelen voltam beleegyezni. Nemcsak azért, mert nem látom még teljesen reménytelennek a helyzetet, de azért sem, mert közösségünkért rám hárul a teljes felelősség...

- Felelősség? Ugyan miért? – kérdezte Glázer. Azért talán, hogy a zsidók deportálása pontosan, a terveknek megfelelően, menetszerűen menjen végbe?

- Nem! Azért, hogy olyan károkat ne okozzunk magunknak, amelyeket el lehet kerülni! Glázer úr, véleményem szerint a tegnapi esettől is megóvhatott volna minket.

Dr. Perlman először emelte meg a hangját. Bosszús mozdulattal aranykeretes szemüvegéért nyúlt. Glázer felállt helyéről, és közelebb ment a haragos arcú elnök íróasztalához.

- Az egyik diákom, Tomi, rövidesen Bár Micva lesz. Az ön fia, ugyebár?

- Természetesen, de hogyan kerül ez ide...?

- Hogyan? Megmondom! Amikor a fia az osztályban rám néz, úgy érzem, hogy a szép és okos szemei kérdéseket tesznek fel nekem, s ezek a kérdések nem hagynak nyugodni. Miért csak elődeink ősrégi, hősi történeteivel traktálom őket? Gyökértelen semmivé vátoztunk át, a szélben szétszóródó pelyvává? Miért ül a tanárunk ölbe tett kezekkel köztünk, amikor a fiatalok élete veszélyben van?

Glázer nehéz kezével letörölte izzadó homlokát és hozzátette:

- Mit válaszoljak a fiának, Perlman úr? Mondjam el neki, hogy jóindulatú, eszes édesapja be akarja csapni a sorsot? Mondjam azt neki, apja meg van győződve, hogy okos mérlegeléssel fel lehet venni a harcot a korbács és a kard ellen? Kétkedem, hogy a fia mindezt hajlandó lesz elfogadni. Nekem kell majd megadni neki a választ, úgy, hogy képes legyen megérteni.

Perlman kerülte a tanár tekintetét.

(Folytatása lapunk következő számában.)
Héberből fordította PEER GIDEON

MOSE ALPAN

A viharban (II.)

A SZERELEM POHARA

Glázer este elővette a jegyzetfüzetét. Legutóbbi feljegyzését egy hónapja írta, s immár vagy tizedszer vette elő, olvasta újra.

"Forgalmas vasútállomás. Emberek (Valóban emberek?). A kalauz piros tányérsapkában. Minden pontosan ugyanúgy, mint azelőtt. Csak ott, néhány lépésre tőlem, és mégis elérhetetlen távolságban, a mozdonyhoz kapcsolva egy szerelvény áll. Megváltva nyugszik a kerekein. Tehervonat. A zárt vagonok eltitkolják tartalmukat. Fa? Liszt? Burgonya? Nem. Nem ennyire értékes szállítmányról van szó. Csak szemétről. Ezer zsidó lányról. Pontosan ezerről, mint ahogy azt a szállítólevél pecsétje és aláírása igazolja. Se kevesebb, se több. Ha úgy akarjuk: ezer fiatal élet a rakomány. Ezer könnyes szempár, sírástól összeszorult ezer torok. Kezek, lábak összezsúfolva a koszos vagonokban. A szlovák zsidóság megsemmisítésének kezdete."

A betűk ugrálni kezdtek a szeme előtt, majd teljesen elhomályosodnak. Ruth... Négy éve a mozgalom nyári táborában találkoztak. Sohasem feledi azt az éjszakát! A hegyoldalt borító sűrű erdőről azt mondta a lány, hogy a csillagoknak nyújtott virágcsokor. A tisztáson üldögélő, daloló lányok és fiúk élő övet alkotnak a tábor tűz körül, amint egymás vállát, derekát ölelik. A kórus meg-megélenkül, majd elcsendesedik, a hang elül az erdő sűrűjében. A tábor tűzben egyre több a parázs, mind ritkább a kikapattanó szikra. A zsúfolt nap után egyre több táborozó viszi sátrába a varázsos éj hangulatát. A parázsló gyökerek tétovázva fel-felizzanak, majd beletörődően átadják lelküket a hamunak. Ruth még mindig a tábor tűz mellett ül, nézi a parazsat, de látni, hogy lélekben máshol jár. Egy hajfürt a homlokára kunkorodik, ajka kissé megnyílt.

Glázer nézi a lángokba meredő szemeket. Szeretné feloldani a csendet. Ruth hirtelen megingatja fejét, mint aki megpróbál kiszabadulni ábrándozásából és szomorúságából. Két kezével eltakarja arcát, aztán elrendezi hajfürtjeit. Becsukott szemmel mélyet lélegzik, mintha álmából ébredne, kinyújtózik. Fehér blúza megfeszül mellén. A mozdulattól felpattan szeme, úgy néz körül, mint akit vétkes kaptak. Észreveszi Glázert.

- Sajnálom, hogy megzavartam a magányod – mondja a fiatal ember, és úgy érzi magát, mint aki akaratlanul is tilos területre lépett. – Kezdetben nem vettem észre, hogy csak mi maradtunk a tűznél. Amikor megláttam a tűzzel ölelkező tekintetet, szerettem volna tudni, mire gondolsz. Elárulod nekem?

Ruth elsősorban mély, rekedtes hangja alapján ismerte fel Glázert. Nem egyszer hallotta, amint vezetőként utasításokat ad, magyaráz valamit, vagy énekel. Most, ebben a hangban lágyaságot vélt felfedezni, és elcsodálkozva nézett rá.

- Nem érdemes! Szomorú gondolataim voltak... – mondta szinte sűgva.

- Feltételeztem, és talán éppen ezért szeretném hallani. Jákov ma esti politikai helyzetelemzése sok elmélkedésre ad módot. Ruth, te hogyan vélekedsz erről? – Azzal, ahogyan a nevét kiéjtette, megtörte a lány hallgatását.

- Láttam, amint a tűz megemészti ezeket a vékony, száraz gallyakat, és azt gondoltam...arra gondoltam, hogy a mi életünk is a tűz martalékává válhat... – elhallgatott, aztán mintha saját magát kérdezné, vagy talán válaszra várna, folytatta: – Elég erőnk van ahhoz, hogy eloltsuk a tüzet?

Lassan elhomályosodtak az utolsó parazsak is, a sötétség összezáródott körülöttük. Glázer úgy gondolta, a lány eltúlozza a félelmet. Közelebb ült hozzá, és vigasztalni próbálta. A haladó

világról beszélt, amely majd legyőzi a fasizmust, és Izrael népének fennmaradásáról, a mozgalomról, amely megváltja az embereket, az alijáról, a zsidók palesztinai bevándorlásáról. Reméli, mondta, hogy mihamarább megnyitják Palesztina kapuit. Bízni kell az emberek tisztességében! Hangja lágy és meggyőző volt, de a lány elrédő szemei azt tanúsították, hogy nem sikerült elűzni a szomorúságát.

- Mi hasznunk a jövőből, ha még olyan szép és ígéretes is, ha nem érzük meg?

Sokáig beszélgettek még. Véleményük megoszlott, de szívük a pirkadatra együtt kezdett dobogni.

1942. február elején a hatóságok elrendelték a zsidók összeírását. Ugyanannak a hónapnak a végén, 25-én parancsba adták, hogy a hajadonok jelentkezzenek munkára. Glázer azon az emlékezetes napon magukra hagyta tanítványait, és Ruth-hoz sietett. A lányt, két húgával együtt, éppen csomagolás közben találta. A szükséges és engedélyezett tárgyak jegyzéke alapján, de a Hásomér Hácáir foglalkozásain tanult alapossággal rakodtak. Ruth pongyolát viselt, haját kendővel kötötte le. Arca nyugodt volt, pontos mozdulatai sem árulkodtak a nyilvánvaló belső feszültségről. Glázer annál idegesebbnek mutatkozott: kezébe vette a kitömött tarisznyát, dühösen magasba emelte, majd felfordította, és tartalmát a földre szórta.

- Elég, elég, elég! Nem mész sehová! – ordította. Remegő kézzel újra megrázta az üres tarisznyát. Ruth kikapta a kezéből a vászontáskát, és nyugodt, erőteljes hangon rászólt:

- Most az egészet kezddetem előlről! Ezért jöttél?

A szomszédos szobából átszűrődött az anya csendes sírása. Ruth megfordult, és kezében a tarisznyával hozzá indult, hogy megvigasztalja. Húgai összegyűjtötték a földre szórt ruhadarabokat. Glázer zavartan állt, mint egy gyerek, aki rossz fát tett a tűzre. Kérlelése, könnyörgése, próbálkozása, gyözködése a továbbiakban sem használt semmit.

Az egész éjszakát átvirrasztották. A szoba, amelyben Glázer ágyát felállították, szerelemmel, szenvedéssel és feszültséggel telt meg. Felvázolta a lánynak szökési tervét. Részletesen beszámolt értesüléseiről, melyeket a cionista mozgalom titkárságán kapott. Ezek szerint semmi kétség nem maradhatott a felől, hogy nem munkára vezénylik, hanem deportálják őket, amelynek nem tudni, mi lesz a vége. A meg nem erősített, félelmetes hírek a német katonák számára felállított bordélyházakról, és a zsidók lengyelországi, tömeges lemészárlásáról szóltak. Ruth azonban szilárdan kiállt elhatározása mellett:

- Ahová a testvéreim mennek, ott leszek én is. Nincs más választás – mondta –, a lengyel zsidóság után, úgy látszik, mi következiünk...

Glázer nem adta fel a gyözködést. Beszélt az ellenállás lehetőségéről, elmondta a mentés tervét, amelyet a mozgalom vezetősége dolgozott ki. Megfeddte, amiért megadja magát, korholta a gyávaságáért, valamint a németek iránti vak, túlzott bizalmáért. S miközben próbálta jobb belátásra bírni, csókokkal halmozta el. Minden igyekezete hiábavalónak bizonyult. A lány húgai sorsáért aggódott. Ha mindhárman megszöknek, és meg is menekülnek, mi lesz a szüleikkel? Őket vádolják majd lányaik eltűnéséért, és bizonyára meg is büntetik őket. Ezt nem vállalhatják. Glázert azal nyugtatgatta, hogy jó egészségnek örvend, sokat kibír. Bízott a szovjet, és a szövetséges csapatok Németország feletti közeli győzelmében. Megígérte, hogy visszatér. Néha felzokogott, egyszeregyszer elengedte magát. Mint a kiscsibe, amely a hajnali hideg elől anyja szárnya alatt próbál menedéket találni, úgy kereste a férfi testének melegét. Glázerhez simult, és csenden, szelid sze-

relmes szavakat suttogott a fülébe. Így búcsúzott tőle. Glázer erős karjaival átölelte a lány meg-megvonagló hátát. A felkelő nap fényében úgy gyönyörködött benne, mint a tábortűz estéjén. Tudta, hogy ez az utolsó éjszakájuk.

Nem sokkal később, a széles és napfényes kaszárnyaudvaron egy SS-tiszt olvasta a felsorakozók névsorát. Ruth a neve hallatán elkiáltotta magát: "Jelen". Barátnői között állt, büszkén és frissen, mintha kirándulás előtti sorakozón lenne. Példáan öszszecsomagolt tarisznyája és bőröndje a lába előtt hevert. Könnyű tavaszi szellő kapott szoknyájába, látatta térdeit. Csak szeme tövében árulkodtak a kék karikák a kialvatlan éjszakáról. A német úgy nézett a lányra, mint aki le akarja vetköztetni.

A zsidóknak megtiltották, hogy a kaszárnya közelébe menjenek. A kerítés mögül kíváncsiskodók csoportjában azért néhány sárga csillagos ember is ágaskodott. Apa, anya, fivér vagy hűg, akik az elválás előtt még egyszer látni szerették volna hozzátartozóikat. Ott volt Glázer is. Ádámcsutkája fel-alá járt, keze ökölbe szorult.

A kapu mellett a fiatal szlovák őrszem egy tolakodó öregasszonyra mordult, akit nem sikerült elkergetnie. A vénség vastag, durva madzaggal átkötött, kis csomagot tartott kezében. Apró szemei beléveszték arcának ezernyi apró ráncába. Megvetéssel mérte végig a fiatal katonát, aki meglengette előtte fekete gumibotját.

- Nézzék csak, nézzék, a kancsalját, egy idős asszonynak állja el az útját. Pfu! Nem szégyelled magad?! – fordult visító, vékony hangján az őr, vagy inkább a vigyorgó közönség felé. A katona nem tudta magáról lerázni a szinte ráragadó, nevetséges öregasszonyt. – Mit akarok én tulajdonképpen? Megzavarni a rendet? Ez, amit én akarok? Már hajnalban felkeltem, hogy elkészítsem a süteményt az unokámnak, az én kis Ilonkámnak... hiszen más süteményt meg se kóstol... És azt mondom ennek a legénynek: "Csak odaadom ezt a kis csomagot, és már itt sem vagyok!" És ő mit mond erre: "Tilos!" Erre én: "Fogja, adja oda maga, ha úgy akarja. Ott áll, a kék kabátban." Erre ő elzavar innen... Micsoda világ!

Egy kamasz a közönségből felé kiáltott:

- Nyanya, adja ide a zsidó süteményét, majd mi megeszszük! – a közönség hangos röhögéssel jutalmazta a bemondást.

- Ilonka, Ilonka, szívem szépsége, gyere, vedd el ezt a finom süteményt! – könyörgött az öregasszony, és a kis csomagocskát fekete, rostos szélű, fekete kendővel fedett feje fölé tartotta.

Ebben a percben egy nyitott Mercedes gördült nehézkesen a bejárathoz. Egy testes, szemüveges SS-tiszt csapta be az ajtaját. Világos bőrkesztyűjével csapkodva verte le köpenyéről az út porát. Az őr megmerevedett, hangosan jelentkezett. A tiszt rá se hederített. Az öregasszony se érdekelt, aki eléje szaladt.

- Tiszt úr, egy picike csomag az unokámnak. Engedélyezze... – a tiszt felé emelte a csomagot, amelyben a friss túros sütemény volt. Fekete kendője lecsúszott a fejéről, és látatta ősz haját.

- Ki engedélyezte ennek a mocskosnak, hogy itt randalírozzon? – ordította az SS, és kiáltása megdermesztette a levegőben lógó nevetést. – Mindenki tűnjön el innen két percen belül!

Az öregasszony elállta az útját, és tovább könyörgött, mire az SS-tiszt kikapta kezéből a csomagot, a mozdulattal arcul is csapta vele az asszonyt, majd a süteményt az út széli árokba hajította.

- Zsidó szenny! – szúrta fogain keresztül mély megvetéssel és továbbment.

Az öregasszony összeszedve magát lassan emelkedett fel a földről. Fogatlan szájával súgta:

- Isten majd megfizet nektek, gazemberek!

A kis, megfélemlített zsidó csoport sietve elhagyta a környéket. Csak az öregasszony pityergett, egyre szólongatva uno-

káját: "Ilonka, Ilonka..." Glázer sem mozdult. Idejét nem tűzte ki a Dávid-csillagot, annak ellenére, hogy tudta, arcvonásai elárulhatják.

- Az ördögbe is, mi keresel itt, Glázer? – szólította meg hirtelen valaki a kerítés túloldaláról. A döbbenettől torkában érezte szíve dobogását. Elszakította tekintetét Ruthról, és a fiatal katona felé fordult, aki a Hlinka-gárdisták egyenruhájában feszített. Balogh Janku volt az, akivel évekig egy padban ültek az iskolában. Emlékezetébe villantak a tovatűnt, régi szép idők. Igen, ez Balogh, a kedves és betyár fiú a gimnáziumból. Kalandor típus, mindig egyenruháról és nőkről ábrándozott. A tanuláshoz nemigen fűlött a foga. Rengeteg közös csínyben vettek részt és Glázer sokat segített neki a tanulásban.

- És te mi az ördögöt keresel itt? – kérdezett vissza Glázer.

Balogh annak idején kedvelte a kamasz Glázert, és az egyenruha, amelyet most büszkén viselt, sem felejtette el vele a zsidó iránti érzelmét. Glázer hangja arra a tónusra emlékeztette, ahogyan annak idején egymással beszéltek.

- Mindig is mondtam neked, hogy az egyenruha illik az egyéniségedhez! – válaszolt nevetve.

- Gyere ki egy percre, Janku. Szeretnék veled beszélni. Jó? – mondta Glázer, mint akinek nincs ideje a viccelődésre.

- Most nem mehetek. Várj... Balogh egy pillanatig töprengett. – Nézd csak, ott szemben van a Tátra söröző. Látod? Menj oda, körülbelül egy félóra múlva én is ott leszek. És ajánlatos... na, szóval, jobb lesz, ha nem állsz itt, Glázer.

A sörnek keserű, rossz íze volt. Glázernek eszébe jutott, hogy aznap még nem evett. Kiflit kért a hűvös söritalhoz. Végtelen hosszúnak érezte a várakozást. Mi lesz, ha Balogh följelenti? Vajon nem ostobán, becsapva, minden remény nélkül ül itt? "Teljesen egyre megy, ma vagy holnap fognak le" – gondolta.

Amikor Balogh megjelent, és őszinte barátsággal kezét nyújtott, még mindig képtelen volt eldönteni, vajon nem játszik-e vele a másik. Agya teljesen kitisztult. Pontosan tudta, mit akar Baloghtól. Az iskolában történelekről beszélgettek, közösen elkövetett csínyekről, tanárokról, lányokról, a közös barátokról. A témák könnyedén váltogatták egymást, amikor úgy érezte, eljött a cselekvés ideje, komolyra váltotta a beszélgetést:

- Janku, tisztában vagy azzal, hogy az egyenruhádát veszélyezteted, amikor itt ülsz, és együtt iszogatsz a zsidó Glázerrel?

Balogh eleget ivott már ahhoz, hogy virágos kedve legyen. Büszke rártartással mondta:

- Ott csókoljanak meg, ahol én gondolom. Barátom voltál, és az is maradsz. Én, a hadnagy úr, azzal állok szóba, akivel akarok, és akkor, amikor akarom, és ott, ahol kedvem van hozzá. Érted, Jozku? Hagyd a csudába, és ne nézz így rám! Arra emlékszel-e, amikor...

- Glázer abbahagyta vele, és csökönyösen folytatta:

- Janku, én is olyan zsidó vagyok, mint a többi, és a hatágú csillagot csak azért nem tűztem ki, mert célom van azzal, hogy ne ismerjenek fel itt...

- Hagyjál a zsidóiddal békén. Te nem zsidó vagy, hanem Jozku Glázer, Balogh hadnagy úr barátja. Pihenj! És ha véletlenül észreveszem, hogy felrakod azt a szaros csillagot, szétverem a fejed. Pedig kár lesz érte, mert valamennyi ész azért összegyűlt benne...

Glázer meglepődve nézett rá, és úgy döntött, érdemes lesz kissé kapatos arcot vágnia, mintha maga is illuminált lenne, hogy elmondhassa jövetele célját:

- Tudod Janku, megkérdezte a kerítés mellett, mi keresni valóm van itt. Eddig nem válaszoltam. Tudd meg, ott bent, a kerítésen túl, Balogh hadnagy parancsnoksága alatt, ott van a menyasszonyom.

Megállt, és várta, mi történik. Balogh megvakarta feje búbját, és teljesen kijózanodva megszólalt:

- Hm...hm...hát ez nem jó, nem jó... – súgta és zavardottan elhallgatott. Hosszú kortyot eresztett le a torkán, fel-alá járt az ádámcsutkaja.

- Tudom én is, hogy nem jó, Janku, éppen azért kell megmentenem, érted? A menyasszonyom! Csak a véletlenek összejátszódása miatt nem házasodtunk össze eddig. Tulajdonképpen már a feleségemnek számít... Tekintetét belévájta a zavartan ülő Balogh szemébe, tüdejét teleszívta levegővel, és folytatta:

- Idefigyelj, Janku. Látnom kell őt, és ehhez szükségem van a segítségedre! Még ma este beviszel oda, ha a barátom vagy.

- Jézusom, teljesen elment az eszed! Tudod te, mit beszélsz?

- Tisztában vagyok vele. Nagyon veszélyes vállalkozás számomra és még inkább az én számomra. Téged kidobhatnak az állásodból, engem pedig a transzporthoz löknek, hacsak előtte ki nem nyírnak. Igen. Pontosan ezek a lehetőségek. Nekem nincs más választásom, te pedig eldöntheted, akarsz-e segíteni nekem, vagy nem.

Balogh homlokán kidagadt egy ér, nem lehetett tudni, a méregtől, vagy az erőlködéstől, ahogy összeszedte gondolatait. Sokáig némán ültek.

- Hogy megtudd, ki az a Janku Balogh, bemész hozzá este, még vele is aludhatsz. Na... mit nézel így rám? Főnök úr! Még két korszóval! – fordult a kocsmároshoz, és közben a felindult Glázerre kacsintott. Lehörpintették, ami a poharaikban maradt, szemükben újra kigyulladt a régi barátság fénye. Balogh részletesen és szakszerűen elmagyarázta Glázernek a kaszárnya őrzésének szabályát. Úgy tervezték el Glázer be- és kimenetelét, mint két fiú, aki az osztály szórakoztatására valamiféle csínytet tervez tanáruk ellen.

Balogh rápillantott órájára és azt mondta:

- Mennem kell! A szolgálat van mindenképp előtt, azt nem lehet félvállról venni. Ezer nő vár rám, örködnöm kell felettük! Arca elkomolyodott: – Bízál bennem, Jozku! Amennyire rajtam múlik, vigyázok rájuk, bár nem sok jóval bízathatlak. Láttad azt a németet, aki a fekete Mercedessel érkezett? Wislicenynek hívják. Nem ismer könyörületet. Azoknak a zsidóknak az élete, akik az ő kezébe kerülnek, semmit sem ér. Légy óvatos! Ha elkapnak, kinyírják!

- Nem félek, Janku. Nekem teljesen mindegy. Ami pedig téged illet, nincs mitől tartanod. Akármilyen történik, nem árulak el. Nem maradok hálátlan a barátságodért. Bízhat bennem! Ha szükséges lesz, holnap felhívlak telefonon, beleegyezel?"

- Rendben van, Glázer – mondta Janku és felállt a helyéről. Pedánsan lesimította fekete egyenruháját, nyeglén, kissé ferdén fejébe nyomta egyensapkáját. Glázer elővette pénztárcáját, hogy rendezze a számlát, de Janku lefogta a kezét:

- Várjál, még tartozom neked a fagyalattal, amelyet hat évvel ezelőtt te fizettél. Ezennel Balogh hadnagy úr vendége voltál! Nem elfelejteni!

Fizetett, kezét Glázer felé nyújtotta, és egy utolsó kacsintás kíséretében jobb kezét fasiszta üdvözlésre lendítve búcsúzott:

- Na, Strázs!

Glázer ugyanazzal a köszöntéssel válaszolt, közben sápadt arcán hamiskás, kényszeredett mosoly jelent meg.

* * *

Ruth húsz társnőjével földre szórt szalmán feküdt egy teremben. A betoppanó Glázerre úgy nézett, mintha barátja egyenesen az égből pottyant volna elé. Amint meglátta, zaklatott kérdésekkel rohanta meg:

- Elment az eszed? Mit keresel itt? Az isten szerelmére! Hogy kerültél be? És... miként mész ki innen?

Glázer megfogta Ruth kezét, és visszaultette a szalmára.

Röviden elmesélte, hogyan segítette ide az ismerőse, akinek nevét nem árulhatja el. Tőle is tudja, hogy a jó körülmények között, az ország belsejében végzett munkáról szóló mendemonda hazugság, és csupán a félrevezetés a célja. Beszél a zsidófaló von Wislicenyről, aki a szlovák kormány deportálási tanácsadója. Gyakorlatias és rövid volt a beszámolója. Nem szabad az időt vesztegetni! Azonnal el kell tűnni! Van remény a menekülésre. A kaszárnya őrzésének módját, annak minden részletét ismeri. Nincs vesztegetni való idő, bátorságot kell meríteni, és cselekedni kell!

Ruth úgy figyelt a férfit, mintha nem mellette ülne, hanem valahol a kerítésen túl. Hallotta is, meg nem is, amit mond. Glázer reszketve beszélt, rekedtes hangját annyira lehalkította, hogy szinte már csak suttogott. Szavai azonban a lánynál még annyira sem fogantak meg, mint szélben a vetőmag. Míg a másik beszélt, Ruth figyelte erős, férfias kezét. A férfi hosszú ujjai minden szörnyű részletnél ökölbe szorultak, majd újra szétnyíltak. Ruth megsajnálta őt. Szíve csordultig volt ugyan szerelemmel, de mondanivalója nem hatolt a tudata mélyére. Azt érezte inkább, mintha most temetné érzelmeit.

- Nem tehetem meg, Jozku. Nem hagyhatom itt a testvéreimet, a barátnőimet, nem részesíthetem magamat különleges elbánásban. Ha mennek, én is megyek velük. Meg tudod ezt érteni? Nem tehetek mást. Nagyon szeretlek, sajnálom, hogy idejöttél, de örülök a jelenlétednek. Ostobaság volt veszélybe sodornod magad. Ezen a szerelmen kívül nincs is más az életemben. Ha igaz, amit mondasz, ha veszély leselkedik ránk – bár én azt hiszem, hogy eltúlzod a dolgot, mivel féltesz engem –, és elmenekülök, megmentem saját bőrömet, a többieket veszni hagyom, hogyan néztek a szemedbe? Megérted ezt? Egyszerűen nem tehetem...

Kezével lesepert egy karjára tapadt szalmaszál. A mozdulat Glázer szemében most a beletörődés jele volt. A lány megadta magát a sorsának. Glázer számára világossá vált, hogy két lehetőség van: megszökteti a lányt abban a biztos tudatban, hogy eredménnyel jár, vagy megpróbál egy általános szöktetést végrehajtani, áttörést, ami nagy rizikó, és szinte semmi esély a sikerre. Ruth megszökhette anélkül, hogy bárki észrevenné azt, legalábbis az elején. Őt el is tudná rejteni. Az egész csoport eltűnését viszont azonnal lelepleznék. Nagyon nehéz feladat volna mindenki számára búvóhelyet találni. Egy ilyen szökés súlyos büntetést vonna maga után az otthon maradottak, vagy talán az egész város, sőt az egész környék asszonyai, öregjei és kicsinyei számára is. Agya kristálytisztán dolgozott, s közben megpróbálta rendszerezni gondolatait.

Nem kérte tovább Ruthot, hanem, mintha feladta volna tervét, arról faggatta, hogyan telt a nap a kaszárnyában. Ruth elbeszéléséből megtudta, hogy a szárnyra kelt hírek szerint munkára lesznek vezényelve. Névsorokat állítottak össze, amelyben szakmaik szerint csoportosították őket. Világos jelek mutatnak arra, hogy a vonat északi irányba tart majd velük, és rövid utat tesz meg, ami azt jelenti, hogy az országban maradnak. Ruth arcáról nem lehetett megállapítani, vajon elhiszi-e ezeket az ámításokat. Vajon megérezze-e, amelyek nem szokták cserbenhagyni, figyelmeztették-e, hogy - a jól bevált fogás szerint - megint félrevezetik őket? Vagy azzal próbálja őt megnyugtatni, hogy úgy tesz, mintha hinne a csalásban? Arca olyan volt, mint egy csukott könyv, szeméi hallgattak.

Glázer félt, hogy találkozásuk sikertelenül végződik. Hirtelen felugrott, a lányok felé fordult, akik kíváncsian figyelték. Merész tervet vázolt fel előttük. Másnap hajnalban, mielőtt a vagonokba terelnék őket, együtt megszöknek. Hová bújnak? Pincékbe, padlásokra, megbízható szlovákok lakásaiba, az erdőbe, bárhová, csak ne a vagonokba. Újra elmondta, hogy csapdát állítanak nekik, becsapták őket. A szökés veszélyes. Igaz. Nem min-

denki menekül meg. Sajnos ez is valószínű. És akkor mi van? Így szörnyű megpróbáltatás, talán pusztulás vár mindenkire. A németeknek való behódolás csak a szomorú vég eljövételét gyorsítja. A családokon bosszulják majd meg magukat? De hiszen soruk már így is megpecsételődött. Meg kell nehezíteni a gyilkosok dolgát! Húsz lány, bátorsággal és eltökéltséggel a szívében, képes lángra lobbantani az ellenállás tüzét. Zűrzavart idézhetnek elő, felkelhetik a civil lakosság még meglévő akaratát, hogy segítséget nyújtsanak, életüket mentsenek meg!

Izgatottan és meggyőzően beszélt. Lüktetett a halántéka, érezte az arcába tóduló vért. A helyiség sarkában állt, a közepén lógó lámpa fénye a falra vetítette nagy, növekvő és zsugorodó árnyékát.

Mondandóját a szívnek és az értelemnek szánta. Racionálisan építette fel, és lélekkel vonta be. Beszélt a megszenesítettségű asszonyi tisztességről, gyávasággal vádolta őket, felemlegette az önbecsülést, könyörgött. Mire mondanivalója végére ért, torka kitikkadt, testét elöntötte a verejték.

Csend lett. Egyenként nézett az arcokba. Szemükben kereste a választ, a felcsillanó fényt. Húsz tágra nyílt, feszült szempár tekintett rá vissza. Az egyik szalmaszárga hajú lány rá függesztette kék, álmodozó szemét, és mély, meglepően lágy hangon azt mondta:

- Most már túlságosan késő menekülni... A mai nap után egyébként sem érezzük teljesen kilátástalannak a helyzetet. Beszélgettünk erről. A gárdisták meg a németek sokkal erősebbek nálunk, nincs szükségük megtévesztő fogásokra, hogy elpusztítsanak bennünket. Egyébként sincs ésszerű magyarázata fiatal, munkaképes lányok megölésének. Ha mégis úgy határoztak, hogy megölnek bennünket, mindenütt utolérnek, ha nem ma, hát holnap. Nincs menekvés. Mi adjunk nekik okot, hogy kínozhassanak? Fellázadjunk, amikor ahhoz nincs elég erőnk, hogy szembe szálljunk akaratukkal? Úgy gondoljuk, hogy túlzol, és azt is megértem, miért... - Ruth irányába nézett, aki még mindig görnyedten, mozdulatlanul ült a helyén. - Ha akarod, vidd magaddal Ruthot, mi majd fedezzük, nem áruljuk el, hogy hiányzik. Azt állítod, van számára remény. Nekünk nincs hová mennünk. Nem fogjuk irigyelni, minden csak szerencse kérdése - fejezte be, és szinte megsimogatta szép szemével.

- Tudjuk, hogy nem divatbemutatóra visznek bennünket - mondta egy tizenhét éves forma, szeplős leány, aki nyilván a csenddel beálló feszültséget kívánta feloldani - de nincs szükség arra, hogy falra fess az ördögöt. Ez most nem segít semmit. Én szívesen elviselek minden kint, inkább, minthogy szüleimre bajt hozzak, és semmi kétségem a felől, ha elszöknék, őket vennék elő. Inkább elmegyek a transzporttal, minthogy magam saját juttassam őket a vagonokba.

Glázer megértette, hogy elkésett, csatát vesztett, nincs már kit meggyőznie. A lányok érvelése világos, már nem lehetett őket letéríteni a semmibe vezető útról. Nem tehetek értük többet, gondolta kétségekkel a szívében. Ruth megfogta a kezét:

- Magad is láthatod, hogy elég lelki erőnk van. Menj el anyámékhöz, mondd el ezt nekik húgaim nevében is. Menj el, menj már! Visszajövök hozzád. Ne tégy semmi butaságot. Élve akarlak látni! Érted? Rajtunk most nem segíthetsz, de az otthon maradt barátainkért és a szüleinkért még sokat tehetsz...

Hirtelen megölelte, hozzábújt, és halkán hozzátette:

- Nem leszek féltékeny, ha távollétemben más lánnyal barátkozol, de amikor visszatérek, szükségem lesz a segítségedre és a szerelmedre. Menj, drágám...

Ruth finoman az ajtó felé tuskolta, ott még magához szorította, és nem törődve a többiekkel, megcsókolta. Glázer az udvaron óvatosan elkerülte a bódé mellett álló katonát. Tartott

tőle, hogy azt, aki felettesétől utasítást kapott kiengedésére, már lecserélték. A kerítés nem volt túl magas. Az eperfa is eltakarta. Kívül az utca üresen tátongott. Átugrott a kaszárnya falán, és lassan nekiindult. Valahol felhangzott egy kikötött kutya ideges ugatása.

Másnap kiment az állomásra, hogy még egyszer láthassa Ruthot, és elköszönhessen tőle. Szívében még élt némi remény. Hátha a kaszárnyában töltött hosszú, álmatlan éjszakán ráébredt sorsdöntő tévedésére! A vasútállomásra is meg lehet még szökni.

* * *

Hét órakor érkezett, és azonnal látta, hogy elkésett. A gárdisták még a sötétség leple alatt, hajnalban kivezényelték a lányokat a kaszárnyából. A megrakott megrakott vagonok egy mellékvágányon, lezárva álltak, a szerelvény már az indulásra várt. Mellette fekete egyenruhás szlovák örök strázsáltak, cigarettáztak, beszélgettek, jókat nevettek. Az állomás, mintha mi sem történt volna, tömve volt emberekkel. A vasutasok, akár más reggeleken, ide-oda siettek, az utasok igyekeztek a pénztárhoz, vagy a sín mellett várakoztak. A hordárok cipelték a nehéz bőröndöket, és hangosan alkudoztak a tarifáról.

Glázer szinte beleőrült tehetetlenségébe. Csak el ne veszítse az eszét! - gondolta maradék józanságával. Elmenni, elmenni innen! - zakatolt a fejében, de lába elnehezedett, alig tudott megmozdulni. Erejét összeszedve végre hátat fordított a szerelvénynek, és elindult. A kijáratához az állomásfőnök irodája mellett kellett elhaladnia. Mikor odaért, a maga számára is váratlanul, benyitott. Minek? Maga sem tudta, csak akkor vette észre, mit tett, amikor meghallotta az ajtó pánt csikorgását. Micsoda ostobaság! - szólalt meg egy reszelős hang agyában. Mintha a Teremtő kért volna magának ürügyet. Megkérdezem valakitől, mikor indul el a szerelvény, döntötte el hirtelen. Bezárta maga mögött az ajtót, és felnézett. Akkor vette csak észre, hogy rajta kívül senki sincs az irodában. Az állomásfőnök asztalán egymásra tornyosultak az iratok, a telefon egyre csak berregett. A falról Hitler tekintett rá ördögi mosolyával egy nagyméretű fényképről, szembe vele Tiso államfő, az álszent, kövér pap. Mindenki meg volt győződve arról, hogy Isten embere katolikus léte nem enged halálba a zsidókat. És íme... vagy talán mégsem?

Egy hivatalos levelet látott az asztalon. Közelebb ment, hogy megnézze. Szép, gondos írással Auschwitz neve szerepelt rajta. Örökre agyába vésődött a levél tartalma, mintha valaki ráfényképezte volna azt: 51-es számú szállítólevél a különleges szerelvény számára. Poprádról Auschwitzba. Utasok száma: 1000. Szlovák vonalon: 191 kilométer. A Lengyelország területén: 91 kilométer. Az útiköltség utólagos elszámolás szerint, a 22-es számú rendelet alapján. Dátum: 1942. március 25. Aláírás: állomásfőnök (kiolvashatatlan). A transzport parancsnoka: Stefán Faranta hadnagy. A hivatalnok töltötte ki minden bizonnal azt a sort is, ahol a szállítmány ára szerepel, amely 4060 márkára, vagyis 63 ezer szlovák koronára rúgott. Ezer utas, és kilenc tonna poggyász értéke? Ezt a tételt két egyenes, párhuzamos vonallal áthúzták, helyette odabiggyesztették: "utólagos elszámolással fizetendő".

- A számla az számla... rendnek kell lenni... - gondolta Glázer. Tehát semmi kétség, az úti cél Auschwitz, amint azt Balogh mondta. Megint megszólalt a telefon, ez eszébe juttatta, hogy mennie kell. Kiment az irodából. Vett a pénztárnál egy jegyet (52-es szállítólevél - gondolta magában), és várta vonatát, amellyel visszautazik a városába, tanítványaihoz. A vonat ablakához állt, két karja úgy csüngött, mint az akasztott emberé. A gőzmozdony sísteregve, lassú szuszogással, erőlködve elindult.

(Folytatása lapunk következő számában.)
Héberből fordította PEER GIDEON

A viharban (III.)

VIPERAFÉSZEK

Dr. Paskovic nyugtalanul fészkelődött a pénzügyminisztériumi várószoba bőrfoteljében. Fáradt volt, és ideges. "Öt percen belül harmadjára nézek az óramutatóra" – gondolta. Tíz óra 15 perc volt. Pontosan tízre kérték. Szeretett volna minél előbb túl lenni a beszélgetésen, amely kellemetlennek ígérkezett számára. Autója az épület bejáratánál várakozott. Annának megígérte, hogy elviszi a szabóhoz, hogy felpróbálhassa új télikabátját.

Örült, hogy tovaszálltak a nehéz évek, most bőkezűen kárpótolhatja az asszonyt önzetlen szerelméért. Gyakorlott mozdulattal igazított egyet nyakkendője csomóján. Ujjai begyében érezte a selyem sima hűvösét. Elmosolyodott magában, büszke volt a feleségére. Négy éve már, hogy hozzáment, a Nemzeti Színház fiatal, elragadó színésznője, a királynői megjelenésű, kellemes hangú Anna. Ladislav Paskovic kicsit kihúzta magát, mintha egy jól sikerült, kerek mondat végére érne. Ismét igazított nyakkendőjén. A 430-as számú szoba nagy, fehér ajtaja továbbra is mozdulatlan maradt. Vajon meddig kell még szégyenszemre itt várakoznia?

Megint elkalandozott a múltjába. Kezdő ügyvéd volt még, amikor Annával találkozott. Jövedelme gyéren csörgedezett. Irodáját is apja, a kis adóügyi előadó segítségével nyitotta meg, aki minden megtakarított pénzét egyetlen fia tanulásába, és hivatalának berendezésébe fektette. Am megbízásokat nem kapott, éppen csak fenntartotta magát, miközben havonta gondoskodnia kellett gépirónője fizetéséről is, aki ideje jó részét tétlenséggel töltötte. Paskovic a sanyarú viszonyaira hamarosan magyarázatot is talált: minden "zsidó" ügyet a zsidó ügyvédek kaptak, neki és a hozzá hasonlóknak csak a kis halak jutottak. A zsidók a rájuk jellemző telhetetlen étvágyukkal mindent elnyelnek, ami ér valamit. A jelenség túlmutat a jogászok gondjain – magyarázta tüzes hévvel a Hlinka-gárda összejövetelein a szlovák intelligencia problémáját, és gyökeres, azonnali változást követelt. Sokáig eredménytelenül. Tudomására hozták, hogy a Nemzeti Hlinka Párt tagjai, bár nem szívesen, de problémáikkal szintén a zsidó ügyvédekhez fordulnak.

Annával a pártja jóvoltából találkozott. Korábban a színpadon többször is látta, s minél többet nézte, annál inkább elkápráztatta a nő szépsége. Most meggyőződhetett róla, hogy a színésznő nem csak szép baba, hanem egy tehetséges, derék asszony, józan, természetes ésszel, és mély nemzeti öntudattal. Paskovic szerelemre lobbant iránta, de az udvarlásából hiányzott a bátorság. Mert hát ki is ő tulajdonképpen? Fiatal, krajcáros fiskális, vézna, közepes termetű férfi, akit a nők eddig nemigen tüntettek ki figyelmükkel. Hogyan nyerhetné el éppen ő a királynő kegyét? Nőügyekben szerzett tapasztalatai sem voltak segítségére, hiszen addig szinte semmi kapcsolata nem volt társaságbeli hölgyekkel...

Az ajtón túl egy telefon csengetése vágta el a csendet és szakította meg gondolatai menetét. Paskovic felkelt helyéről, és nagy léptekkel járt fel-alá a várószobában. "Pimaszság ennyi ideig várakoztatni engem! – gondolta. Elhatározta, hogy mindössze addig marad, amíg elszívja cigarettáját. Ha addig nem nyílik ki az ajtó, beront az irodába. Annát semmiképpen sem várakoztathatja meg.

Az, hogy Anna hozzámegy, élete legnagyobb meglepetésének számított. Csodálta, hálás volt érte, egész lényé sugárzott a boldogságtól. Közös életük első éve arra az időszakra estek, amikor még nem alakult meg az önálló szlovák állam. A nép szenvedett, és úgy érezte, vele szenved ő is. Sorsa mindig is népe sorsával volt azonos. Nagyon szerette volna kiűzni emlékezetéből ezeket az éveket, de azok mindig felbukkantak, mint a korhadt fa, amely a víz színén úszik, és képtelen elmerülni.

Eleinte úgy látszott, hogy félreértés volt a házasságuk. A törekvő természetű nő ráerőszakolta akarátát a férjére. Anna nem lépett többé színpadra, de ragaszkodott hozzá, hogy egykori társainak, barátainak összejöveteleket rendezzen. A partik rengetegbe kerültek. Anna nem is próbálta megérteni, hogy egy kis ügyvéd nem képes könnyűvérű művészlelkek társasági központjává nőni,

egyszerűen ragaszkodott kedvteléséhez. Paskovic gyomorfekélytől szenvedett, élete pokollá vált, Anna pedig egyre szebb lett, kivirágzott, s közben gúnyolta, csipkelődött vele, elidegenedett tőle. A férfi fáradtságot nem ismervé dolgozott, de képtelen volt azt a rengeteg pénzt előteremteni, amely az új bútorokra, ruházkodásra és olyan dolgokra kellett, amelyeket azelőtt feleslegesen tartott.

Paskovic végigszívta cigarettáját, és elhatározása ellenére sem tört be Fiala szobájába. Tudta magáról, hogy nem rendelkezik azzal a különleges képességgel, ami például Annában megvan: világosan kimondja a másik fél számára legkellemetlenebb dolgokat is, és mindezt lefegyverző mosollyal teszi. Anna az ő helyében egyszerűen berobbant volna doktor Fialához, valami effélével: "Ugye meg tud nekem bocsátani ezért a kis késésért, igaz? Nem az én bűnöm, hogy kénytelen volt várakozni rám. Most pedig térjünk gyorsan a tárgyra, ne lopjunk még ennél is többet el a drága idejéből..." Ezt, vagy valami ehhez hasonló mondandó, elbűvölő mosollyal, miközben orra, amellyel szíveket volt képes megtiporni, bájos szemtelenséggel hegyesedik felfelé.

Nyilván ugyanezzel a kellemmel beszélt Anna a férfival, akinek köszönhetően egy évvel ezelőtt Paskovicot helyettes igazgatónak nevezték ki a Központi Gazdasági Hivatalba. Az előléptetés Szlovákiának a cseh iga alól való felszabadulásával (az ő köreiben így fogalmaztak) esett egybe, ez hozta a nagy fordulatot életükbe. Anna szárnyain és a fiatal állam karjain Paskovic akkor a magasba röppent. Egy pillanat alatt elfelejtette a fekélyét, és minden energiájával, erejével átadta magát új beosztásának. A zsidó üzletek felszámolását, és keresztény kézre juttatását irányította. Munkáját odaadóan, megbízhatóan és nagy tehetséggel végezte. Kiderült, hogy jogi ismeretei mellett az Anna által ráerőszakolt társasági kapcsolatai is segítségére voltak.

Fehér zsebkendőjével gondosan megtisztította a szemüvegét, mintha elégedetten dörzsölné össze a tenyerét. Most már nincs oka arra, hogy kötözködjön feleségével. Magas hivatala és a vele járó társadalmi elismerés következtében (amit főleg Anna kapcsolatainak köszönhetett – ismerte be) előkelő villában laknak. A házat, amelyet egy gazdag zsidótól sajátítottak ki, jelképes áron utalták ki neki. Anna viccesen mondogatta, hogy a villa "jól megy az alakjához". Az autó is az övé, amely lent várakozik rá: doktor Paskovic tulajdona. A bankszámlájáért sincs mit szégyenkeznie. Felvásárolta néhány (egykori) zsidó gyár részvényeit, és ezek hozama bőven elegendő ahhoz, hogy Anna minden kedvtelését kielégítse. Boldognak tudta magát, és mindenért megbocsátott feleségének. Hiszen nélküle, kétségtelen, sohasem jutott volna el idáig.

Anna is megkapta a jutalmát: megbecsült, elegáns asszony, szépségét megőrizte, a férje képes minden kívánságát teljesíteni. Tudta jól, hogy Annát nem szabad megfosztania a fényűzéstől. És tessék, már majdnem egy félórja várakozik itt, és még mindig nem jutott jövedele céljához. Könnyű görcs hasított gyomrába.

Hirtelen kinyílt az ajtó. Doktor Fiala közömbös kézzel üdvözölte, és anélkül, hogy szabadkozna megvárakoztatásáért, az asztalhoz vezette. Cigarettával kínálta, és egyenesen a tárgyra tért:

– Doktor Paskovic, amint azt nyilvánvalóan tudja, eddig nem különösebben avatkoztunk a hivatala dolgaiba, mivel a pénzügyminisztérium és önök között fennáll a modus vivendi, de attól tartok, jelenlegi helyzetünkben nem tudunk majd eltekinteni néhány új lépés megtételétől.

Fiala az asztal mögött állt, és felülről nézett le rá. Paskovic jól látta az orrából kikandikáló kis szörtüskéket, amelyek beszéd közben rezgésbe jöttek. Elfogta őt az undor, de igyekezett odafigyelni:

– Jelenleg 200 millió koronával tartozunk a Harmadik Birodalomnak. Ezt az összeget a közös szlovák-német bizottság tárgyalásain határozták meg, amely néhány nappal ezelőtt, szeptember végén fejezte be munkáját. Mint ahogy azt ön is nyilvánva-

lón tudja, minden általuk elszállított zsidóért ötszáz márkát kell fizetniük. Eddig az összegnek több mint a felét sikerült átutalnunk, a fennmaradt pénzzel viszont adósok maradtunk.

Paskovic kezdte megérteni, mit akarnak tőle. Fiala arcki-fejezéséből próbált olvasni, de az továbbra is rideg, zárkozott maradt.

– Nem értem – mondta Paskovic – mi a tulajdonképpeni összefüggés...

– Pontosan ez az, amit az ön tudomására kívánok hozni – szakította félbe Fiala – úgy gondoltuk, kaphatunk egy kis halasztást, de értésünkre adták, hogy azonnal át kell utalnunk az egész összeget. A pénzügyminisztérium, legnagyobb sajnálatunkra, képtelen állni a számlát. Az említett összeg egész egyszerűen nem áll a rendelkezésünkre. Természetesen szóba sem jöhet, hogy ismét üzembe helyezzük a bankópréseket. Fában gazdag ország vagyunk ugyan, ha azonban nagy ütemben használjuk a bankóprést, nem marad elegendő fánk a szükséges papír gyártásához.

Göcögve nevetett a saját tréfáján, Paskovic kényszerűségből vele mosolygott. Kellemetlen orrhangja az autódudák utcáról felhallatszó zajával keveredett.

– Azért hívtam magamhoz, hogy megismertessem a problémával, és ötletet kérjek, hogyan lehetne az ön hivatalának közreműködésével hozzájutni a szükséges anyagiakhoz.

Összeráncolta homlokát, mintha még mélyebbre próbálna hatolni a témában. Paskovic a várakozó Annára gondolt, és gyorsan válaszolt:

– Nem kívánok beleavatkozni olyan dolgokba, amelyekhez nem értek, és nem is tartoznak a hatáskörömbé, de engedjen meg egy észrevételt: feltételezésem szerint a költségvetési keretben szerepel még olyan fel nem használt tétel, amelyre minisztériuma kölcsönt vehetne fel. Úgy gondolom, ez nem ütközik a pénzügyi politikával.

Tudta, hogy válasza kitérő, de azért felbocsátotta ezt a kísérleti léggömböt. Fiala ránézett, és gúnyosan megjegyezte:

– Látom, doktor Paskovic, rövid hivatali működése során máris széleskörű pénzügyi tapasztalatokat szerzett...

A külön-külön hangsúlyozott szavak úgy nyúltak meg a szájában, mintha gumiból lennének. A hangjában lévő gúny arra próbálta ráébreszteni a vele szemben ülő ügyvédet, hogy a bőséges ismeretekkel rendelkező, kipróbált hivatalnoknak nincs szüksége az ő tanácsára.

– Sajnálatomra elfelejtette volna, hogy nem is olyan régen a szabad pénzeket kölcsön formájában a piacról szereztük be, négy és fél százalékos kamatra? Ez a forrás azonban kiapadt, és különben sincs szándékunkban országunk gazdasági kibontakozását megakadályozni.

Ellentmondást nem tűrő hangját, mintegy melleleg, mézes-mázosra váltotta:

– Hallhatnám, kolléga, a zsidó vagyonok kisajátításának adatait? A jelentés, amelyet annak idején küldtek, nem áll a rendelkezésemre.

Paskovic azon nyomban két dolgot is megértett: ez a találkozás – ha nem tud megbirkózni az előtte ülő ravasz rókával – károsíthatja hivatalát, és megnyirbálhatja hatáskörét, továbbá, hogy ma már nem lesz alkalma, hogy asszonyát elvihesse a szabóhoz. Elegáns táskájából, amelyet "ajándékba" kapott egy zsidó gyárostól, különböző iratokat vett elő, és beléjük pillantva sorolta az adatokat:

– Az 1940 végén összeírt zsidó vagyon hárommilliárd és százötvenmillió koronára rúg. Nem tudok pontos adatokkal szolgálni a további értékekről, amelyekről még nem készült kimutatás, de óvatos becslés szerint további egymilliárdról lehet szó.

– Nem rossz! – mondta Fiala, de nem magyarázta meg, mire gondol.

Paskovic kihasználta a pillanatnyi szünetet, és hogy elterelje partnere figyelmét, másról kezdett beszélni:

– Ezek a zsidó piócák nemzedékeken keresztül szívták a népünk vérért... A mi hátunkon jutottak a vagyonukhoz.

– Drága Paskovic doktor – mosolyodott el Fiala – ez a propaganda oldala a dolognak, vagy mondjuk úgy, az ideológiai alapja, de most Lear úr a jussát követeli, és attól tartok, nem lesz hajlandó lemondani róla. Nincs más választásom, minthogy a zsidó vagyonok kontójára az ön hivatalán hajtsam be azt a bizonyos

kétszázmilliót. Remélem, három-négy napon belül el tudja ezt intézni. A németek a fizetési határidőkben nem ismernek tréfát. Amint azt ön is tudja, nagyon precízek.

Paskovic hirtelen érezte a gyomrát. "Ez a fattyú – gondolta – szeretné kiüríteni a kasszámat, és ezzel megfosztana minden hatalamtól." Tudta, hogy nyugalmat kell magára erőltetnie.

– Nagyon sajnálom, de szinte semmi készpénz nem áll rendelkezésünkre. Miután átutaltuk a pénzügyminisztériumot megillető összeget, a fennmaradt tőkét az irányításunk alatt álló gyárakba fektettük. Elindítottuk a szükséges felújításokat, forgótőkéről is gondoskodnunk kellett számukra, különben óriási károkat okoztunk volna nekik és az államgazdaságnak is.

– Ha nem tévedek, a zsidó vagyon egyharmada készpénz volt. Nehéz elképzelni, hogy abból a milliárdból ne maradt volna meg néhány százmilliónyi. Apropos, mennyi a pénzforgalma azoknak a gyáraknak?

A ravasz fattyú sarokba akar szorítani – gondolta Paskovic, és harmadjára igazított nyakkendőjét. Érezte a homlokán gyöngyöző izzadságcseppeket, és csak abban reménykedett, a másik nem veszi azt észre. Szenttelen hangot erőltetett magára:

– Az elmúlt év végén közel kétezer gyárat és üzemet sajátítottunk ki, melyeknek évi forgalma hozzávetőlegesen másfélmilliárd korona volt. Az idén jó, ha ennek a felét teljesítjük, miután a zsidó gyárosok teljes káoszt hagytak maguk után.

Fiala a nyitott ablakhoz lépett, és kinézett.

– Vajon a kék Mercedes ott lent önhöz tartozik, doktor Paskovic? Az igenlő válaszra Fiala hűvösen megjegyezte: "Szép jármű", és úgy folytatta, mintha az autó nem érdekelné:

– Helyzetünk egyáltalán nem könnyű. Eljött az ideje, hogy tudomásul vegyük ezt, és ne pazaroljuk a népünk tulajdonába került drága értékeket.

Paskovic abbahagyta a tűnődést. Elérkezett a tűréshatárához. Micsoda pimaszság: ez az ő, és az alátartozó hivatal nyílt meggyanúsítása. A törvénykezés nyelvén "megfélemlítéses zsarolás"-nak nevezik az ilyent. Türtöztette magát és csendben maradt. A legokosabb lesz véget venni ennek a beszélgetésnek. Még elérheti Annát. A másik azonban nem nyugodott. Újabb cigarettával kínálta.

– Tisztában vagyok azzal, hogy hivatala agyonhajszolt, mindamellert mégis megkérem önt valamire. Szükségünk van egy pontos költségvetési kimutatásra a fentebb említett gyárakról. Kérem a befektetések jegyzékét, a pénztárak és a bankszámlák helyzetét. Ismételten át kell néznie a tételeket, felülvizsgálni munkájuk menetét annak érdekében, hogy leírassuk onnan az általunk kívánt összeget. Vajon megkaphatom-e ezt az anyagot, mondjak, két-három napon belül?"

Paskovic elfehéredett. Nem, nem ad kezét ehhez a törvénytelen beavatkozáshoz. Úgy érezte, az utcáról felhallatszó dudálás a halántékába fúródik. Panaszt emel a miniszterelnöknél! Ez az ötlet némileg megnyugtatta, ismét visszanyerte lelki egyensúlyát.

– Attól tartok, ilyen gyorsan nem leszünk képesek elkészíteni a kívánt dokumentumot. Egy alapos kimutatáshoz – figyelembe véve a rendelkezésre álló munkaerőt – legalább két hétre van szükségünk.

– Hogyan segíthetek? – kérdezte Fiala, és hangja olyan émelygős lett, mint egy mézes sütemény. – Tudom már! Küldök önnek néhány hites könyvvizsgálót. Ez felgyorsíthatja a munkát. Felírom magamnak, és Horák úr holnap jelentkezik önöknél. Kiváló szakember...

A túlaradó segítőkészség egy csapásra elpukkasztotta az ámuló Paskovic kifogásait.

– Apropos – folytatta Fiala, anélkül, hogy megvárta volna a választ – úgy gondolom, a zsidó vagyon legnagyobb részét már sikerült kisajátítani, nem igaz? Mennyi zsidót telepítettek ki?

– Még nem mindet – válaszolta Paskovic, és érezte, hogy alul maradt a harcban. Dűhe, mint mindig, most is a gyomrában jelentkezett: – Egyelőre hatvanezretet a kilencvenezerből. Ha lenne elég pénzem, hajlandó lennék a dupláját fizetni Himmlernek, csak minél hamarabb vigye el őket Szlovákiából. Már semmi hasznot nem hoznak.

– Ki tudja, ki tudja? – dödögte félhangosan Fiala, majd megígérte, hogy néhány napon belül telefonál. Paskovic kábultan,

bosszúsán állt fel. Amikor a hivatalnok kezét nyújtott neki, és útjára bocsátotta, Paskovic semmi mást nem látott, csak a remegő szőrtüskéket az orrában.

Annát már nem találta otthon. Bevett egy nyugtatót, és a hivatalába ment. Este előadás után találkozott végre, ámde felesége fagyos arckifejezéssel fogadta. "Ez a fizetsége a színésznő férjének – gondolta Paskovic – sohasem lehet az ember bizonyos, hogy szeretik-e." Tartva Annától, óvatosan mesélte el a nap történetét, késedelmének okát. A nő arca, mintha hideg, sima márvány lenne, még azt sem árulta el, hallja-e szavait, vagy sem. Nem először látta ilyenek. Tudta, a maszk rövidesen lehull, és kitör a vihar. Felkészült rá, és várta az ítéletet.

Felesége hosszú hallgatással tépázta az idegeit. Fáradtan és feszülten húzta össze magát a fotelban. Így ült az egyetemi vizsgákon is. Mindig precízen felkészült, de a vizsgák előtti hetekben alig hunyta le szemét. Az utolsó percek, miközben arra várt, hogy a tanár végre "feladja" kérdéseit, elviselhetetlen kínzást jelentettek számára. Így volt ez akkor is, amikor fiatal fiúként vörös fülekkel állt szigorú apja előtt, hogy megmagyarázza valamely csínytevését.

Anna a könyvespolc előtt állt, és egy véletlenül kihúzott könyvet lapozgatott. Hosszú és vörös körmei olyannak tűntek a férfi szemében, mint a friss rózsaszirmok. Végre visszahelyezte a könyvet, és hátával a bútorhoz támaszkodva, megtörte a fagyos hallgatást. Meglepődött attól, ahogyan a nő beszélt. A várt kitörés elmaradt.

– Barátom, úgy látszik, nem leszel sikeres. Nem leszel!

Paskovic megpróbálta a szavakból és a hangsúlyokból felfogni az együttérzés és a megvetés arányát. Anna nagyon csendesen, és meglepő együttérzéssel folytatta:

– Igen, nem leszel sikeres. Amint valami nehézségbe ütközöl, azonnal elveszted a fejed. Jól végezted a zsidó tulajdon kisajátítását, mivel ott állt mögötted a Gárda, és a rendőrség. Jól végezted a munkádat a zsidó patkányokkal, mivel félnek tőled, és végrehajtják minden utasításodat. A vagyoni pedig, amelyet elrejtetek, és amelyről nem készül kimutatás, amúgy is kicsúszik a kezedből. – Arany tárcájából elővett egy cigarettát, elegáns mozdulatokkal meggyújtotta, és alsó ajkát előretolva élvezettel kifújta az első füstkarikát. A férfi tisztában volt vele, hogy mondanivalója olyan szépen sorakozik agyában, mint a könyvek a polcon. A nő ugyanazzal a tárgyilagossággal folytatta, ahogyan a kutató néz mikroszkópjába – Amint egyenlő ellenfélre akadsz, vagy nálad magasabb beosztásúba, elveszted a fejed, mint egy síró csecsemő. – Meglepetéssel látta, hogy Anna közelebb lép hozzá, kezét vállára teszi, és barátián szól hozzá. – Jól véd a fejedbe, barátom: a zsidókat kitelepítették, többé nem léteznek. Mostantól a mieinkkel szemben kell érvényt szerezni akaratomnak és tekintélyednek. Ők nem ijednek meg a hozzád hasonló méltóságoktól.

Paskovic kis gúnyt, lekezelést érzett az utolsó mondatban. Elhatározta, hogy nem szólal meg. Anna folytatta:

– Ismerem én ezt a Fialát. Ki ő? Egy hivatalnokocská, semmi más. Kiszolgált a cseheket, most meg a németekhez dörgölődik. Te meg, a hűséges pártember, aki évek óta harcolsz a függetlenségért, megilletődve és megszeppenve állsz előtte.

Elengedte a férje vállát, és szembe fordult vele.

– És te drágám, mit tettél volna helyemben?

– Semmi sem jutott eszedbe, hogy lerázd magadról? Miért nem álltál fel és hagytad ott, mondván, nincs több időd számára? Így tettél volna akkor is, ha nem én várlak, hanem valamelyik ostoba titkárnőd? Figyelemre se méltatom. Közben meg azon törtem volna a fejem, hogyan játszhatom ki a háta mögött!

– Mire gondolsz?

– Hát ügyvéd vagy te? Diplomát kaptál, méghozzá kitüntetéssel, ezt szoktad mesélni, igaz? És egy ostoba nőnek is több esze van nálad? Mit csináltam volna, mit tettem volna? – kérdezi. Hát jó, megmondom! Hadonászva szónokolni kezdett. – Először is, nem estem volna pánikba. Másodsor, már holnap meghívnék hozzánk egy csomó fontos embert, és néhány üveg pezsgő és finom konyak kíséretében egy csapásra véget vetnék ennek az egésznek! Ezt tenném, tisztelt Paskovic úr. Ez az, amit én tennék ebben az ügyben!

A férfi fellélegzett. Tetszett neki az ötlet. A szónokolás

gyenge oldala volt Anna színészi játékának, ezt most is érzékelt lehetett, de az ötlet nem rossz. Anna családi viharról mondott le azért, hogy mulatságot rendezhessen, ahol kifestett arccal, legszebb ruhájában léphet fel fontos emberek vendéglátójaként. Dicsérni fogja a megjelenő hölgyeket, és élvezettel olvassa ki a szemükből a féltékenységet, amely kijár szépségének és eleganciájának. A fontos uraknak pazarlóan osztogatja majd ellenállhatatlan mosolyát, s mindezt egyetlen cél érdekében: hogy őt segítse. Megcsókolta Anna kezét, jelezve, hogy örömmel elfogadja az ajánlatát. Anna is leereszkedett hozzá, és adott neki egy kegyes, békéltető puszit. Nyomban összeállították a meghívandók névsorát, és megtervezték az ünnepi est programját. "Olyan ez az aszszony, mint a só – gondolta Paskovic elégedetten – nélküle ízetlen az élet."

* * *

– Halló! Belügyminisztérium?... A tizenégyes osztályt kérem... Doktor Vasek titkársága? Beszélni szeretnék vele... Igen, igen, tartom a vonalat... Á, maga az? Igen, eltalálta, ez az én hangom... Senki sincs a közelében? Jó... szóval megkapta a meghívót? Most az egyszer szigorú leszek, ragaszkodom magához... sikerült néhány üveg különleges italt szerezni... Nem, nem fog unatkozni... Nem, ő nagyon el lesz foglalva... Most az egyszer el kell jönnie, nem tud lerázni... Még nem tudom, majd az este megmondom... Akkor minden rendben... Igen, igen... a viszontlátásra.

Anna belemosolygott a készülékbe, mintha a vonal másik végéről láthatnák az arcát. Dr. Vasek, a belügyminisztérium tizenégyes osztályának vezetője is letette a kagylót, nyújtózkodott egyet és elnevette magát. Zsarolócska, színjátékoscska... Még rím is – gondolta magában – majd hozzátette: nem rossz! Húsos hasa hozzányomódott az íróasztal fiókjához, kinyújtott lábával megpróbálta elérni a papírkosarat. Végül is sikerült, megpökölte, és a kosárban lévő papírgalacsinok zizegve gurultak szét a padlón. "Zsarolócska, színjátékoscska." Nem rossz. És mégis: ő a Nő. Nevetsz, és közben úgy vágyódsz rá, mint egy különlegesen finom, öreg borra...

Azok a nők közül, akikkel az utóbbi időben kapcsolata volt, Anna számított az ékkőnek. Nem állhatta azokat, akik uralkodni próbáltak felette, ennek a lehetőségnek még a gondolatától is megborzadt. Könnyűszerrel, szinte mellékesen hódította meg őket. Felkínálkoztak, aztán igyekeztek kivetni rá a hálójukat. Ebben minden nő ugyanaz, legyen feleség, álmodozó fiatal lány, a titkárnőnek egyike, vagy éppen egy bárcás kéjő. Lelkük mélyén mind azt áhítozza, hogy elnyomják, uralják a férfit.

Dr. Vasek széke mellkasát teleszívta levegővel. Háta hozzányomódott széke támlájához. Érezte saját erejét. Negyven éves. Vannak, akik cinikusnak tartják. Nem túlságosan, de nem is kevéssé. Pedig egyszerűen a nemzedékének a fia, a szó legszorosabb értelmében. Ez a korosztály Nietzsche filozófiáját lefordította a fegyverek nyelvére, ebben található az ereje. Az igazság, természeténél fogva, kemény dolog. Az élet tehát erő. Aki másképp látja, elárulja gyengeségét. Gyűlölte a gyengéket. Aki nem így gondolkodik, puha, szüklátó körű, érzélgős zsidó. Az életért vívott harc a fennmaradásért folyó küzdelem. Az igazi férfi az erejével él. Ó, a szüklátó körűség! Ma még ott a monogramja mindenkiben, olyasmi, amely nemzedékeken keresztül vésődött beléjük. Pusztuljon el, de azonnal!

Dühöt érzett akkor is, amikor elvált az első feleségétől (egyben az utolsótól), aki előkelő származásával hivalkodott. Hogyan értesse meg az embereket, hogy nem volt benne semmi vér, olyan, mintegy jéghideg gleccser, amely éppen az ő udvarába talált begördülni. Hol voltak a széplelkek tegnap? Láthatták volna az előkelő hölgyet, amint tisztességét egy kalap pénzért úgy árusítja, mint egy prostituált. Mindig emlékezni fog a mézes-mázos hangjára:

– Anton, de hát fenn kell tartani a birtokomat, muszáj megértened! Kérlek!

– Mit?

– Ha aláírnád ennek a Weissmannak a felmentését...

– Ki az? Segít neked fenntartani a gazdaságot? Egy izmos karú, forró vérű kis zsidócska? – Gúnyosan döfött, és élvezte, ahogy a nő belesápadt a sértésbe. A másik túrtörtette magát, és majdnem súgva, remegő szájjal kérlelte:

– Hagyd most ezt, Anton. Pénzre van szükségem, hogy fel-

építhessem az új lakást. Megkaphatnám váltságdíjként, és...

– És az én részem? Engem mennyi illet, ha aláírom?

– De hát neked nincsen pénzre szükséged! Mindened megvan...

– Azt akarod mondani, hogy ez a te Weissmannod képes készpénzben fizetni? Lejáratnád a nevem?

Az asszony az ajkait harapdálta, és már nagyon szerette volna befejezni a kellemetlen beszélgetést:

– Nem a te nevedért fizet, hanem az enyéért. Még az is ér valamit...

– Az én feladatom csupán annyi, hogy háttérrel nyújtsak a neved eladásához, anélkül persze, hogy a jussomat megkapnám! Ha... ha... Humorod az van, de hol az önbecsülés, hölgyem?

"Nincs benne tartás, legyengült – gondolta Vasek. Váltságdíj! Pénzért eladja a nevét és a becsületét is. Menjen az ördögbe a drágálatos Weissmannjával együtt!" Azért persze aláírta az engedélyt. Miért ne? Tulajdonképpen bebizonyította a nő becsületességét, megcsorbította vele a sokat fitogtatott előkelőségét.

Dr. Vasek szórakozottan játszott a német tanácsadótól kapott aranyozott tőrrel, amely az asztalán díszelgett. Egy dologban biztosan tévedett Nietzsche. Az ember, ez a "még meg nem állapodott állat", az Übermensch, nem mindig szőke. Tőre hegyével belevágott a levegőbe. Tompa, életlen az aranyozott tőr, csak papírt lehet vele vágni. "Es boldogok a tört tartók, mert övék a mennyek birodalma..." Elmosolyodott. Jézus ugyan nem ezt mondta, de jól hangzik. Nem az a zsidó volt a megváltó, aki arról szónokolt, hogy ütésre nyújtja a másik orcáját is, hanem az az ember, aki feltalálta a puskaport. A társadalom törvényeit nem a zsidók találták ki. Gyengeségükben ideológiát teremtettek maguknak, és felcserélték a fegyver és a korbács uralmát a pénz és az arany hatalmára.

Dieter Wysliceny szája tátva maradna, ha meghallaná, hogy a tőr aranyozásából zsidó szag terjeng. Két ujjával végigsimította vastag bajuszát és meghintáztatta magát a szék hátsó két lábán. A németeknek meg kell tanulniuk, hogy mi sem érünk kevesebbet náluk. Az lehet, hogy kevésbé vagyunk megfertőzve a szentimentális civilizációval, amely leáldozóban van, és talán ez az államelnök sikerének titka. Tekintete Tiso arcképére siklott. A keret csak nagy nehézségek árán volt képes magába foglalni az elnök katolikus papi reverendába öltöztetett, robosztus testét. Még szerencse, hogy a kereszténység végre megtanult a saját erejére támaszkodni. Ez hozta el a népnek a szabadságot, mivel rájött napjaink keresztény könyörületének titkára, amely nem az "úgy szeresd felebarátodat, mint önmagadat" zsidó törvénye, hanem a gyengeség tagadása.

Az asztalfiókból gyakorlott mozdulattal elővett egy üveg Sligovicát, rákacsintott a pap-elnök képére, majd felemelt egy poharat, fogával kihúzta az üveg dugóját és töltött magának. Kiitta, majd ismét töltött. Amikor harmadjára is megismételte, játékosan a kép irányába emelte poharát, mintha ezennel az elnök egészségére inna. "Mit szól, elnök úr? Velem tart egy pohárkára? Ó, ezek a kortyok, a kortyok... Ön nyilván azt mondja, sokat iszom. Vétek lenne? Ez az ital, amelyet égetnek és finomítanak, nem tiszta, isteni nedv az asszony szülte férfinek? Tegye a szívére a kezét kegyelmes uram: vajon azok, akik az ivás ellen ágnak, nem gyengeségből tiltakoznak? Csak azért, mert képtelenek elviselni az alkoholt, és már az első pohártól berúgnak? Vajon dicséri-e ön a harcost, aki elájul a csatamezőn a kifolyt vér látán? Férfi az ilyen? Láttam önt, kegyelmes uram, amint megáldotta a tűzvonalba induló fiainkat, megáldotta fegyvereiket... Én nem csípek be a pálinkától, mint ahogy a vér látványától sem leszek rosszul... Úgy igaz ez, mint ahogy Anton Vasek a nevem..."

Kopogtatás szakította meg tünődését. Visszatette az üveget a helyére, komótosan bezárta a fiókot, majd megszólalt: "Szabad!" Aktával a kezében egy bájos, szemüveges, félénk titkárnő lépett be az ajtón.

– Komisszár úr...

– Igen, igen, szabad vagyok, Olinka, önnek mindig. Tessék kérem.

Olga közelebb lépett az asztalhoz, ráhelyezte az aktát. A poharat, amely az asztalon maradt, szájával lefelé fordították. Vasek mosolygott a lány zavarán. Olga a főnökét nézte.

– Arra kérem, hagyja itt ezt az anyagot. Már készen áll a

gépelésre? Rövidesen be kell nyújtani.

A zsidók elleni törvények Szlovákiában. A dolgozat címe nagy, szépen rajzolt betűkkel díszelgett az aktán.

– Ez az ön keze írása, Olinka? – kérdezte Vasek a címre mutatva.

– Igen, uram – mondta a lány röviden, és a betűkre szegezte tekintetét.

– Micsoda ritmus! Honnan van önben ez a harmónia? A süllýedése és az emelkedése? A kézírás mindent elárul, és a szemüveg, amit visel, nem azért van, hogy valamit elfedjen? – felemelt ujjával mintha figyelmeztette volna Olgát.

– A lényeg a szavak jelentésében, és nem a formájában van – ellenkezett a lány sietve.

– Nem pontosan, kedvesem. Ezek közül kétszázhetven cikkely már elismerést szerzett magának a haladó világban. Vannak, akik azt állítják, hogy a mi törvénykezésünk tökéletesebb a németekénél. Elismert jogászok példaként állítják Európa elé. Pedig csak unalmas jogászi szócséplés minden rendelet, hiányzik belőle az élet. Nem az a fontos, ami a papíron van, hanem az, aki írta. A törvényeknek semmi értelmük, ha nincs hozzá a megfelelő ember, aki képes azt végre is hajtani... Látja Olinka, ott voltak Justinianus törvényei, aki megszabadította országát a vandáloktól, meg Napóleont, aki népét az utca törvényétől mentette meg. Mi most megajándékozunk a világot az én törvényemmel, amely kiszabadítja népünket a zsidó veszedelemtől. Ebben van az ereje. Figyelje csak! Élettel teli, pezsgő, energikus kézírással íródott!

Széles, evezős mozdulatokkal kísérte a szavait, mintha tömeg előtt beszélne. Nem derült ki, hogy a szónoklat a lánynak vagy önmagának szól-e. Vasek hirtelen megszakította az előadást, hüvelyk és mutatóujjával simított egyet bajuszán, aztán felnyitotta az aktát, és lapozgatni kezdte.

– Hm – hümmögött a bajusza alatt – látom, itt megváltoztatták a sorrendet – mutatott rá egy helyre – jöjjön csak, nézze meg.

Olga, aki a férfi jobboldalán állt, megfordította a fejét, és odalesett a helyre, miközben ceruzáját a kezében tartotta. A férfi hirtelen mozdulattal elkapta a karját, és úgy megszorította, hogy a ceruza kiesett kezéből. Egy szempillantás alatt magához rántotta a fájdalomtól felszisszenő lányt, és a térdére ültette. Fogáival helyet keresett magának a rövid, fiús frizura alatt, hogy nyakába haraphasson. Olga kiszabadította magát a szorításból, talpra ugrott, vére a fejébe tódult. Összeszorított szájjal a ceruza után nyúlt, hogy felemelje a földről. Vasek nagy tenyerével rácsapott kiálló temporára. Komiszul elmosolyodott és útjára engedte titkárnőjét:

– Vadmacska!

Olga nem nézett hátra. Az ajtóban megigazította lecsúszott szemüvegét. Vasek balkézben tartva poharát, jobb kezével előhúzta az üveget. Észrevette, hogy keze töltés közben megremeg. Az ital szaga elkeveredett benne a fiatal lány ottmaradt illatával. "Ilyenek a nők! Megrettennek az erőtől, de végül is behódolnak neki" – gondolta. Megszólalt a telefon. "Az ördögbe is, hadd csengessen." Annára gondolt. "Ez a parázna nőcske is... a legfontosabb: uralkodni felette. Ráadásul még tiszteli is, mindenképpen jobban, talán még a szükségesnél és a kellenél is inkább. Pedig csak egy asszony, épp úgy, mint a többi. Egy nőstény, semmi más. Már két hónapja bujkál előle, ez a mostani meghívás végre nyilván a megadás jele. Ott lesz az estélyen, megy, lát és győzni fog!"

Kétszer is csengetett. Várt. Ismét csengetett, a kezét még a csengőn tartotta, amikor Olga belépett. A lány megállt az ajtóban. Arca sápadt volt, szemét lesütötte.

– Mennyi ideig kell várnom magára?! – dorgálta meg. Olga néma maradt, az ajtó kilincsét továbbra is a kezében szorította.

– Vegye az egész csomagot és vigye el dr. Lévihez, a zsidó központba. Mondja meg a nevemben, hogy két-három nap alatt korrigálja ki az anyagot. Ilyesmivel nem töltöm az időmet. Világos?

Felvette az aktát, és a nő felé nyújtotta. Az habozva mozdult el helyéről, óvatosan közeledett és az asztalhoz. Vasek elengedte az aktát, a lány gyorsan kisetett vele.

(Folytatása lapunk következő számában.)
Héberből fordította PEER GIDEON

A viharban (IV.)

Harcolni az igazságért

Mint egy nehéz asztal, amely a hátára fordítva idomtalan lábával az ég felé mered, Pozsony ősi erődje úgy lebegett a főváros fölött. Olga rövidlátó szemével a szemközti part dúsán zöldellő ligetét fürkészte. Vállát anyja régi sálával fedte be, így próbált védekezni a borzongató őszi hideg ellen. A fiú késett. Most is, mint mindig, ha várta, óvakodott attól, hogy az órájára nézzen. "Olinka, minél kevesebbszer figyeled az órát, annál ritkábban késel el az iskolából" – idézte fel iskolás korából ilyenkor az anyja lágy, bársonyos hangját. Most is a szívveréséből érezte az idő múlását. "Ha nem tanulja meg a pontosságot, én... nem is tudom... én abba bele fogok pusztulni! Elhessenheted az arcom elöl a vérszívó szúnyogot, de a félelmemet nem vagy képes elűzni... Nem, nem... a szívem azt súgja, hogy nem esett semmi bántódása... Csak már itt lenne!" Így morfondírozott magában, s fel-alá járt a megbeszélte partszakaszon.

Hajókürt hasította meg a csendet. Nem túl távol egy idősebb férfi vékony lányba karolt. Vajon a lánya vagy a szeretője? A szürkülő partot a hajóról két reflektor világította meg most, érdekes rajzolatot adva a hársfák leveleinek. Egyszerre a várva várt kéz érintette meg a vállát. Olga néma maradt. "Megjött, itt van, semmi baja nem történt" – nyugodott meg. Kézenfogva mentek a legközelebbi padhoz, csendben leültek. Olga kihúzta kezét a fiú tenyeréből, és arról kezdett el beszélni, amiről most semmiképpen sem szeretett volna:

– Juló, nem tudom tovább, nem vagyok képes rá! – Mintha megjedjt volna saját hangjától, újra elhallgatott.

– Mire nem vagy képes? – fordította felé szürkés-kék szemét Juló.

– Nem tudok továbbra is Vasek hivatalában maradni. Értsd meg, minden akaratom ellenére sem. Szeretnék segíteni, de képtelen vagyok, ez nem nekem való munka. Juló, meg kell, hogy értsd, nem kibúvót keresek, éppen ellenkezőleg, de nem bírom.

Olgát két hónappal ezelőtt vették fel Vasek irodájába. Juló a "barátai" nevében is kérte, hogy foglalja el az állást. Olga Julóról csaknem mindent tudott, viszont nem ismerte azokat a barátokat, akik Juló számára oly fontosak voltak. A fiút a kereskedelmi iskolában ismerte meg, végzős növendék volt, ő a második osztályba járt. Tudta, hogy a fiú apja zsidó, az anyja keresztény, ő maga pedig elhatározta, hogy kivándorol Izraelbe. A fiú lelkesült az ifjúsági mozgalomért, amelynek hatágú csillagos jelvényét büszkén viselte zakója hajtókáján.

A lány tudta, hogy a fiú szereti őt, de menekül az érzelmeiktől. Arról csak sejtése volt, hogy azért, mert a barátaitól életveszélyes feladatokat kap. Olga a fiú kérésére fogadta el a megbízatást, hogy "rajta tartsa kezét a legfőbb hírforráson" – ahogy azt Juló fogalmazta. Naponta csendben és okosan számot adott neki mindenről, ami hozzá került, vagy amiről hallott, de már nagyon elege volt a kettős életből. Nem a félelem miatt akarta abbahagyni, bár a kockázattal is tisztában volt, hanem azért mert az undor kerülgette nap mint nap.

Tüdejére szívta a hideg levegőt, figyelte a hajlott, idős embert, aki beszéd közben botjával kis kupacokba kotorta a lehullott faleveleket.

– Úgy látszik, nem kémnek születtem.

– Kém? Radírozd ki ezt a kifejezést a szótáradból. Arra kértelek csupán, hogy harcoss légy, vagy ha úgy akarod: felderítő, de nem kém!

– Ha katona vagyok, beledöföm Vasekba az asztalán heverő tőrt! Kész vagyok ezért a véremmel megfizetni, de nem adom a női becsületedet. Ezt képtelen vagy megérteni, Juló? – sírva ejtette ki az utolsó szavakat, aztán abbahagyta, elhallgatott.

– Olinka, nincs más választásunk. Csupán azokkal az eszközökkel harcolhatunk, amelyek rendelkezésünkre állnak. Ha majd lesznek gépfegyvereink, azt használjuk ellenük. Most csak a ravaszság, a bátorság és az akarat áll rendelkezésünkre. Amíg nincsenek fegyvereink, te magad vagy a fegyver a kezünkben, és

amíg nincsenek lehallgató készülékeink, te leszel a mi mikrofonunk – ha te is úgy akarod. Nincs más út. Azt mondod, megalázó? Az igazságért való küzdelem nem lehet megalázó. Eljön majd az óra, amikor majd elszámolunk velük.

– És addig? – kérdezte Olga könnyezve.

– Addig tedd, amire képes vagy. Azzal fizess a megaláztatásért, hogy híven szolgálod az ügyet.

– És hagyjam, hogy úgy viselkedjen velem, mint egy kurvával? Eddig még sosem mondta ki ezt a szót. Szinte égette az ajkát.

– Ha képes leszel kiállni a becsületedért, nem bánthat. A sértések, megszegényítések később büszkeséggel töltenek majd el. Lehetséges, hogy minden megaláztatásod emberéletem ment. Ma olyanét, akit nem ismersz, holnap esetleg az apámat, húgomat, vagy valaki mást mentsz meg, aki drága neked. Vajon képes vagy erre gondolni, és tőrni?

– Attól félek, hogy nem, Julko – mondta ernyedten, száraz szemekkel. A hajón ismét felsikoltott a szaxofon sírós hangja, mintha szerelmet vallana a homálynak. Valaki jött feléjük. Olga még jobban lehalkította hangját:

– Ez a disznó, amikor részeg, mindenre képes. És az utóbbi időben sokkal többet iszik, mint régebben. Kiderült, hogy Paskovic felesége, akinek a férje a központi gazdasági hivatalban dolgozik, meghívta az estélyükre...

– Mit mondtál, Paskovic felesége?

– Szinte teljesen biztos, de még egyszer utána nézek, ha annyira fontos számokra. Egyébként nem tudtam, hogy Vasek szerelmi ügyei is érdekelnek...

– Minden érdekel. Minden értesülést fel lehet használni. Ez egy nagyon fontos adat. Talán meg lehet vele törni Paskovicot. Holnap vizsgálj meg pontosan, Olinka. Valamit hallottál a zsidó központról?

– Eddig semmit. Tegnap nála volt az a kövér rabbi... az a... hogy is hívják?

– Liberman?

– Igen, Liberman. Hagyta, hogy egy órát várokozzon rá, utána úgy kiabált vele, hogy a szobámban is át lehetett hallani.

– Mit kiabált, értetted? – Szokása volt, hogy mindenről, a legapróbb részletre menően kikérdezze.

– Csak részleteket. Valószínűleg a transzportokkal kapcsolatos szörnyűségek terjesztésével vádolta Libermant. Azzal fenyegette, hogy elküldi Lengyelországba, hogy saját szemével győződjön meg róla, mi történt ott. Nem hagyta békén a rabbit, de nem hallottam, mit mondott neki. Vasek később újra megemelte a hangját, és azt ordította: tűnjön innen el, mert úgy valagon rugom, hogy kirepül innen!

– És Liberman, elment?

– Nem, ottmaradt. Nagyon bátor ember, és úgy látszik, nagyon okos is.

– És nem gondoltál annak a rabbinak az önbecsülésére, akit így megszegényítettetek?

– Nem gondoltam, Julko, nem gondoltam – súgta. A fénynyaláb, amely megvilágította arcát, nem árulta el, hogy elpirult. Csak lesütött szempillái tanúskodtak szegényéről.

– Volt még valami?

– Igen. De nem szeretném, hogy egyelőre bármilyen következtetést vonnál le belőle. Van valami rossz érzésem. Eddig nincs elég megalapozva, gondolkodnom kell még rajta...

– Beszélj, mintha saját magadhoz szólnál – simogatta meg Juló a lány kezét. Tudta, mennyire szomjazza a szerelmet, az ölelést, de megkeményítette szívét. A lány keze ernyedten nyugodott a tenyerében.

– Néha nem értem meg azokat az embereket. Vasek is: üldözi a zsidókat, közben szüksége van rájuk.

– Például? – unszolta a fiú.

– Amikor Vaseknek kell valami az írásaihoz, vagy előadásaihoz, magához rendeli doktor Lévit, vagy elküldi hozzá az anyagot. Ma elküldte hozzá könyvének kéziratát. Ne nézz így rám!

Megmondtam, hogy senkit sem akarok bemártani,... de ez, megért-heted, ez legalábbis... furcsa.

– Azt akartad mondani, hogy szégyenteljes, igaz?
– Azt hiszem, igen.
– Ugye, még nem mondtál el mindent?
– Igaz. Néhány nappal ezelőtt Vasek beszédét mondott a rádióban a gárdistáknak. Emlékszel rá?
– Nem hallottam. Miről?

– Dr. Lévi segített neki a beszéd megírásában. Ha akarod, elhozhatom neked az újságot, amelyben a szöveg megjelent. A szlovák nép felszabadításáról beszélt, amely párhuzamosan folyik a zsidóság, az örök ellenség elleni harccal, meg a zsidók messiási próbálkozásáról, hogy bosszút álljanak Európán. Felhasználta Alfréd Rosenberg írásait is. Ezt tudom, mert tőlem kérte el a kötetet. Nagyjából ennyire emlékszem. Ja! Még azt is mondta, hogy a zsidóság vérfolt a nemzet testén, átok... Ha pontosan akarod tudni, olvasd el magad a cikket. Nem akarok erről többet beszélni. – Olga megigazította a válláról lecsúszó sálát.

– Jó. Kövesd figyelemmel ezt a dolgot, nagyon érdekes! És az Istenért, verd ki a fejedből az illúziót, hogy a zsidók között nincsenek itt-ott gyenge akaratúak, vagy éppen árulók! Más népeket is elnyomtak, megsemmisítettek, és találtak közöttük árulókat. Mi sem vagyunk különbek, sajnos.

– Juló, most te meséld el, mi van a haverokkal, mindenki rendben van?

Akarata ellenére elmosolyodott, amikor a lány szájából éppen úgy hallotta a héber szót, ahogy azt a mozgalomban használják, a végére téve a hangsúlyt. Közelebb hajolt Olgához, arcát arcához szorította, átölelte a vállát. A hajón a szaxofon elhallgatott, a szél hangja egybeolvadt a hullámok zúgásával. Juló mesélt és mesélt, a lány nézte férfias állát, lassan mozgó ajkát és magas homlokát, amelyre ráhullott a göndör haj. Egy idő után megéreztek az ősz éjszaka hűvösét. Otthagyták a padot, kart karba öltve elindultak Olga lakása felé.

– Olga, meg kell ismerned Áront! Olyan srác, én mondom neked...

– Az a lengyel fiú?
– Igen, a lengyel. A lányok kedvence. Jön, elsüt egy viccet, kacsint, közben mond valami nagyon szemtelent, ugyanakkor nagyon kedveset is, és kész, már bele is estél. Meg is gondoltam magam: nem érdemes összeismertetni benneteket.

– Nem kell megijedned, Julko – nevetett a lány.
– Majd meglátjuk. Ez lesz a próbatétel. Mindenestre, vigyázz! Nála minden olyan, mintha valami mindig égne a keze alatt.

– Jaj, de megrémültem! – kötekedett Olga.
– Pontosán ez az. Mellette nem félsz. Óriási bátorság szorult belé, és sejtelmem sincs róla hogyan, és mindenkit megfertőz vele.

Betértek a Duna utcába, elmentek az iskola előtt, ahová valaha együtt jártak. Nem szóltak egymáshoz, csak fogták egymás kezét, andalgás közben évődtek tovább.

– Már kíváncsi vagyok – mondta Olga, de nem árulta el, kire-mire.

– Glázer azt tartja róla, hogy kötélháncos. Akrobata, aki vékony kötélen halad, és nem érzékeli a nyaktörő mélységet. Áron így válaszolt neki: "a földtől egy rőf távolságra kifeszített kötélen te is úgy táncolsz, ahogy a kedved tartja." Tudniillik az emberek nem a kötélen haladástól félnek, hanem a mélység riasztja őket. Képzeld el: körülbelül egy évvel ezelőtt megjelenik egy lengyel fiú, aki a szlovák nyelvet a mai napig sem beszéli tisztességesen, és úgy jár-kezel az országban egyik határtól a másikig, mintha az övé volna.

Olga egy pillanatig féltékeny volt a lengyel fiúra, akiről Juló ilyen lelkesedéssel beszél, de megnyugtatta magát: aki így képes rajongani a barátjáért, az a párját is nagyon tudja szeretni.

– Hallod, Olinka, azt hiszem, hogy a bátorságban fel-lelhető a meggyőzés ereje. Például vegyük az őrt, aki a német parancsnokságon teljesített szolgálatot, ott, a lengyel határon. Áron, amikor egy Gestapo-egység üldözte, éppen a parancsnokság épületében keresett magának menedéket. Meggyőzte az őrt, elhitette vele, hogy fontos beszéde van a parancsnokkal. Áron ilyen. A megoldásai egyszerűek, ugyanakkor roppant eredetiek. Ismered

Robit. Nos, Áron éppen az ő ellentéte.

– Julko, tudod jól, hogy én nagyon kedvelem Róbertet. Ha Áron annyira különbözik tőle, akkor... – nem fejezte be a mondatot, mintha megsértődött volna Róbert helyett is.

– Nem úgy gondoltam. Hiszen Róbert a legjobbak egyike. Szerethetsz almát és körtét is egyszerre. Robi mindig marcangolja magát, tele van kétségekkel, és az agya állandóan dolgozik. Áron egyszerű, természetes, vagy talán éppen... naiv. Akik Lengyelországból elküldték hozzánk, azok pontosan tudták, hogy miért éppen őt tartották alkalmasnak a többiek menekülésének az előkészítésére. Áron mögött már tiszteletre méltó múlt állt, és talán éppen ez a magyarázat. Hónapokon keresztül szöktetett át embereket Lengyelország német megszállása után a szovjet területekre. Tudod, ezek az embercsempészek különleges figurák. A pénz a mindenük. Pénzért még saját anyjukat is képesek eladni. Roppant bátrak és nagyon megvesztegethetők. Áron elmesélte, hogy egyszer együtt volt egy csempészbandával. Ültek a kocsmában, ittak. Cigányasszonnyal jósoltattak maguknak. Mindenkinék rosszat jósolt, csak Áronnak mondta: "Fiatalember, te a szerencse csillagzata alatt születél, veled nem történhet semmi baj. Jó órában látad meg a napvilágot" Ráncos kezét a fejéhez emelte, és megáldotta Áront. Mindenki nevetett, természetesen senki sem hitt a jóslatban, legkevésbé Áron, az érintett. El is felejtette volna az esetet, ha nem válik valóra a jóvendülés. Visszafelé jövet a németek mindenkit elfogtak, és azonnal ki is végezték őket, csak Áronnak, egyedül csak neki sikerült elmenekülnie, és életben maradnia. "Attól kezdve – mondta Áron – semmi kétségem a felől, hogy jó és szerencsés órában jöttem a világra."

– Érdekes történet – súgta Olga.
– Olga kisasszony! Jó estét kívánok! – hallatszott egy kötekedő férfihang, amelynek gazdája láthatatlan maradt.

Olga zavartan kirántotta kezét a párja karjából. Egyen-sapkás fej bújt ki a járdá mellett veszteglő, elegáns Opel ablakán. amely tőlük nem messze vesztegelt. Olga felismerte: Vasek autója volt, és aki megszólította, Parnata, a főnök sofőrje.

– Romantikázunk, romantikázunk? – ingerkedett a sofőr.
– Igen, Parnata. És ön? Várja a Bajuszt? Az iroda dolgozói egymás közt csak Bajusznak nevezték Vasekot.

– Van választásom? Ott fenn isznak, mint a kefekötők, én meg csak a nyálamat nyeldesem, már elnézést... Látja, Olga kisasszony, ott van doktor Paskovic... azazhogy... Paskovicné villája – mutatott ujjával a fények irányába, és oldalra billent fejjel kacsintott hozzá. – A diplomaták nyelvén koktél-partinak hívják az ilyesmit, a nép száján pedig zabálásnak és piálásnak. Szavai nevetésbe fulladtak.

– Ez már csak így van – erősítette meg Olga. – Viszontlátásra holnap, és most jóéjszakát, Parnata, a viszontlátásra!

– További jó szórakozást mindkettőjüknek! – búcsúzott el a sofőr is, és két ujját sapkája simléderéhez emelte.

Juló a fények felé fordult. Maga is elcsodálkozott a bel-sejét feszítő indulaton. A fenti dorbézolás miatt, vagy azért mert megijesztették Olgát? A hátralévő utat némán tették meg, ismét nem értek egymáshoz. A lány a közelben lakott. A kapunál Olga levette szemüvegét. A fiú megértette: arra vár, hogy megcsókolja.

"Humánus" eljárás

A Paskovic villa hatalmas szalonját művészi kristálycsil-lár fénye árasztotta el. Anna valósággal ragyogott. A felső tízezer színe-java állt sorba, hogy csókkal illesse a gyönyörű vendéglátó kezét. Miniszterek, tanácsosok, a gazdasági élet kiválóságai, magas beosztású katonatisztek, és természetesen írók, művészek voltak a meghívottak között. A legtöbben feleségük társaságában jöttek, akik – Anna jól tudta – irigykednek rá.

Anna a fiatal német tanácsadó felé nyújtotta kezét, akinek magabiztos, erős álla, dolyfős, szürke szeme tudatta a személyiség fontosságát. Wisliceny mindemellet finoman, úri módon viselkedett. Paskovic, aki fekete esti öltönyében sápadtan állt felesége oldalán, egy italtra invitálta őt.

Anna hirtelen érezte, szíve hevesebben kezd verni. Anélkül, hogy megfordult volna, hallotta egy férfi feléje tartó lépéseit, messziről a hangos üdvözlését. Ismerte már annyira, hogy tudja: így szokott viselkedni, amikor ittas. Magára parancsolt, hogy ne nézzen hátra, s mikor közel ért hozzá, teátrális kéznyújtással ju-

talmazta, hangos "Isten hozta!" szavakkal üdvözölte. Köszöntése az illendőnél hangosabbra sikerült. Rebbenő szempillái védekezően ereszkedtek szép szemére, de nem igazán tudták elrejteni érzelmeit.

Vasek a Hlinka-gárda elegáns egyenruháját viselte. A széles vállú, egyenes tartású férfi alig volt magasabb Annánál. A jellegzetes bajusz mögött arca most érzékibbnek mutatkozott, puhább lett, de szeme ugyanolyan hidegen szikrázott. "Az utóbbi időben kissé meghízott" – vette észre a nő.

– Szép öntől, hogy eljött, Vasek úr! – mosolygott rá.

– Kérem, szólítson Antonnak – súgta a férfi, majd hangosan hozzátette: – Egyszer-egyszer illik megjelenni a jobb társaságban is.

– Hálás köszönet. Talán kedve van a férjemmel Wisliceny úrhoz csatlakozni?

– Örömmel! És talán később önnek is lesz számomra egy-két szabad perce, igaz?

– Igen. Majd megkínálom egy kis szilvapálinkával – tette hozzá. A többről a szeme árulkodott. Mindkettőjüknek eszébe jutott a belügyminiszter lakásán rendezett koktél-parti, ahol először találkoztak. Március végén a belügyminiszter sajtótájékoztatót hívott egybe, ahol a külföldi és helyi újságírók előtt a zsidókérdésről tartott beszámolót. A sajtóértekezletet követő koktélpartin Vasek volt a központi figura, akit akkor neveztek ki a minisztérium zsidóügyi osztályának élére. Az újságírók lecsaptak rá, gratuláltak a beosztásához, és megpróbálták tőle minél több új részletet megtudni. A dicséretet jókedvre derítették, vidámsága magával ragadta hallgatóit. A belügyminiszter, akinek pohárköszöntője jó hangulatba hozta a jelenlévőket, felsorolta a zsidók politikai bűneit, elmondta, hogy ők az országban tapasztalható káosz előidézői, defetistáknak és bolszevikoknak titulálta őket. Példának hozta az utóbbi napokban leleplezett tizennyolc kalózárdiót, amelyeket zsidók szerveztek és irányítottak. S mikor bejelentette, hogy elhatározták a zsidók kitelepítését, mindannyian tisztában voltak vele, hogy nem csupán szavakról van szó. S valóban: a transzportok hamarosan heti rendszerességgel indultak. A miniszter még gazdasági és közlekedési szabotázsakciókról is beszámolt. Élesen támadta azokat, akik zsidóknál dolgoznak, vagy velük barátkoznak, mert ők – mint mondta – érdemtelenül viselik a keresztény nevet. Kijelentette, ha nem hagynak fel ezzel, előbb-utóbb a koncentrációs táborban találhatják magukat. Végül tagadta, hogy zsidó lányokat szállítanak a fronton üzemelő nyilvános házakba. Nem akarják elválasztani a kitelepített családtagokat: "Menjenek, ahogy jöttek, családjaikkal és ötven kilós pogyászaikkal, és soha többé ne térjenek vissza" – nyilatkozta.

A hangzatos fordulatokat eredetileg Vasek fogalmazta meg, s most nem kevés élvezettel hallgatta vissza a főnöke szájából. A miniszter még egy röpké gondolatmenetet szánt arra, hogy a kikeresztelkedés sem segíthet a zsidókon, s így fejezte be beszédét: "Nem a németek készítették minket a most elhatározott lépéseinkre, hanem közös meggyőződésünk: nagy gondolkodóink, Ludovit Stur és Vajansky útmutatásai és népünk akarata szerint végig kell harcolnunk felszabadító háborúnkát, néhány hónap alatt végérvényesen meg kell oldanunk a zsidókérdést."

Mivel a miniszternek rövidesen távoznia kellett, Vasek vette át a szerepét. Felfigyelt Dr. Paskovicra, akit hivatalaik szoros kapcsolata révén ismert, s aki most újságírók gyűrűjében magyarázta a probléma gazdasági vonatkozásait. Gyönyörű felesége közben szendvicsekkel és italokkal kínálta a sajtó embereit. "Micsoda nő!" – gondolta magában Vasek, és nyomban elindult az asztal felé. Amikor bemutatották az asszonynak, összecsapta csillagóra fényesített csizmája sarkát. Anna ragyogó fogsorát megvilantva, legszebb mosolyával tüntette ki Vasekot. A férfi szemében hódító szikra gyúlt, magasra emelte poharát, a nő behódolóan lesütötte a szemét. Egy szempillantás alatt megértették egymás jelzéseit.

– Áldott legyen a kéz, amely a szent munkát végzi – mondta Anna, és csodálattal nézett Vasekra.

A következő rövid beszélgetés során, mint egy elkényeztetett kislány, aki új játékot szeretne kapni, a előadta kívánságát: egyszer saját maga is szeretné végignézni a zsidók deportálását. Vasek megértette, mit kíván valójában, és megígérte, hogy az első adandó alkalommal teljesíti kérését. A meghívás azonban késett.

Ugyanazok a hónapok, melyek Annánál kényszerű várakozással teltek, Vaseknél a munka bővületében röpiültek. Most végre eltűntek útjából a törvényes akadályok. Fogadta őt Tuka miniszterelnök, a párt megkínzott szentje, aki a hatalom erőszakos megdöntésének kísérlete miatt éveket töltött a cseh börtönben, és csak Szlovákia függetlenné válása után szabadult ki onnan. A megbeszélés, amelyen a német követség zsidóügyi megbízottja, Wisliceny is jelen volt, felnyitotta végre a zsilipeket. Németország, a zsidókérdés végső megoldása érdekében, hajlandónak mutatkozott befogadni a szlovák zsidóságot, amely attól kezdve a Harmadik Birodalom "védelmét" élvezte. Németország a zsidókat a leghumánusabb elbánásban részesíti, amint azt 1941 augusztusában dr. Izidor Koszo úrnak, a szlovák miniszterelnöki hivatal tanácsadójának, Lublinban, az autonómiával rendelkező zsidó városban, annak rendőrségénél, és az öregek tanácsánál tett látogatása során bebizonyította. Azokat a zsidókat, akik 1941 előtt keresztelkedtek ki, külön táborba helyezik el. Vasek elégedetten olvastatta a tervezetet. "A fogalmazás gyöngyszeme, a definíció művészete!" – mosolygott a bajusza alatt. Wislicenyit a "humánus" szó pontos német jelentéséről kérdezte, ő pedig, mint akit megbántottak, kilesett szemüvege mögül, és röviden csak annyit mondott:

– Humánus, amiből az következik, hogy emberséges.

Vasek hetekre lemondott a privát életről, és még nőekkel sem érintkezett. Szigorúan megkövetelte beosztottaitól is, hogy szünet és pihenés nélkül dolgozzanak. Protekciózók százai keresték fel hivatalát, hogy felmentést csikarjanak ki "saját" zsidóik számára mert, mint indokolták, nem képesek fenntartani vállalkozásaikat a zsidó szakemberek nélkül. Az Egészségügyi Minisztérium a zsidó orvosok elengedését követelte, arra hivatkozva, hogy ellenkező esetben komoly kár érheti a népegészség ügyét. (Szlovákiában akkor az orvosok 40 százaléka zsidó volt.) A zsidó központ ezer ürügyet talált, hogy kérvényekkel árássa el a minisztériumot, indokolva egyes zsidók felmentését. Még az "öreg" irodája, az elnöki hivatal is adott ki zsidó kiválóságok számára engedélyeket. Az egyházak is nyomást gyakoroltak a kikeresztelkedettek ügyében. A "zsidócskák" sem tétlenkedtek: számtalan utat találtak maguknak, hogy kijátsszák a törvényeket, és kibújjanak a rendelkezések alól. Jelzéseket kapott hivatalnokok lépézeléséről, és papokról is, akik régi dátumokkal ellátott keresztleveleket adnak ki vagy árusítanak. Szlovák embercsempészek segítségével a zsidók ezrével szöknek át Magyarországra, mások a kitelepítés elől szlovák hazaárulók otthonaiban bújnak meg. Körmonfságukkal éppen az ő erőfeszítései ellen szegülnek. A cionisták, akik mind közül a legrosszabbak, és egyben a legveszélyesebbek is, a színpalak mögül irányítják a dolgokat, ráadásul kapcsolatban állnak a kommunistákkal és a szabadkőművesekkel, akik minden segítséget megadnak nekik. Mindezzel neki, Anton Vaseknak egymagában kellett megbirkóznia!

* * *

Két hónapjába került, amíg végre sikerült minden nehézségen felülkerekednie. De júniusra már minden ment a maga útján, akkorra az ő aláírása számított a legértékesebb valutának az országban. A különböző közbejárók által az asztalán hagyott borítékok, amelyekben olyan összegek lapultak, amelyekről addig még csak álmodni sem mert, némileg puhítottak elszántságán. Úgy látszik, gondolta, még mindig van pénzük a zsidóknak. Rá vár, hogy felkutassa: át kell menteni azt a szennyes kezéből a tisztába. Elnevette magát: "Csak hozzák a megvesztegetési pénzeiket. Egyszer az is elfogy. Akkor aztán útra kel mind, egytől egyig, és az a pénz, amit Paskovic irodája nem tudott kisajtolni belőlük, Vasek hivatalába kerül".

Amikor Paskovicra gondolt, hirtelen Anna képe villant fel előtte. Hetek óta először terelődött el figyelme munkájáról, szerencsésében bízva, saját maga tárcsázta fel a nő telefonszámát. Annát otthon találta. Az asszony nagyon megörült neki, annál is inkább, mert azt hitte, hogy már megfeledezett a neki tett ígéretéről. Vasek ismerte a nő színpadi múltját, ezért azt kérdezte tőle, lenne-e kedve vele együtt megnézni a Velencei kalmár című előadást. A vonal másik végéről kacagás hallatszott.

– A Shakespeare darabot vagy egy új vígjátékot?

– Tragikomédia lesz, mégpedig Anton Vasek feldolgozásában.

– Ha így áll a dolog, bizonyára érdemes megnézni.
– Minden kétséget kizáróan.

Anna tudta: a meghívásnak ára van, és epekedve várta, hogy kiegyenlíthesse a számlát. Arra kérte a férfit, másnap újra hívja fel, hogy megbeszélhessék találkozásuk időpontját. Tudta, hogy a férje a közeli napokban betegszabadságra utazik, és úgy gondolta, meglátogatásával összekapcsolhatja Vasekkel való találkozását.

Vasek visszahelyezte a telefonkagylót, és belemeredt a szikrázóan kék, nyári égbe. "Az ördögbe a munkával!" – gondolta, és felhajtott egy pohárka szilvapálinkát. Nyelve hegyével ajkát nyalogatta, mintha érezni akarná az ital illatát. Egész testét a férfiaság érzése töltötte el. Szüksége van erre a kis kikapcsolódásra, gondolta, és élvezettel dörzsölgette a kezét.

Anna lemondott arról, hogy az utat gépkocsin tegye meg. Egyrészt nem akarta, hogy a sofőr tanúja legyen a történéseknek, de kedve is volt vonatozni. Az első osztály kárpitozott ülésén foglalt helyet, gyönyörködött a nap csillogó fényében, élvezte a friss levegőt, amely még az előző esti eső illatát hordozta. Szeretett mindent: kényelmes életét, új ruháját, frizuráját, még rúzsának a színt is. Boldog volt és nagyon frissnek, üdének érezte magát. "Megvalósítottam az álmomat – gondolta – az egyszerű lány, aki a hatalmas zsidó áruházban dolgozott, eljutott a Nemzeti Színház színpadáig, onnan pedig fel a hatalom csúcsára. Hiába, tudnunk kell elrendezni saját életünket!"

Mellette egy simára beretvált ült katonatiszt feszített pecsésen díszes, új egyenruhájában. A következő ülésen a tiszt fiatal felesége ült. "Nyilván mézeshetek – gondolta Anna. Az asszonyka nagyon bájos, de hát a ruhája! Óh, mikor tanulnak meg ezek a népek végre tisztességesen felöltözni?" Annával éppen szembe egy szépszemű fiatalember került, ajka felett csillogó, sárgás pihéssel, és zakója hajtókáján német jelvényt. A középső karszéken komoly, kopasz férfi tartott a kezében egy német újságot, de nem nagyon olvasta, homlokára tolt a szemüvegét. Az ajtó melletti ülés vékony, feketébe öltözött férfi foglalta el. A sötét szín kiemelte gondosan ápolt ősz frizuráját. Anna a beszélgetésük elejét nem hallotta.

– Igen, a háború idején nehéz mindent alaposan kivizsgálni – jelentette ki a tiszt.

– Az már csak úgy van, főhadnagy úr, én aztán pontosan tudom, mi a háború. Tizenhétben nem kevés vért láttam az olasz fronton. Nagyjából olyasmi idős lehettem, mint most ön, és magam is tiszt uniformist viseltem. Ez a mostani, szóval ez egy kicsit el van fűszerezve. Hiszen azok biztosan nem együttesen ölték meg Öt! Én... – az öreg nem fejezte be a mondatát. Közben megtöltötte a pipáját, és rágyújtott.

– Pontosan ez a kollektív felelősség lényege – mondta a kékszemű fiatalember. Anna nem pontosan értette, mire célzott. "Milyen kár, hogy ennyire fiatal! Micsoda szép fej, és azok a gyönyörű szemek!" – gondolta.

– Pontosan erről van szó – jelentette ki a férfi, aki a német újságot olvasta. – Egy mindenkiért, és mindenki egyért! Ezt önnek mondom, uram! – fordult az öreg felé, és levett szemüvegével felé mutatott. – Ez a háború nem hasonlít az előző háborúhoz. Ez szent háború. Vagy a zsidó bolsevizmus pusztít el bennünket, vagy mi semmisítjük meg azt. Élet és halál között kell választanunk. Nemrég voltam Csehországban, és mondom önöknek uraim, a cseheket móresre kell tanítani! Heidrichet azért ölték meg, mert az új gazdasági és politikai normák szerint próbált rendet teremteni, és kiiktatta azokat, akik megakadályozták a fejlődést. Aljasul elbántak vele, és ezért meg kell fizetniük! Mindenki fizetni fog! – Egészen elyörösödött, és nehezen lélegzett:

– Úgy látszik, túlságosan megöregedtem – mondta az idős férfi ősz fejére mutatva. – Új idők és új dallamok. Égessenek meg, ha tudom, mi az értelme, ha lerombolnak egy teljes falut, agyonlövik a férfiakat, elviszik a nőket és a gyerekeket. Még ha bűjtattak is merénylőket. Ezek az új normák... talán nem annyira szolgálják a dicsőségünket.

Mint aki megijedt saját szavaitól, hirtelen elhallgatott, és megszívta pipáját. A kopasz férfi dühösen visszahelyezte szemére szemüvegét, és újra olvasott. A tiszt előkapta cigarettatálcáját.

Abból a finom fajtából való, amelyet csak tiszték kapnak – mondta, és körbekínált mindenkit. Miután senki sem vett belőle,

meggyújtott egyet, és az orrán eregette ki a füstöt. Anna ránézett az öregre, aki újra a pipájával matatott. "Furcsa egy ember! Eljárt felette az idő. Az otthonában bizonyára a rádió mellé bújik, Londont, és Moszkvát lesi, miközben meg az államtól kapja a nyugdíját. Az ilyen örülteket aztán nagyon érdekli, mi történt Lidicében!"

A vonat sokáig vesztegelt az állomáson. A kövér kidugta kopasz fejét az ablakon, aztán, mint akit megcsíptek, megdöbbenve visszahúzta nyakát, és szemüvegét lengetve az állomás felé mutatott:

– Botrány, botrány, én mondom önöknek, uraim! Látják azt a bolondot, aki úgy járkal itt, mintha minden az övé lenne. Már azt hittem, mutatóban sem maradt belőlük, és tessék, még itt vannak! Pfu! Akad mindig közülünk olyan, aki védelmezi őket. – Szikrákat lövellő tekintete a pipás öreget kereste.

Anna is az állomás felé fordult. Látott egy férfit, aki mellette sárga hatágú csillagot viselt. "Pimasz zsidócska" – gondolta, és hangosan azt mondta:

– Tényleg undorító, de már nem maradnak ezek itt sokáig, csak hetek kérdése az egész...

Nehéz szuszogások közepette ismét meglódult a szerelvény. A kupéban élénk beszélgetés kezdődött a zsidókról, és Anna képtelen volt nem részt venni benne. Nevetséges történetek hangzottak el azokról, akik elbújtak, de aztán elcsípték őket. Szóba kerültek a nemrég még "hölgyeknek" titulált zsidó nők, akik most saját maguk cipelik motyóikat, miközben körmük még mindig pirosan virít. A kövér zsidó kereskedők történetei is megmosolygatták a beszélgetőket: munkára vezényelték őket, ezzel lehetővé téve számukra, hogy lefogyjanak. Beszéltek zsidó lányokról, akik – hogy elkerüljék deportálásukat – arcátlanul ravaszkodva felajánlották magukat a Gárda büszke fiainak, azok azonban természetesen visszautasították a felkínált kegyeket. Szó esett a zsidók által eltulajdonított és elrejtett kincsekről, amelyeket megtaláltak, és visszaszolgáltatták a népnek. Megemléstettek a zsidók által felkínált kenőpénzeket, amelyeket a hivatalnokok nem fogadtak el, és a zsidók által szított átkozott bolsevik propaganda is szóba került, amelyet néhány szlovák örült is magáévá tett, akiket majd a zsidók után menesztenek.

– Én, uraim, kérem tisztelettel, ismerek tisztességes zsidókat is. Ha megölnek sem értem, miért kell elüldözni őket – szólt közbe az öreg, aki eddig némán hallgatott, és csak a pipájából eregette a füstöt.

– Ha annyira imádja őket, uram, ön is velük tarthat! – mondta mérgesen a kövér.

– Nem szeretem őket, de azt tanultam Hlinkától, a példaképeimtől és tanítóimtól, áldás legyen poraira, hogy tiszteljem az igazságot, és a keresztény türelmességet. És ami most itt történik, nem egyezik Hlinka szellemével. – Idegesítően nyugodt, és csendes hangja a zakatoló kerekek felett is betöltötte a fülkét.

– Nem értem, mi ez a beszéd az igazságról – szólalt meg a tiszt. – Most jövök az orosz frontról. Lublin környékén saját szememmel láttam néhány száz zsidót, akiket odaszállítottak. Világos, hogy nem kényeztetni vitték őket, hanem dolgozni. És akkor mi van? Végre-valahára ők is melóznak, és közben rájönnek majd, hogy nem tér vissza többé a kupeckodás és a feketepiac világa, amelyben hatalmas vagyonokra tettek szert. Mint önök is tudják, a saját katonáink sem nyalnak mézet a fronton. A zsidók végre megtanulhatják, hogy lehet fekete kenyéren és krumplin is élni. Ez az igazság, uraim!

– Bravó, bravó. Nagyon okosan beszélt! – lelkesedett a kövér.

– Istennek tetszően szólt! – mondta Anna, és szemével megcirógatta a főhadnagyot. "Még szerencse, hogy az öreg végre abbahagyta. Különös egy bakkecske". Ezt már csak magában mondta. A gyérbajuszú fiatalember el-elbóbiskolt a kupé sarkában. A nap fénye vibrált a szempilláján, néha meg-megremegtette. Anna csak most vette észre a fiú szemé alatti karikákat. "Az éjszakát biztosan a babájánál töltötte" – találgatta. Kedvtelve nézegette a fiatalembert, az meg, mintha érezné, hogy figyelik, álmában felemelte a fejét.

(Folytatása lapunk következő számában.)

Héberből fordította PEER GIDEON

A viharban (v.)

A vonat száguldva haladt Nyugat-Szlovákia fenséges tájain. A Vág folyó sebesen zuhant alá a sűrű erdővel borított hegyekből, taraján megtáncoltatta a farönkökből kötött tutajokat. Az ósdi vár úgy meredezett a magas szikla csúcsán, mint egy ragadozó madár, amely szárnyait kiterjesztve áldozatára készül lecsapni. A gabona még a lábán állt, kalászában érlelődtek a búzaszemek. Az öreg, aki már valószínűleg sajnálta, hogy elrontotta a hangulatot, a betakarítás kilátásairól kezdett beszélni. Mintha megoldódott volna a feszültség, vidáman és higgadtan folyt tovább a beszélgetés. Anna megkínálta a társaságot a magával hozott finomságokkal, a tiszta pedig újra körbejáratta cigarettatárcáját, hogy felajánlja a finom front-cigarettát. Szinte észre sem vették, hogy elérkeztek a következő állomáshoz, ahol Annának le kellett szállnia, hogy férjével találkozhasson.

Zsolna, a Szlovákia észak-nyugati részében lévő kis település fontos vasúti csomópont, az ország keleti felét köti össze a fővárossal. Északra, Lengyelország irányába fordul az út, nyugatra Csehország felé. Az állomás még békeidőben is tömve van szerelvényekkel, a háborúban, ha lehet, még több szállítmány halad itt át, pedig a vágányok lettek az ország dobogó szívének gócpontjai és az ütőerei. A kerekek zaja, a mozdonyok fütyje már régen nem ébreszti fel a környék lakóit. Mint a szíjgyártó varga szerszámaéhoz a szemmérték, Zsolna lakóinak életéhez a vonatzaj kötődött. Majdnem mindegy, mit szállít a vonat: korpát, fát, ágyúkat vagy éppen embereket – csak vonat, semmi egyéb. Még azok a szerelvények sem keltették fel a városka lakóinak érdeklődését, melyek három hónappal ezelőtt kezdtek itt áthaladni, és rakományuk nem szén vagy korpa, nem ágyú volt, és nem is embereket vitt, hanem mindössze zsidók voltak rajta. Számukra az is vonat volt, pontosan olyan, mint a többi. Csak a kölykök egy csoportja jött ki, hogy az állomás közelében futballozzon, vagy "háborúsdít" játsszon. Várták a "vonatot", és kerítések és ellenőrző pontokat állítottak fel körülötte. Közben közel mentek a szerelvényekhez, hogy utasait káromolhassák.

Amikor Anna a déli órákban megérkezett, és a hotelhez vitette magát, csalódást érzett. A városka csendes és unalmas volt. Az út mentén minduntalan feliratokat és plakátokat látott. Nagyorrú, számárfüles, otromba arcú zsidó nézett rá az egyikről, kefeszerű szemöldök alól. A rajz alatt felírás: "A zsidó a halálot akarja, üzd el őt a hazádból!" az üzleteken tábla: "Árja bolt. Keresztény üzlet." A szálloda semmi jót sem ígért. A portás kaján tekintettel adta át Vasek levelét és a szobakulcsot. Ő már tudta, amit Anna még nem, hogy a szobája pontosan dr. Vasek lakosztálya mellett lesz. Felment a lépcsőn, a bőröndöket cipelő londiner mögött. Bosszankodott a szállodaportások különleges tehetségén, akik egyetlen szemtelen pillantással nemcsak vendégeik bőröndjeinek és zsebeinek tartalmát képesek felmérni, de a legrejtettebb titkaiba is belátnak. A saját férjével képes volt elhíttetni, hogy hazamegy, és dacára párja esedező óhajának, hogy maradjon vele még egy-két napot, otthagya. Ez a pimasz alak úgy olvas az arcából, mintha nyitott könyv lenne. Elhatározta, nem gondol többet a portásra, nem akarta vele elrontani ezt az annyira várt délutánt.

A szoba egyszerű, de kényelmes volt. Az asztalon álló vázába nagy csokor fehér és piros rózsát helyezett el – ehhez kétség sem férhet – a vendéglátó keze. A fiú kiment, és ő gyorsan feltépte a levelet. A hivatalos papíron néhány kapkodva leírt szó állt. Meghívta őt ebédre a közeli étterembe. Gyorsan átöltözött, és rendbe hozta toalettaját.

Az asztal mellett Vasekból áradt a vitalitás. Szellemes viccekkel szórakoztatta a vendégét. Kettő felé járt, a férfi minden biznnyal néhányszor már a pohár fenekére nézett. Anna megpróbálta kitalálni, hogy a férfi jókedve vajon a munkájának szól-e, a vele való találkozásnak örül, vagy egyszerűen becsípett kissé. A gazdag teríték bővelkedett az édességekben. A férfi szemében újra megjelent az acélos csillogás, amely Annát úgy megragadta, széles mozdulatai szinte átölelték a világot.

– Kedvesem – mondta a férfi – ma neki kell gyűrűköznie! Lép-

jen a tettek mezejére, segítsen nekem a nagy seprű tartásában, amellyel kitakarítom az antikrisztusi szemetet oda, ahová leginkább való: a trágyadombra. Kár, hogy ilyen elegánsan öltözött, összepiszkítja majd magát a ganéval. Először is azt ajánlanám, hogy ezzel a kiváló francia konyakkal erősítse kényes gyomrát. Igen, tudom, ön kiváló asszony. Gyönyörű a szeme, ékkövek a fogai, királynői termete minden elismerést megérdemel. A legfontosabb, kedvesem, a szív. A szív ne legyen elpuhult, azt hagyjuk meg az intelligenciának. Azt mondom önnek, aki tud ütni, tudja mi az ölelés. Csak az tud szeretni, aki képes gyűlölni is.

Önhitten mosolygott, elégedett volt önmagával. Anna tisztelte benne ezt a határtalan önbizalmat, a célt soha el nem tévesztő vadász határozottságát. Amikor az ebéd véget ért, Vasek kezébe vette Anna kezét, és úgy megszorította hosszú, ápolt ujjait, hogy szinte fájt. Szemmel végigtapogatta dekoltázsát, és mosolygott hozzá. Anna finom szemérmességgel kiszabadította kezét és megkérdezte:

– Indulhatunk, dr. Vasek?

– Kérem, az ön számára nem dr. Vasek vagyok. Ne felejtse ezt el, hívjon Antonnak! Teletöltötte a poharakat és megemelte a sajtáját:

– A barátságunkra, Anna!

Kint várt rájuk a gépkocsi, Parnata éppen az autó ablakát tisztogatta. Vasek maga akart vezetni, másnap reggelig elengedte a sofőrt. Beültek az autóba, Vasek indított, és már robogtak is a városka csendes utcáskáin.

Az átmeneti táborban azonnal hívatta az írnokot.

– Landau, házasság vagy? – kérdezte Vasek a vékonydongájú, szemüveges zsidótól, aki levett sapkával, hajadonfőn állt íróasztala előtt. Kezében dossziét szorongatott.

– Igenis, kommisszár úr! – csapta össze a bokáját. A katonás mozdulat egyáltalán nem illett a sovány emberhez.

Anna gúnyosan mosolygott: "Szerencsétlen egy majom" – állapította meg.

– Vannak gyerekeid, Landau? – faggatta tovább Vasek.

– Igen, három.

– Ők... ő... hm, szép. Saját magad készítetted őket, Landau? – gúnyolódott Vasek, miközben oldalról Annát nézte, hogy learathassa csodáló tekintetét. A Gárda katonái és a rendőrök elégedetten vigyorogtak. Landau vigyázzállásba meredt, lesütötte szemét, és nem válaszolt.

– Tehát te, a feleséged, meg a három fattyúd az összesen öt. Öt darab, igaz?

– Igenis, kommisszár úr. Öt. Velem van még idős anyám is, vele együtt hat – remegett meg Landau hangja.

– És hogyan lehetséges az, hogy a szennyes csomagoddal még mindig itt vagytok?

– Én...

– Hallgass, amikor én beszélek! Egy ilyen ganének már régen Lengyelországban lenne a helye. Kimentetted magad, mi?

Landau remegve szorította magához a dossziét, aztán Vasek felé emelte, mintha a papíroktól várna segítséget:

– Kommisszár úr. Én... én a zsidó központban vagyok hivatalnok, a bejegyzések osztályán. Emiatt kaptam engedélyt, hogy a családommal itt maradhassak.

– Kitől származik az engedély?

– Ön... kommisszár úr, volt olyan szíves, és aláírta.

– Én? Azonnal mutasd meg!

Landau kivette a dossziét a hóna alól, és felszabadult kezével előhúzta az engedélyt a zsebéből. Mint a korra jellemző legdrágább érték, a papírlap egy bőrszélű átlátszó tárcában gondosan össze volt hajtogatva. Az engedélyt átadta Vaseknek, aki, anélkül, hogy akár belepillantott volna, nagyon lassú mozdulatokkal darabokra tépte, majd a papírszeleteket a háta mögött lévő nyitott ablakon át szélnek eresztette. Landau arca elvörösödött. Nézte az apró cetliket, amelyeket fel-felkapott a szél. Landau alig tudott uralkodni magán, majdnem kinyújtotta a kezét, hogy elkapja a fecniket. Elkeseredve látta, miként viszi a szél

őt és darabokra tépve, foszlányokban a családját. Rőt szakállú tanítója, az elképesztően vastag szemöldökű rabbi mindig felemelt ujjal figyelmeztette őket a zsidó elemi iskolában, a héderben, hogy vigyázzanak azokra az összetépett, megalázott papírdarabokra, amelyek egykor héber szent könyvek voltak.

– Tehát, Landau úr? – váltotta Vasek ironikusan udvariasra a beszédstílusát, és nem csak Anna látta meg szemében az ördögi gúnyt. – Kérdést intéztem önhöz, amelyre eddig még nem kaptam érdemleges választ.

Landau elfordította szemét az ablakról, majd csodálkozva meredt Vasekra.

– Mit bámulsz rám úgy, mint egy birka? Add ide az engedélyedet! – ordított rá Vasek. Érezte, hogy Anna csodálkozva kapja fel a fejét. Nem esett nehezeire elhítenni magával, hogy Annának még a színi pályán is van mit tanulnia tőle.

– Komiszár úr, hiszen...hi...é...é...éppen most adtam a kezébe... – dadogott Landau, és mint aki esztét veszítette, meredt a kezében maradt átlátszó, üres tárcára.

– Te fattyúkirály! Engem mersz meghazudtolni? – üvöltött Vasek, és talpra ugrott. Aztán az örök felé fordult. – A szemembe mer hazudni, egyenesen bele a szemembe.

Landau végre felfogta a történeteket, rámeredt az örökre, mintha azt várná az egyiktől, hogy mellette tanúskodjon. Azok Vasekot figyelték, együtt játszottak vele. Landau szíve táján éles fájdalomt érzett, sápadt-szürke arca megvonaglott, ajkai hang nélkül mormoltak valamit.

– Mint bebizonyult, hazug vagy, szélhámos. Mindezek után azt akarod, hogy higgyek a mesédnek a nyolc zsidóról, akik hiányoznak a transzportból?

– De komiszár úr, hiszen megmondtam...

– Hallgass, te hazug, engem nem csapsz be többet! Személyesen vagy felelős a transzportért. Hiányzik nyolc zsidó, és be akarod mesélni, hogy megszöktek innen? Ebből a táborból, amelyet legjobb katonáink őriznek? Anélkül, hogy tudtál volna róla, vagy segítettél volna nekik?! Hókuszpókuszozol itt nekem, pontosan, mint az engedélyeddel... Hallgass ide Landau, engem nem lehet átvenni! Én kívülről ismerem az összes talmudi okoskodásaitokat. Szedd össze a barátaidat! Négy órát kapsz, hogy visszahozd mind a nyolcat. És ha nem, Landau, veled együtt bekerül az egész bandád a transzportba, és az még mindig csak hat. További kettő a zsidó központ hivatalnokai közül megy. Megértetted?

Landau próbált valamit mondani, de távva felejtett szájából nem jött ki hang. Mintha egy vasdoronggal ütötték volna le. A nyelve elszibbadt.

Mit állsz itt, és bűdösíted a levegőt? Tűnj el azonnal! Négy óra múlva add át a jelentésedet az ügyeletes tisztnek! Vigyék előlem ezt a szemetet! – köpött egy nagyot, és még hozzátette: Pfuj!

Landaut két katona vezette ki. Lehajtott fejjel vonszolta magát, hirtelen nagy fáradtság lett úrrá rajta. Miután bezáródott mögötte az ajtó, Vasekból hatalmas kacagás tört fel. A katonák vele együtt nevettek. Ismét észrevette Annát a szoba sarkában, a vörös fotelban. Szeméből néma csodálatot olvasott ki.

Fritz Müller és Damko Péter

Lassú, nehézkes léptek zaja szűrődött át az ajtón. Kopogtak. Kadlacsova szőke, jóképű, villogóan fehér fogú, pelyhedző állú fiatalembert látott a kápráztató napsütésben.

– Damko úr? Igen, igen... itthon van. He? Igen kérem, tessék befáradni!

Az idős asszony kitárta a bejárati ajtót. A homályból fel-tűnt hajlott teste, amelyet egy régi, fekete, nagyon kifakult horgolt kendő takart.

– Az úr, a... barátja az úrnak? – kérdezte, megmutatva fogatlan ínyét.

– Igen, barátok vagyunk – felelte a jövevény.

– Büszke lehet rá az úr. Finom ember, kedves férfi. Olyan, mintha a saját fiam volna...

Az asszony szeretett volna még többet is elmesélni kedvenc lakójáról, Damko Péter erdőkerülő hivatalnokról, de, mielőtt szólhatott volna, máris az albérlő szobájához értek. Amint becsukódott az ajtó az öregasszony mögött, a két fiú a viszontlátás örömeire megölelte egymást.

– Ó, hát te lennél? Milyen jó, hogy végre itt vagy, Robi! – Damko jókorát csapott a jövevény vállára, miközben játékosan elmosolyodott.

Robi némán a ruhájára tűzött náci jelvényre mutatott, és ijedten súgta:

– Pszt... pszt... Fritznek hívnak, Fritz Müller. Nehogy elfelejtse! Az istenért, beszélj halkabban!

– Uram, a törvény nevében! Felismertem! És semmi Fritz, és semmi Müller. Semmi felsőbbrendű faj, mindössze egy álrühás kis zsidócska, abszolút alantas élőlény, Robi Schulman, személyesen! – Detektív módjára hüvelyk és mutató ujjai közé fogta Robi zakóhajtókáját, és szemöldökét összeráncolva próbált nagyon szigorú kifejezést ölteni magára.

– Esküszöm, teljesen megbolondultál. Mi a csudát ordítasz? Minden szó kihallatszik! – súgta Robi.

– Ha... ha... ha... kihallatszik. És vajon ki hallja meg? Ne félj, amíg engem látsz. Az én Kadlacsovám teljesen süket. Persze, ahhoz ésszerű kell, hogy az ember ki tudja választani a legalkalmasabb főbérlet! – intett Damko nagyképpően.

– Istenemre, megijesztettél. Úgy látom, a humorodról akkor sem vagy hajlandó lemondani, ha cigánygyerekek potyognak az égből.

– Hagyd! A te árja képeddel és német tudásoddal, magával Streicherrel is mernék játszodozni!

És valóban, Robi ábrázata élő cáfolata volt minden létező fajelméletnek. Mindkettőjüknek eszébe jutott, hogy annak idején Robi a mozgalomban is külsejével szerzett hírnevet magának. A pozsonyi német gimnáziumba, hajdani iskolájukba, 1938-ban, valahonnan a Szudéta-vidékről egy új biológianár jött. Fiatalember volt, aki lelkesen tette magáévá a felsőbbrendű faj elméletét. Legelső biológia óráinak egyikén diákjainak nagy hévvel magyarázta az új tézist, és dicsérően nyilatkozott az északi faj tisztaságáról. Miután előadását élő példával kívánta hitelesebbé tenni, szemét körbejáratta az osztályban ülő, eladdig csak felszínesen ismert diákjai arcán. Tekintete végül Schulman Robin állapodott meg, őt hívta ki a táblához, hogy megmagyarázza az elméletet:

– Bemutatom önöknek a klasszikus északi típust: kék szemek, sima, szőke haj, kicsi, fejhez simuló fülek, egyenes orr, előreugró áll...

Az osztály képtelen volt tovább uralkodni magán, és kirobbanó hahotázással félbeszakította a lelkes bizonygatást. Robi próbálta eladogni azt a képtelenségnek látszó ötletet, hogy ő bizony zsidó. A tanár tajtékozva ordított:

– Elhatározták, hogy kigúnyolnak? Engem azonban nem lehet megtéveszteni!" Dühösen felugrott a helyéről és az osztályból távozóban, az ajtóból még visszakiáltott: – Megátalkodott kölykei!

Amikor végre megtudta az igazságot, többé nem próbált a felsőbbrendű faj helyi szakértője lenni.

A fekete szemű, göndör, gesztenyebarna hajú Samu, aki a szlovák Damko Péter néven rejtőzködött, íme irigylő őt. Robi lelkiismerete háborgott a kinézete által nyert "előny" miatt, amelyet bizonyára valamelyik németországi felmenőjétől kapott örökbe. A legjobb – gondolta – hagyni a témát. Rátért jövevele céljára:

– Samu, a lényeg: sikerült számomra előkészítened valamit?

– Nyolcan vannak.

– Nyolc? Ennyi az egész?

– Nem volt több, egyelőre ennyi – mondta Samu, és már nem mosolygott.

– Mit jelentsen ez? Hogyhogya nincs több? Hiszen ezer ember van ott! És én csak a mai napra legalább húszról küldtem listát. Mi folyik itt?

– Ne dühöngj, Robi. Mondom neked, hogy nem volt több az ezerből. Ez van. Igaz, ez még az orvosságra is kevés, de...

– De mi? – kérdezte haragosan Robi.

– Ül le ide, Robi. Ne dühöngj, és hallgasd meg, amit mondok. Joel egész éjszaka bent volt. Ne kérdezd, hogyan, erre ugyanis csak ő képes. Magával vitt húsz embernek való iratot. El-múlt az éjszaka, és végül, nagy nehezen, mindössze nyolc emberrel távozott, többségük az ifjúsági mozgalomból való. A többiek

vagy nem merték követni, vagy nem hittek neki. Joel úgy jött el, mint akit keresztre feszítettek, mintha magával hozott volna onnan egy adag kétségbeesést, lemondást, vagy, mint aki otthagya egyik kezét, vagy a lábát. Te pedig jössz, és számon kéred a többiekét! Szerencséd, hogy Joel nincs itt.

– Hagyd most ezt, Samu. Nem hibáztattam senkit. Csak egyszerűen képtelen vagyok felfogni... Tudod mennyit vacakoltunk, amíg annak a húsnak el tudtuk intézni a papírjait? Joelre hivatkozol. Rendben van. És Áron, aki szintén a parázssal játszik, ő mit fog szólni ehhez?

– Mit fog szólni? Nem érdekel! Csak mondja, hogy mi itt lopjuk a napot! Menjen be az átmeneti táborba, és beszéljen ő az emberekkel! Kezdetben úgy néznek rád, mintha titkos ügynök lennél, később mégis kezdenek hinni neked, de végül mégis jön a félelem. A családot is féltik. A táborban, a gettóban velük van az apa, az anya, a gyerekek, a nagynénik, a nagybácsik, és ha valaki megszökik, rajtuk állnak bosszút. Ezeket a szerencsétleneket hosszú órákon keresztül zárt vagonokban szállítják. Aki leskelődni merészel, megverik. Mihelyt megérkeznek a táborba, megalázzák őket. Addigra már amúgy is elvesztették minden emberi tartásukat. Akkor meg mit csodálkozol azon, hogy félnek a saját árnyékuktól is? Hát még megszökni! – Széttárta karjait, mint aki nem vár választ, majd hozzátette: – Legszívesebben rákiabálnál, de erőszakot teszel magadon, csendesesen beszélsz, az eszükre próbálsz hatni. Akkor néha újra látod a habozás szikráját a szemekben. Ám annyi időd sem marad, hogy megörülj neki, a fény továbbúszik. Isten adta, Isten elvette, legyen a neve áldott! Ezt az ellenfelet, a félelmet még a te "jesiva bochered" sem képes legyőzni.

Robi hallgatott. Figyelte, hogyan szakad ki Samuból a felhalmozódott keserűség. "Kár volt úgy nekitámadnom" – gondolta.

– Samu, ez az egész újdonság számodra?

– Új, nem új, kit érdekel? Amíg nem merülsz el benne teljesen, addig szociológia, történelem, pszichológia, és ehhez hasonló dolgok, amelyeket a régi szép időkben féltő tisztelettel tanulunk, mind nagyizolációnak számít. Most szembe találsz magad velem, képtelen vagy az elemezgetésre, vizsgálódásra, nem tudsz magyarázatot, képletet találni rá. Csak lenyeled a békát. Értesz engem, Robi?

– Az igazat megvallva, nem hiszem, hogy valaha is meg fogom érteni. Lehetőséget nyitsz a zsidónak a létezésre, rést vájsz a számára áthatolhatatlan falon, lehetőséget kínálsz, ha csak egy órányi életre is, ő meg a saját kezével tapasztja el a szabadulás útját. És az ok tényleg nem számít semmit.

– Beszélj a falhoz... Ez a lényeg, Robi.

Samu összeszorította ajkait. Robi a homlokán lévő ráncokat figyelte. "Ő már nem ugyanaz a Samu, nem a jópofa, mindig élénk fiú, nem a kedvelt ifjúsági mozgalmi vezető, a rend-imádók példaképe, a rendbontók félelmetes ostora. Az a ránc a homlokán régebben nem volt" – gondolta.

– Hol vannak most a menekültek?

– Egy üres szenespincében. Köztük van Dávid, Jochanan, és Cvia, a szeredi táborból. A többiek nem ismered. Majdnem elfelejtettem: egyikük egy asszony, kis csecsemővel.

– Csecsemő? Mekkora?

– Egy éves, vagy valami ehhez hasonló. Az anya nagyon rátermett asszonynak néz ki. Vele könnyű lesz, azt viszont nem tudom, hogyan boldogultok a csecsemővel. El sem tudom képzelni.

– Valóban nem lesz egyszerű. Még képes lesz éppen a határon jajveszékelné... Akkor aztán mindannyiunkat bajba keverhet.

– Értsd meg, nem lehetett nem elhozni. Joel még örült is, hogy legalább ez a nő vállalta.

– Rendben van, minden rendben, ne próbáld mindenáron az igazadat bizonygatni. Valahogy majd csak megoldjuk, a fontos, hogy az asszony éhszél legyen.

– Nagyon jó benyomást tett ránk. Még az éjszaka el akarod őket vinni?

– Természetesen. Azt hiszem, az lesz a probléma, hogy nem tehetjük fel őket itt a vonatra. Előbb el kell vinniük a csoportot egy kisebb állomásra, ahol nem olyan szigorú az ellenőrzés... Van valamilyen ötleted, hogyan szállítsuk el őket? – kérdezte Robi, miközben idegesen huzigálta halántékára hulló szőke

haját.

– Azt hiszem, igen. Tulajdonképpen csak pénzkérdés. Van egy mentőautó-sofőr. Igaz, túl sokat kér.

– Mennyit? – kérdezte Robi.

– Fejenként legalább ötszázat. Előzőleg ennyit fizettem neki. Remélem, most sem fog többet kérni. Van pénzed, Robi?

– Igen, van nálam. Amit nektek hoztam. Ti majd vártok még egy pár napig. Nincs más választás, ma el kell őket tüntetni. Itt nem maradhatnak. Vasek ott van a helyszínen, és ha kiderül, hogy hiányoznak az emberek...

– Rendben van, megbeszélem a mentőssel.

– Ez biztos, Samu? Nem fognak fecsegni?

– Bízd csak rám, minden rendben lesz – jelentette ki Samu, és tekintetéből látni lehetett, hogy máris nekigyürkőzött a feladatnak.

Robi a valaha bíbor árnyalatú, mostanra szinte teljesen megfeketedett rekamié támlájára támasztotta fejét. Samu már két hónapja lakott a lakásban, de csak most vette észre a huzat szakadásán kikandikáló afrikot.

– Maradt egy kis időnk, Robi. Mesélg valamit!

– Nincs semmi újság – csillapította Robi, és lehunyta a szemét.

– De mégis? Mit csinálnak a fiúk?

– Hőst... játszanak – súgta, és megremegett a szemhéja.

Szeme alatt elmélyültek a kék karikák, ajkának két sarka is lekonyult. Samu látta, hogy a barátja nagyon álmos, mégsem engedte elaludni.

– Robi, figyelj egy pillanatra! Tudom, hogy te napok óta nem aludtál, de én meg két hónapja áporodom itt, őrjítő magányban. A munka naponta egy-két óra, a többi teljes üresség. A lakásban nem ülhetek, a városban nem akarok túl sokat forgolódni. Hová mehetnék? Bújjak az öreg Kadlacsova mellé? A hegyeket járom, megjárom az erdőkerülő hivatalnokot, Damko Pétert. Mind ez rendben van, nem panaszkodom. Csakhogy teljesen elszakadok a világtól, s ez kikészíti az idegeimet. Rádiót nem hallgathatok, nincs hol. Az újságokból elegendő van, és Joelt is éppen csak hogy látom. Már ismeri az összes vicceimet, ráadásul végig kell szenvednem, hogyan nevet újra és újra azokon a vicceken, amelyeket hetedszer mesélek el neki. De legalább ő olvashat. Én még azt sem tehetem. Könyvvel a kezemben csatangoljak az erdőben? Most végre itt vagy, és én hallani szeretném, mi történik. Legalább egy kicsit részesévé válni a mozgalomnak. Te meg azzal némítasz el, hogy "nincs semmi újság".

– Mi van veled, Samu? Egyszerűen nem állok a lábamon. A szemem magától leragad. Szeretnék végre egy cseppet aludni... – és újra becsukta a szemét.

– Nem, nem hagyom. Mindjárt elmegyek, és akkor annyit aludhatsz, amennyi beléd fér. Főzők egy kávét, te meg beszélj! Mondj el mindent!

– Attól tartok, egy vödör kávé sem lesz elég ahhoz, hogy kihúzd belőlem, amit hallani akarsz.

– Csak a címszavakat, egy rövid összefoglalót!

– Mit szeretnél hallani? Hogyan váltjuk saját kezűleg aprópénzre a zsidó nép történelmét? Miként próbálnak a fiúk újra és újra nekirugaszkodni a nagy ugrásnak, hogy aztán rájöjjenek, hogy hiányzik a... lábuk?

– De a mozgalom, mi... – erősködött Samu.

– Igen, mi. Két hónap alatt a veszélyben lévő társaink nagy részét sikerült átmenteni a határon túlra, Magyarországra. Néhány sikertelen akciót leszámítva, nagyobb melléfogás nélkül oldottuk meg ezt a feladatot. Ennyi.

– De hiszen ez remek – próbálta Samu megbékíteni barátját.

– Remek, remek. Mi olyan remek ebben? Az, hogy közben deportáltak negyvenezer szlovákiai zsidót? Hogy úgy mentek a vagonokba, mintha kirándulásra indulnának? Hogy még az ellenállás szikráját sem mutatták? Vagy talán az olyan remek, hogy vannak, akik kiszolgálják a hatóságokat, és illúziókba ringatják a zsidókat? Hogy olyan kicsik vagyunk, mint egy porszem... Ez olyan remek? – háborgott Robi. Egészen felélénkült, jobbával a tarkójáig simította szőke haját. Samu kissé megbánta, hogy provokálta, már nyugtatgatni próbálta:

– Robi, az ember a közös fájdalmat és felelősséget is csak

bizonyos mértékig vállalhatja magára. A tehetetlenség fájdalommal tölt el, fásulttá tehet, cselekedni viszont az ember ereje fogytáig képes. Lehet, hogy nem hisznek neked, s éppen a tied átkoznak majd meg. A zsidók történetében már sok igazság elhangzott, szinte soha nem szívlelték meg. Nem te vagy az első, és remélem, nem is az utolsó próféta.

Robi felugrott, mintha kígyó marta volna meg:

– Igen, igen, ez a szent fatalizmus filozófiája. Már harmadik hónapja hajtják vagonokba az embereket, és ők mennek, menni fognak egészen az utolsó szálig. Mit vársz tőlem? Mondjam azt, hogy ez a történelem törvénye?

Mindketten belefáradtak a vitaközbeszédbe, érezték, hogy érveikkel zátonyra futottak. Samu elgondolkodott: "Vajon fontos-e, hogy mit mondunk, és mit gondolunk? A lényeg, hogy tesszük, amit a körülmények ránk parancsolnak. Ez a lényeg." Fennhangon csak annyit jegyzett meg:

– Robi, érdemes felborzolni az idegeinket? Ne őrizzük magunkat nehezebb időkre?

Robi elcsendesedett. Újra erőt vett rajta a fáradtság.

– Drága barátom, a feltörő indulatok megvédenek a közömbösségtől. Nem tudok beletörödni abba, ami most történik velünk. A kihívásokra az agyunkkal kell válaszolnunk, de számolnunk kell az idegeinkkel, az érzéseinkkel is. Minden nap, újra és újra. Ma például egy pozsonyi színésznővel utaztam együtt a vonaton. Ha nem tévedek, az egyik feles felesége. Körülbelül tíz évvel ezelőtt egymás mellett laktunk. Úgy nézett rám, hogy abban a pillanatban azt hittem, felismert. A szívem majdnem kiugrott a helyéről, de úgy látszik, tévedtem, nem jött rá, ki vagyok. Tudod mit mondott a beszélgetés közben? Hogy mi egerek, bűdös poloskák és ehhez hasonlóak vagyunk.

– Mit akarsz ezzel mondani?

– Hogy mit? Mit gondolsz, mit tettem, amikor a kis kurva ilyeneket mondott?

– Amennyire ismerlek, nyilván lelkesen egyetértettél vele – gúnyolódott Samu.

– Nem, nem. Én... mosolyogtam. Igen, mosolyogtam. Mit mereszted így a szemedet? A legszebb mosolyommal néztem rá...

– Mi mást kellett volna tenned? Toporzékolni, kiugrani a vonat ablakán, esetleg ott helyben szíven döfni, vagy öngyilkosságot elkövetni? Nem értelek, Robi. Úgy beszélsz, mint a gyerekek a csoportomban. Így nem lehet harcolni, barátom. Mit számít az, hogy mosolyogtál, vagy éppen sírtál? Kit érdekel az, szerinted?

– Engem, például.

– Szamárság. Az egyetlen dolog, ami számít: az adott körülmények között helyes, vagy nem helyes, amit teszel. Jó-e a barátainak, sikerül-e vele kárt okoznod az ellenségnek? Azért jöttél, hogy Wisliceny karmaiból kimentsd a zsidókat. Ha segítéssel, mosolyoghatsz, elégedett lehetsz. Ha rendre utasítod azt a nőt, remek férfi vagy, megvéded a becsületedet. Azt ugyan nem lehet tudni, veled mi történik, de egy biztos: a nyolc fiatal, akiket neked kell ma innen kiszabadítanod, nem menekülne meg.

– Fejezd be, te egy cinikus, egy...

– A tettek számítanak, a tettek, és semmi más. Ez háború, és a háborúban nincs helye a siránkozásnak!

– Tudod, Samu, hogy nem vagyok síró, de értsd meg: amikor a vonaton ültem, egy idős embert is hallottam beszélni, egy egyszerű keresztény polgárembert, aki öntudatosan kiállt az igaza mellett, miközben én megbújtam a kék szemem és a szőke hajam, meg a náci jelvényem fedezékében. Emiatt szégyeltem magam, és képtelen vagyok napirendre térni fölötte.

– Nem vagy egyedül. Az érzelmi kitöréseket nem engedheted meg magadnak! Hősködnöd sem szabad annak a nyolcnak a számlájára, akik a pincében rád várnak.

– És mi van azzal az ezerrel, akiket majd vagonokba zárnak, velük mi lesz?

– Képes vagy segíteni rajtuk, Robi? Tudsz értük valamit tenni?

Robi fel és alá kezdett járni, mintha lépteivel a szoba hosszát próbálná felmérni.

– Fáradt vagy, Robi. Nagyon sajnálom, hogy elkezdtük ezt a vitát, ami úgysem ér soha véget. Indulnom kell. Feküdj le, pihenj egy pár órát! Majd megmondom Kadlecsovának, hogy itt maradsz. Mennem kell, Joel már biztos türelmetlen.

Néhány óra múlva Samu finoman, majd egyre vadabban rázogatta az alvó Robit. Próbált valamiképpen lelket önteni belé. Robi kétszer is átfordult egyik oldaláról a másikra, míg végre felébredt. Zavarosan nézett, idő kellett, míg végre felfogta, hogy Samu beszél hozzá. Csak nagy nehezen értette meg, hol van. Arra végképp nem emlékezett, mit keres ott Joel, és egy darabig még hunyorogva erőltette a szemét, hogy meggyőződjön róla: nem álom, amit lát. Elfojtotta ásítását, és hirtelen rekedtes nevetésbe tört ki. Joel, a vézna, szemüveges fiú, aki olvasottságával szerzett kikezdehetetlen kikezdehetetlen tekintélyt magának a barátai körében, most kormos vasutas egyenruhát viselt, koszos volt a talpától egészen tányérsapkájáig.

– Te jó isten, Joel, hogy nézel ki? Ez... ha mezőn lennénk, úgy éljek, azt gondolnám, madárijesztő vagy... Tényleg azt képzeled, valaki is elhiszi rólad, hogy mozdonyfűtő vagy? Hiszen... – Nem fejezte be a mondatot, újra elkezdett kacagni. Joel olyan arcot vágott, mint aki megsértődik, vagy inkább, mint aki megjárdt valamitől.

– Hiszen...mi?

– Hiszen... a könyved... most is kikandikál a zsebedből, te nagy okos!

Joel elővette a könyvet, hogy megmutassa Robinak, miközben úgy nézett rá, mint akit rajtakaptak. Végül vékony, győzelmes hangon megszólalt:

– Tessék, ellenállok fejedelme, fogd a könyvet, és győződj meg magad... na, fogd már!

Rövid útmutató rögzített mozdonykaszánok fűtői számára – olvasta fennhangon Robi.

– Na, most már minden rendben van?" – nézett rá Joel. A könyv borítóján látható számtalan kormos ujjlenyomat végképp meggyőzte Robit.

– Kiütéssel győztél. Megadom magam.

– Köszönöm. És most vessünk egy pillantást a könyvbe!

– A rögzített mozdonykaszán fűtése nem az a téma, amely az utóbbi időben képes lekötöni a figyelmemet, Joel! – szabadkozott Robi.

– Nem, nem, ha már belekezdted, olvasd is el – heveskedett a fiú.

Robi nem értette, miért makacskodik barátja, és felszínesen lapozgatni kezdte. Samu oldalt állt, és jót szórakozott kettőjük vitáján. Joel kivette a könyvet Robi kezéből, forgatta egy keveset. Azonnal megtalálta benne, amit keresett. Robi orra alá nyomta.

– Olvassa, nyomozó úr!

Robi csak egy pillantást vetett a lapokra, és hangosan nevetni kezdett. Joel, a könyv lapjai közé néhány lapot ragasztott a politikai gazdaságtan tananyagból, amely nagy népszerűségnek örvendett a mozgalom tagjai körében.

– Az ördögbe is! Jól rászedtél! Húzd fel magad az első szilvafára!" – mondta mosolyogva, és közben megveregette Joel egyenes, sovány vállát. A kormos fiú még kihúzott derékkal is szöveg ellentéte volt annak a fajtának, amely győztesen kerül ki bármiféle küzdelemből. Samu félbeszakította az évődést.

– Robi, sikerült valamennyire összeszedned magad?

– Mi történt? Valami nincs rendben? – kérdezett vissza Robi.

– Semmi izgalom, csak egy kis probléma akadt. – Kényelmetlenül érezte magát, hogy szerencsétlenségére Robit ismét kellemetlen helyzetbe kell hoznia. – Te hoztad a hírt, Joel, mondd!

– Rendben van. Tehát: Vasek a táborban tartózkodnak. A déli órákban felfedezte, hogy az a nyolc ember, akiket a következő transzporttal szállítottak volna el, hiányzik. A mi embereinkről van szó, természetesen. Landau, a Zsidó Tanács hivatalnok tudott a tervről, ő maga hagyta jóvá, hogy megszökjenek. Rendesen viselkedett. Amikor kiderült a hiány, Vasekhoz rendelték az eltűntek ügyében. A komisszár azzal fenyegetőzött, hogy a családjával, és a Zsidó Tanács további két tagjával együtt deportáltatja, ha azonnal nem keríti elő a szökevényeket. Négy órát adott neki. Landau az összekötőnk révén számolt be nekem minderről, egy órával ezelőtt. Azt követeli, hogy azonnal juttassuk vissza a nyolc embert. Ez a helyzet – sóhajtott Joel, és piszkos kezével megigazította szemüvege drótból készült egyik szárát, amely beszéd közben lecsúszott a füléről. (Folytatása lapunk következő számában.)

Héberből fordította PEER GIDEON

MOSE ALPAN

A viharban (VI.)

– És te mit válaszoltál neki Joel?
 – Egyelőre semmit. A felelősség túl nagy ahhoz, hogy magam döntsek. Különösen, hogy módomban áll mindkettőtökkel megbeszélni a dolgot.

Úgy hangsúlyozta a "mindkettőtök" szót, hogy Robi megértette: Samu és Joel egymás között nem tudtak dűlőre jutni a kérdésben.

– Samu, te jól ismered a körülményeket és az embereket is, igaz? Mit ajánlottál?

– Azt mondtam Joelnak, közölje Landauval, hogy az emberek már nincsenek a városban, és nem lehet visszavinni őket. Oldja úgy meg a problémát, ahogy tudja, és ha nem képes rá, majd mi gondoskodunk róla a családjával együtt. A magam részéről ellenzek minden egyezkedést és meghátrálást. Szóba sem jöhet! – ráncolta össze homlokát Samu, és öklével a levegőbe csapott.

– Egy pillanat, Samu! Ne dühöngj mindjárt. Nem ismerem azt a Landaut, de úgy hallottam, hogy ő is zsidó, úgy zsidó, mint te meg én, meg az a nyolc fiatal.

– Zsidó? Mi szerint? Vasek fajgyűlölő kódexe, vagy a személyi igazolvány vallási rovata alapján? Mi szerint zsidó? Ahogy a teffilint a karjára és a fejére rakja, vagy az ajtófélfáján lévő mezuzá szerint?

– Igen, mert mezuzá van az ajtaján, és arccal kelet felé fordulva imádkozik. Ki bántott, Samu? – igyekezett Robi személyesebb hangra váltani.

Semmi, és senki – mondta Samu – tán... talán én... bántok... valakit. Tehát azt mondom neked: Landau a Zsidó Tanács hivatalnok, és mint ilyen, közvetlenül, vagy közvetve, akarva, vagy nem akarva kiszolgálja Vasekot, és ez az egyetlen oka annak, hogy még mindig itt van, és nem Lengyelországban. Ha majd eljön az ideje, ő is elindul a menettel, amint az a Tórában is meg van írva... mert... mert képes hinni bennük, mert fél tőlük, mert...

– Elég, Samu! – kiáltott rá Robi. – Marhaság! Egyszerűen marhaság! És Landau gyermekei? Milyen cikkely alapján deportálándók? Ők mennyivel érnek kevesebbet annál a kisgyerekes asszonynál, akit kimentettünk?

Joel egy kosztól feketéllő vászondarabbal dörzsölgette pápaszemét, majd megfontolt mozdulattal visszahelyezte helyére a szemüvegét, és torkát köszörülve megszólalt:

– Az eldöntendő kérdés roppant egyszerű: ilyen helyzetekben ki határoz az emberek sorsáról? Vasek, Landau, vagy mi magunk? Egy tény: mindenkinek nem vagyunk képesek kimenteni.

– Igazad van: nekünk kell határozni. Csakhogy mi elbizonytalanodunk, ha élet-halál felől kell döntenünk. Hát nem látjátok, hogy Landau felett már pálcát törtek? Hogy ő maga döntött saját sorsáról? Csak az akarja az életet, aki hajlandó harcolni érte, akinek céljai vannak. Csak annak van esélye a fennmaradásra, aki képes szembeállni a veszéllyel. – Samu öklével a rozoga asztalra csapott.

– Ez igaz, de a tárgyra térve... – szólalt meg zavartan Robi.

– Robi, mielőtt Joelhez indultam, a harcról beszélünk. Landauval, és a hozzá hasonlókkal akarsz hadba menni.

Az ablakon áthallatszott az öregasszony édeskés hangja. A tyúkjait csalogatta zörgő kukoricaszemekkel: "csibéim, drágaságaim, kicsikéim, gyertek haza!" Kadlacsovát nem lehetett látni. Messziről mozdonyfüty hangját repítette hozzájuk a szél.

– Szóval az a véleményed, hogy szabad helyettük másokat a vonatra küldenünk?

– Lelkemre Robi, nem értelek... Magadat akarod szentté avatni az én lelkiismeretem számlájára? Láthatod, hogy nincs más választás: azt kell mondanunk Landaunak, hogy képtelenek vagyunk visszavinni a szökevényeket a táborba. Igaz, ez egy nagyon kegyetlen döntés: kit részesítsünk előnybe? Ki ér többet?

A szoba szürke homályba borult. Joelnak erőltetnie kellett a szemét, hogy láthassa Samu rágóizmának ideges mozgását. Olyan volt, mintha nyitott szájjal enne valamit, talán saját éles logikáját próbálta megemészteni. Robi felé fordult:

– Egy dolgot ne feleddj! Neked kell megmondani a pincében várakozó embereknek, miért választottad őket Landau helyett, és Landaunak, hogy miért nem választhatod őt, és a családját.

– Ez igaz... bele is lehet bolondulni... Meg kell találni a módját, hogy kihúzzuk Landaut a slamasztikából... – súgta Robi, megadva magát.

– Ne próbáljunk könnyíteni a dolgunkon, Robi. Ha ki is mentjük Landaukat, nyolc más embert visznek el helyettük. Vasek nem fogja addig elindítani a transzportot, amíg hiányzik valaki. Nála ez statisztika kérdése – jelentette ki Joel vékony hangon. Mondanivalójára köhögéssel tett pecsétet.

– Elintézted a mentőkocsit, Samu? – kérdezte Robi, mintegy lezárva a vitát.

– Minden készen áll.

– Hol kapom meg az embereket?

– A vasútállomás melletti téren.

– Rendben van. Pontos rendelkezésekkel lásd el őket. A kismamának Nyitráig vegyél vonatjegyet. A fiúknak a közelebb eső állomásig. Ott, a megállóban majd lesz elég idejük, hogy újabb jegyet vásároljanak. Nyitrán az asszony velem fog találkozni. Ide kell adnia a csecsemőt. A fiúk, mint rendesen, most is szétzéledve kövessenek bennünket. Magyarázz meg nekik mindent!

– Robi, vigyázz! A csecsemő még levizelheti a jelvényedet.

– Samu nem bírta megállni, hogy nevetve hozzá ne érjen a Robi zakója hajtókáját díszítő német jelvényhez. Robi akaratlanul elmosolyodott, majd Joelhez fordult:

– Ismételd el néhányszor az emberekkel a papírjaikban lévő adatokat, nehogy összezavarodjanak az ellenőrzéseknél!

– Rendben lesz minden. Indulás előtt még egyszer kikérek őket – mondta Joel, és mint aki magára vette a döntést, hozzáfűzte: – Most pedig mennem kell Landauhoz.

– Várj, ne szaladj. Ároncsik fogadja az embereket valami raktárban. Figyelmeztess őket, hogy teljes csendben kell lenniük. A szomszédok nem teljesen megbízhatók.

Robi összeráncolta homlokát, attól félt, valamit kifelejt azokból az utasításokból, amelyeket adnia kell. Samu megkönnyebülten vette tudomásul, hogy a vita végetért. Tudta, hogy Robinak a cselekvés az éltető eleme, s tapasztalta, hogy amit magára vállal, azt a legnagyobb figyelemmel el is végzi. Kedve lett volna barátságosan megveregetni a vállát, ehelyett mosolyogva azt mondta:

– Robi, meg kell gyónnom neked valamit.

– Mi történt? – szakította félbe Robi.

– Van itt egy ismerős nőm.

– És? – sürgette Robi.

– Tudod, patikus... – ejtette ki megkönnyebbülve Samu.

– Patikus? Tehát nem mozgalmi ember? – sajnálkozott

Robi.

– Nem, de nagyon rendes lány.

– Akkor mi a probléma? Ha képes vagy rá, szervezd be, és kész...

– Azt hiszem, nem fog sikerülni. Valamivel idősebb nálunk – sóhajtott Samu.

– Mennyi lehet? – érdeklődött Joel.

– Ötven körüli.

– Megbolondultál, Smulik? – kiáltott fel Robi.

– Nem. Egyáltalán nem. Ez a helyzet. Még ma el kell hozzá mennem, kérek tőle valamit, amit majd te fogsz kifizetni.

– Samu! – kiáltottak rá mind a ketten.

– Igen, szeretnék tőle... igen, egy kis... altatót...

– Altatót?

– Igen, igen altatót... Úgy gondoltam, jó lesz a csecsemőnek, hogy útközben ne okozzon nektek problémát – mondta Samu és lesütötte a szemét. A fiúkból kitört a nevetés.

– Mit nevettek? Olyan nevetséges az ötlet?

– Az ördögbe is, ismét sikerült átverned – mondta Joel, és a piszkos ronggyal ismét szemüvege tisztogatásába kezdett.

A bátorság próbája

Anna egy piros fotelban, a szoba sarkában ült. Kezével a hátán átvetett, róka farkából készült szőrmét simogatta. Tenyerével elrejtette az arcára toluló ásítást, amely talán a prém melegétől és jóleső érintésétől származott, vagy talán attól, hogy már meglehetősen elunta magát. Vasek, aki teljesen elfeledkezett jelenlétéről, nyakig merült munkájába: embereit számoltatta be a táborban történekről, és utasításait látta el őket.

Anna közönye egy csapásra véget ért, amikor a gárdisták bevezették a vörös fiút. Micsoda fantasztikus csúnyság! Közelségében valósággal megremegett az émelyítő hányingertől. Piszkos, lángolóan vörös haj, pattanásoktól rügyező arc, barnásszürke szeplők, és szempilla nélküli, macskazöld szem.

– Hol találtátok ezt a csodabogarat? – kérdezte Vasek az őrtől.

– A tehervonat fékszekrényében rejtőzködött. Ott találtunk rá. Iratai nem voltak, komisszár úr – jelentette a katona.

– Hm... Mi a neved? – fordult Vasek a fiatalemberhez.

A fiú szeme idegesen mérte fel a szobát, vállá remegett a rémületől, csak a hangja volt kiegyensúlyozott:

– Ladislav Junger.

– Honnan?

– Nyitráról.

– Igaz, hogy Lengyelországba deportáltak, és onnan megszöktél?

– Igaz. – Junger szeme egy szögletet keresett magának, amibe belekapaszkodhatna.

– Mikor kerültél Lengyelországba?

– Április 21-én.

– Hol voltál? – vallatta tovább, és könnyökével a nagy asztalra támaszkodott. Anna Vasek szemében meglepődést vélt felfedezni.

– Egy Katowice melletti táborban. – Junger nyelvvel megnedvesítette sebes ajkát.

– Mi volt a feladatod?

– Vasúti vágányokat fektettünk le.

– Enni adtak?

– Ami a munkásoknak jár.

– Akkor miért szöktél meg?

Junger lesütött szemével szakadt cipője orrát figyelte.

– Azt kérdeztem, miért szöktél meg – emelte fel hangját Vasek.

– Mert tudtam, ha ott maradok, megölnék.

– Ki tette volna?

– A németek és az ukránok, akik a tábort vezették.

– Honnan tudad, hogy meg akarnak ölni? Mondták neked?

– Nem.

– Ha így áll a dolog, akkor gyanakodtál, képzeltél, de nem tudtad?

– Tudtam.

– Idefigyelj, Junger. Engem ne próbálj becsapni! Mondd az igazat, máskülönben megparancsolom, hogy botozással frissítsék fel a memóriádat!

– Nem félek tőle, uram. Kaptam belőlük eleget ott is, és itt is – mondta Junger higgadtan, mint aki csak a tényeket erősíti meg, miközben ujjával a sebei felé bökött, amelyek között voltak frissre és elgennyesedettek is.

– És mégis hazudsz nekem?! – visszakozott valamelyest Vasek.

– Nem hazudok. Aki újra életre kell, nincs szüksége, hogy valótlant állítson.

Anna már nem a fiú arcának csúnyságát látta, hanem okos és nyugodt mosolyát figyelte, amelyből hiányzott minden gőg. Hallotta, ahogy Vasek türelmetlenül dobol ujjával az asztalon, és azt mondja a fiúnak:

– És... honnan tudad, hogy meg akarnak... ölni?

– Az ukrán káppóval beszéltem, és...

– Káppó? Mi az?

– Aki a koncentrációs táborban a foglyokért felelős rab.

– Ahá... és mit mondott az ukrán?

– Utat építettünk, amelynek egy része már kész volt. Megkérdeztem tőle, ki kezdte el a munkát. Azt mondta: lengyelországi

zsidók. Kíváncsi voltam, hol vannak. Válasz helyett ujjával a földre mutatott. – Junger utánozta az ukrán mozdulatát, aztán ugyanazon a csendes hangon folytatta: – Faggattam tovább. Elmesélte, hogy miután a rabok elerőtlenedtek, megásatták velük saját sírjukat, és belé lökték őket.

Anna biztos volt abban, hogy a fiú nem hazudik. A színesnő látta, hogy az arca őszinteséget és belső békét sugároz. Vasek bajusza könnyen megremegett.

– És hogyan szöktél meg onnan, Junger?

– Azt nem mondhatom el.

– Mit jelentsen az, hogy nem mondhatod el? – próbált Vasek visszatérni az előbbi hangnemre.

Junger összezárta ajkát. Helyette az egyik őr válaszolt, aki a foglyot Vasek elé vezette:

– Többször is kihallgattuk ebben az ügyben, komisszár úr.

Azt mondta, mindent hajlandó elmondani, de a szökéséről nem beszél. Semmi sem segített, nem sikerült szólásra bírunk. Úgy látszik, nem akarja felfedni a segítőit, és a szökésének útvonalát.

– Hagyjuk... ez nem is érdekes annyira. Azt azonban tudni akarom, Junger, miként jöttél onnan ide? Hogy nem kaptak el útközben? Pénzed volt?

– Nem. Talán csak néhány zloty, amelyet azért az aranygyűrűért kaptam, amelyet sikerült elrejtennem magamnak, amikor mindenünket elvették. A szökésem után azt adtam el. A pénz három nap alatt elfogyott, az út viszont két hétig tartott...

– Akkor mégis, ki segített?

– Senki sem segített – válaszolt Junger fejét rázva.

– Azt akarod nekem bemesélni, hogy megjárta ezt az utat, miközben tíz napig egy fillér és minden élelem nélkül utazgattál?

– Vonaton jöttem, a fékszekrényben, vagy a tetőn, főleg éjjel. Nappal a mezőkön és az erdőkben aludtam. A határsávi erdőséget gyalogszerrel szeltem át.

– És mit ettél?

– Magokat, bogyókat, epret, málnát, leveleket, tobozokat, és mindent, amit meg lehetett rágni.

– Így. És hol szöktél át a határon?

– Valahol Dunajec környékén – mutatta Junger kezével az irányt.

– És onnan?

– Szerettem volna eljutni szülővárosomba, Nyitrára, megtudni, ott vannak-e még a szüleim. A vagonban fogtak el.

– A szüleid még Nyitrán vannak?

– Tudomásomra jutott, hogy egy hónappal ezelőtt őket is deportálták – súgta lehajtott fejjel Junger.

Vasek felkelt a helyéről, és járkálni kezdett. Elment Anna mellett is, anélkül, hogy érzékelt volna jelenlétét. Tudta: a fiú a színtiszta igazat vallja. Azzal is tökéletesen tisztában volt, hogy ez az ember nem kerülhet ki a fennhatósága alól, mert az elhangzottak nem kerülhetnek nyilvánosságra. A lakosság egy része még nem szabadult meg a hitvány kispolgári érzelmességtől. Ezek szerint tehát igaza volt a rabbinak, amikor azt mondta, hogy megsemmisítik a zsidókat. Wisliceny pedig hazudott, vagy maga sem sejtí. Különben az ő dolguk, tegyenek velük, amit akarnak. Ő, Vasek, egy könnycseppet sem fog ejteni értük. Nem. Ő nem. Felháborította, hogy hagyják megszökni őket, hogy aztán itthon mérgezzék a légkört. Nem, ezt nem fogja tűrni.

– Azt vajon tudod-e, Junger, hogy mivel Lengyelországba küldtek, elvesztetted a szlovák állampolgárságodat? – kérdezte végül.

– Nem. Pontosabban: eddig nem tudtam. Tehát ezzel az állampolgársággal nincs többé mit kezdenem! – mondta Junger, és lassú mozdulatokkal vakargatta az állán az egyik forradást.

– Mit teszel, ha újra Lengyelországba toloncolunk?

– Nem fog sikerülni, uram – jelentette ki Junger megdöb-bentő nyugalommal és biztossággal.

Anna olvasott a zöld szemekből. Nem, ez nem volt egy szemtelen, vagy ingerkedő megjegyzés. Ténymegállapítás volt, egyszerű, világos, egyértelmű és gyakorlatias. Ez egy határozott döntés volt, amelyet nem volt szükséges hangosan közhírré tenni, ellenkezőleg, éppen nyugodt előadása adta meg érvényét és erejét. Vasek nem messze állt Jungertől, megragadta vörös haját, és meg-

rázta fejét.

– Túl merész vagy, fiú! – szűrődött ki fogai közül, nem tudni, haragjában, vagy a meglepődéstől.

– Egyáltalán nem vagyok az – mondta Junger, és megigazította arcába hulló haját, amelyet Vasek közben elengedett – csak a haláltól félek.

– Tudod, Junger – kezdett járkálni ismét Vasek –, a szökésért tulajdonképpen megérdemelnél egy... kitiűntetést?

Junger hallgatott, és sebes száját harapdálta.

– Nem kicsinylem le a bátorságodat, fiú. De én a törvény nevében vagyok köteles eljárni, és vissza kell, hogy küldjelek Lengyelországba. – Vasek mintha saját magát próbálta volna mentgetni. Aztán hirtelen haraggal megrázta nagy testét, mint akit rajtakaptak pillanatnyi gyengeségén, s kiabálni kezdett:

– Vigyék el a szemem elől ezt a fattyút! Elegem volt. Nem akarom többé látni. – Junger megfordult a sarka körül, és a kijárat felé indult. Vasek szembe került vele, elállta az útját. – Halod-e, te szemétdomb! Ha innen megpróbálsz elszökni, parancsot adok, hogy nyúzzanak meg, húzzák le rólad a büdös bőrödöt! Érted? Én figyelmeztetlek!

Junger csendesen nézett Vasekra.

– Uram, nem viszik másodjára akasztani azt, akinek a nyakán a kötél egyszer már elszakadt.

A hangjából egyszerű igazság szólt. Vasek felnevetett, mint akibe belébújt az ördög.

– Ha... ha! Tudod te, hol élsz, zsidócska?

– Tudom, persze – bökte ki Junger, és Vasekot megkerülve, mint egy holdkóros hagyta el a helyiséget. Két ór követte. Anna szép, kifestett körmeit rácsálla. Vasek az egyik katonához fordult:

– Lelkemre mondom, még életemben nem láttam ilyen zsidócskát. Egy ilyen örültet. Ezt valami jóféle itallal kell leöblíteni. Menjen, hozzon a raktárból egy üveg Sligovicát!

Az ital megérkezett, a dugó kirepült, és Vasek meghúzta a tartalmát. Marcek körletparancsnok elküldte katonáit, hogy ellenőrizzék a transzport elindításának utolsó előkészületeit. Egy idő után ő is utánuk ment. Tudta, nem bízhat mindent a tiszteseire. A saját szemével kívánt meggyőződni, hogy a dolgok rendben folynak. Magában még azt gondolta: "Hadd maradjon Bajusz a kis kurvájával, neki is kijár egy ilyen jó kis nő."

Amíg Anna a maga első pohárkájával szöszmötölt, addig Vasek hárommal húzott le. A férfinak a sebtében megivott első adag ital elég volt ahhoz, hogy kínzó hiányérzetét csillapítsa, a következő pohár a nyelvét oldotta meg:

– Látja kedvesem, ez a fiú... Igazán kár érte. Egy zsidó, akinek emberi akarata van. Lehetséges, ha kissé megráznám a csáldfáját, a felmenői között találnék egyet a mi fajtánkból is.

– Kinézetre kizártnak tartom. Egy ilyen rondaság! – fanyalgott Anna, és az utalattól újra megrázkódott. – Mit tud tenni ezzel a madárijesztővel?

– Nem akarom semmiféle különleges elbánásban részesíteni csupán azért, mert több bátorság szorult belé, mint az összes zsidócskába együttvéve. Ha itt marad, veszélyezteti a lakosság biztonságát. Nem szabad megfélemlenünk azokról az irgalmas és könyörületes keresztényekről, akik hisznek abban, hogy ott fenn az Istennek egyéb dolga sincs, minthogy felügyeljen a zsidókkal szembeni viselkedésünkre. Nem tudják, hogy a zsidók maguk találták ki a Törát, és kiáltották ki magukat a kiválasztott népnek. Ha elég erejük lenne hozzá, semmi kétség, mindannyiunkkal végeznének.

Vasek érezte, hogy a jófajta Sligovica felmelegíti belsőjét, és mélyenszántó gondolatok áradatát segíti nyelvére. Újra öntött magának, és folytatta:

– Tudja, Anna kedves, tudományos alapossággal elemeztem a problémát, mint ahogy azt más kérdésekben is szokásom tenni. Vizsgálat alá vettem a zsidóság történetét. A zsidó nem méltó vetélytárs. Az ellenlábasaikkal szemben kíméletlen kegyetlenséggel járnak el, minden ok nélkül. Olvassa el egyszer figyelmesen lázadásaik történetét, és megtudhatja, hogyan metszették le ellenségeik végtagjait, vágják ki nyelvüket, miként kegyetlenkedtek velük. Európa azonban tudta, hogyan kell ezzel a veszéllyel szembenézni; már a tizenkettedik, tizenharmadik században teljes közösségeket semmisítettek meg, a tizenhatodik században meg-

égették őket. Számomra egyáltalán nem fontos, hogy a zsidók pászkájuk készítéséhez felhasználják-e a keresztény gyerekek vérért, vagy sem, miután biztosan tudom, hogy ha módjukban állna, természetesen megtennék. Ennyi bőven elég nekem.

Ivott még egy pohárkával, és járkálni kezdett a helyiségben. Ismét az a férfi volt, aki képes volt Annát megbabonázni. Sugárzott belőle az akarat és az energia. Mondanivalóját széles kézmozdulatokkal kísérte, szemei ismét villámokat szórt:

– Akik azt hiszik, hogy a zsidócskák nem képesek a fegyverviselésre, tévednek. Csakhogy az ő fegyvereik a mészároskés, a tör meg a méreg. Becsület nem szorult beléjük. Nem harcosok, hanem gyilkosok. Elég történelmi anyag van a birtokomban, mely ezt bizonyítja. Kár, hogy nincsenek itt nálam!

Rögtönzött előadását kopogás szakította félbe. Haragosan mondta az igent. Marcek lépett a helyiségbe, egy papírlapot hozott.

– Mi van?

– Most érkezett ez a távirat. Utasítás a minisztertanács titkárságától, hogy a zsidó Klein mérnök, akinek a mai transzporttal kellett volna elmennie, szabadon bocsátandó.

Vasek elvette a cetlit, egy pillantást vetett rá, majd apró darabokra tépte.

– Semmi titkárság, semmi távirat! Megértette Marcek? Az ön feljebbvalója én vagyok, senki más. Azonnal értesítse őket, hogy megsemmisítettem a rendelkezést.

– Parancsára, uram.

– Minden más olajozottan folyik?

– Igen, nemrég elkezdtük a bevagónírozást.

– Rendben van. Hallja, Marcek, arra a Jungerre úgy vigyázzon, mint a szeme világára. Tartsa itt Wisliceny látogatásáig, és vezesse a színe elé. Hogy ne vágjon fel annyira a szervező képességükre. Unom már a legendáikat a náluk uralkodó rendről. Kicsit kevésbé dűlesse a mellét az a porosz! Na, ennyit mára! Lelépni!

Marcek egymáshoz csapta csizmáit, és távozott.

– Mit szólna hozzá asszonyom, ha kimennénk a területre, hogy megnézzük, milyen munkát végeznek az embereim? – kérdezte Vasek, és karját nyújtotta a nőnek.

– Boldogan! – mondta Anna, és felemelkedett a helyéről.

Vasek hirtelen mozdulattal magához rántotta. Anna próbált kiszabadulni: "Ne most!... Ne itt!... Nem, nem!" – tépte ki magát a testére kulcsolódó karokból, és máris az ajtónál termett, ahol helyére igazította lecsúszott ezüst rókáját. Az udvaron mindketten hallgatásba burkolóztak. A barakk mellett nyíló virágok édeskés illata csapta meg orrukát. Vasek erősen átkarolta Annát. Már majdnem leszállt az este, pedig még csak kilenc óra volt.

A szabadban mindenféle hang hallatszott: kiabálás, jajgatás, sírás. A villanylámpák gyér fényében alig kivehető alakok sorakoztak. Az örök hangos noszogatóssal és sűrűn lecsapó gumibotokkal nógatták gyorsabb mozgásra az árnyalakokat. A tábort csak egy sorompó választotta el a vasúti sínpártól, ott torlódott fel a sor. Egy asztalnál ülő hivatalnok olvasta a neveket, és a ceruzájával kipipálta a jelentkezőket. Mikor Vasekék odaértek, éppen egy férfi furakodott előre, és megállt az asztal előtt. A hivatalnok intett neki, a férfi még egy utolsó pillantást vetett a tömegre, talán a hozzátartozóit kereste, majd megigazította hátizsákja lecsúszó pántját, és a bőröndje után nyúlt. Alig tett néhány lépést a félhomályban, mellette termett egy ór, és a vállá felett egyetlen mozdulattal átvágta hátizsákja szíját. A férfi önkéntelenül oda kapott, közben elengedte bőröndjét. Most egy másik gárdista ráparancsolt, hogy igyekezzen előre. A hátizsákok, bőröndök és batyuk már halomban heverték a rámpa mellett. Egy alacsony öregasszony hangosan sikított: "Tolvajok, rablók!" A gumibotok sem tudták jobb belátásra bírni. Végül két ór próbálta elvinni, de a töpörödött asszony megfeszítette lábát, megmakkasztotta magát.

Anna körbetekerte vállán a prémet, kissé megremegett. Talán a látvány, talán csak a hűvös esti fuvallat borzongatta meg.

– Látja kedvesem, ezek még most sem képesek megválni értékeiktől, a büzös poloskaszákjaiktól.

Egyszerre iszonyú bögés remegtette meg a levegőt. A sor szélén álló ór megpróbált feltartóztatni egy szemüveges, zilált hajú férfit, aki ordítva törtetett előre. A gárdisták futva igyekeztek,

hogyan megállítsák az őrzőket. Az ide-oda kacázott köztük, fel-alá rohagált. Anna meglátta az arcát: bomlott agyú!

Hamarosan négy őr kapaszkodott a férfibá, kezénél és lábánál fogva tartották, és vonszolták magukkal a sorban állók szeme előtt. A bolond próbált kiszabadulni, s habzó szájjal, szagotlan ismételtette:

"A világ nem ismert
Bűnt és büntetést,
Száműzést és ostort.
A tömeg meg nem tudta,
Hogy mi a félelem..."

Vasek felismerte Ovidius versét. Magához rendelte Marceket, és kikérdezte a történekről. Kiderült, hogy húsz elmebeteg hoztak a transzportba. Három zsidó orvos kísérte a csoportot. Egyikük, doktor Neufeld, az úton esztét veszítette. A többi beteggel együtt bezárták egy barakkba. Arra a kérdésre, hogyan volt képes megszökni onnan, az őrség parancsnoka nem talált magyarázatot.

– Mi a véleménye? Őt is besoroljuk a mai transzportba? – kérdezte Vasek.

– Ma már nincs több helyünk... ezeknek meg amúgy is egy külön vagon kellene.

– Idefigyeljen Marcek! Úgy látszik, már önt is elhagyta a józan esze. Még négy napig akar vigyázni húsz elmebajos zsidóra?

– Be vannak zárva, és a többségük nem közveszélyes – védte igazát Marcek.

– Láthatja, mennyit ér az őrzésük! – gúnyolódott Vasek, majd rövid hallgatás után hozzátette: – a Landau emberei nyolcan hiányoznak. Küldje el ezeket! Kész. Végeztem!

Marcek haptákba vágta magát és futott, hogy végrehajtsa a parancsot. Vasek visszatért Annához. Látta: az asszony hiába tekeri magára a prémgallért, szinte remeg a hidegtől.

* * *

Késő este a Hotel Römi éttermében Vasekon kiütözköztek a fáradtság és az idegesség jelei. Olyan nap állt mögötte, amely az embert könnyen kikökönteti rendes kerékvágásából. A szerelvény elindulása előtti órában olyan esemény történt, amelytől végképp betelt nála a pohár. A vasúti rakodótér korlátja mellett tucatnyi kíváncsiskodó lebzsel, akik el akartak búcsúzni rokonaiktól, ismerőseiktől. Voltak köztük zsidók, és nem zsidók is. Vasek magához intette az egyik őr, és megparancsolta, zavarja szét a társaságot, valamennyit, kivétel nélkül. A férfi odament a korláthoz, mondott, amit mondott, azok meg, ahelyett, hogy szétszéledtek volna, továbbra is a helyükön maradtak. Az őr gumibotjával fenyegette őket, eredménytelenül. Egy bekötött karú, öreg zsidó ágaskodva próbált az őr vállán át bekukucskálni, hogy láthassa azokat, akiket éppen akkor tereltek fel a vagonra. Az őr méregbe gurult, és néhányszor rácsapott az öreg vállára. A vékony, fehér hajú férfi fájdalomában éles hangon felvisított. A tömegből egy fiatal katonatiszt ugrott elő, megpofozta a gárdistát, és rákiáltott:

– Te állat, képes vagy egy öreg, törött kezű embert ütlegetni? Szadista!

Az őr nem hagyta magát, és meglengetve gumibotját, megfenyegette a tisztet. Az előrántotta hüvelyéből rövid pengéjű törét, és szembe szállt vele:

– Gyere, gyere csak te gazember, hadd daraboljam fel a pocakodat!"

Vasek a kakaskodókhoz sietett. Egy csapatra való gárdista loholt mögötte. A tisztól nevéét és csapatnévét számát kérte, az bemutatva neki igazolványát, azután sarkon fordult, és elment. Vele együtt elindultak a korlátnál állók is. Vasek visszatért Annához, dühöt remegve mondta:

– Az ember azon fáradozik, hogy megszabadítsa ezeket a szennytől, ők meg az idióta érzékenységgükkel tüntetnek!

Csak a vacsora végére higgadt le. A megszeppent étteremtulajdonos egy üveg különleges évjáratú bort hozott nekik, saját kezűleg. Vasek nagy élvezettel húzott le belőle néhány pohárral. Ismét szellemes volt, fényelt a szeme, és újra széles mozdulatokkal magyarázott.

Kisvártatva Anna láthatta, milyen Vasek, amikor részeg. Újabb üveggel rendelt. A pincér szabadkozott: abból a fajtából,

amelyből az imént hozott, nincs több. Erre Vasek dühében megragadta az üres üveget, és a szemben álló, hatalmas tükröbe hajította.

– Majd én megmutatom nektek, mi jár annak, aki nem teljesíti doktor Vasek úr kívánságát! – ordította. – Fattyúk vagytok, a zsidók kiszolgálói!

Tányérok és poharak repkedtek, összetörte a másik tükröt, a csillárt, és bezúzta az ablakokat is. Két fiatalember és a tulajdonos megpróbált a dühöngő közelébe férkőzni, hogy lefogják. Vasek azonban felkapta a székét, és megforgatta a feje felett. Anna hiába kérlelte: hangja mintha egyáltalán nem érkezett volna el hozzá. Néhány vendég megpróbált kerekét oldani a ruhatár irányába, ő meg, mint akibe az ördög bújt, az asztra ugrott, és a még épen maradt kiegészítőket rugdosta. A cserepek szétrepültek a szélrózsa minden irányába. Hirtelen megállt és azt mondta:

– Piszkos gyáva népség! Belétek bújt a félelem, mi?

Elhallgatott, és körbejárta szemét. A vendégek döbbenetben álltak.

– Feketék, játsszatok!" – kiáltotta a cigányoknak, és feléjük hajított egy marék bankót, amely szétszóródott a padlón. Könnyedén leugrott az asztráról, majd a zenészek dobogóján tette.

– Kysuca, Kysuca! – vetette oda a primásnak.

A cigányok, túl hosszan húzva a vonót, édeskésen elkezdtek a Kysucát játszani. Vasek a dobogón ült, és fejét keze közé tette. Miután befejezték, szólt a tulajdonosnak és nagyon csendesen a számlát kérte:

– Mindent számoljon fel, aztán küldje a lakosztályomba. – Majd Annához fordult:

Menjünk! – és a karját nyújtotta. Szemei bedagadtak, hajtincsei a homlokára hulltak. Egy szó sem hagyta el az ajkukat. Felmentek a lépcsőn, Anna szobájába indult. Vasek szájához emelte a nő kezét, megcsókolta.

Anna már az ágyban feküdt, mikor kopogtak az ajtaján. Nem válaszolt. Vasek lépett be, azonnal látszott rajta, hogy megmosakodott. Szájából áradt a sligovica szaga. Anna félve és izonyodva kérlelte:

– Nem, ne, ne most...

A félig józan Vasek azonban megsimogatta, majd megmarkolta a haját, másik tenyerével betapasztotta a száját, és oda-bújt hozzá az ágyba. Anna ellenkezett, de Vasek lefogta a karját, szájával az ajkához tapadt, fejét a párnához szorította, és erővel széttárta a combját.

Reggel a szobalány egy csokor virágot hozott. Anna azt gondolta, hogy a szállodai vázához túl nagy, ahhoz viszont túl kevés, hogy kiengesztelje. A recepciónál leadta a kulcsát. Most nehezebben viselte el a portás mindent értő mosolyát, mint érkezéskor. Még átvette Vasek levelét, de anélkül tért vissza Pozsonyba, hogy találkozott volna vele. A vonatban eltépte a rövidke levelet, a cetliket egyenként eresztette szélnek. Haragudott rá, de tudta, hogy még látni fogja.

(Folytatása lapunk következő számában.)

Héberből fordította PEER GIDEON

Budapesti, korrekt és leinformálható, kizárólag anyanyelvén beszélő hölgy vállalja az Ön magyarországi ingatlanának, vállalkozásának helyszíni ügyintézését, szerettei Budapest és környékén lévő sírjának gondozását. Keresse Viktóriát, este 18:00 és 20:00 óra között (magyarországi idő szerint), a 013-36-303-437920-as telefonon.